kadınlara mahsus gazete

PAZARTESİ

ISSN 1300-5006

SAYI: 76 TEMMUZ 2001

1.000.000 TL. (KDV DAHİL)

DERYA ALABORA:
"Kimse rahatını bozmak istemiyor"

Başörtüsü Kahramanları:
Amerikalı Merve
Amerikancı Nazlı

Çağdaş Yaşam Kürt kadınlarından rica ediyor: "Çocuk Doğurmayın!"

Diyarbakır ÖDP İl Başkanı görevden alındı

PAZARTESİ

Merhaba,

Sıcaklarla birlikte herkes tatil havasına giriverdi. Kaçan, kaçana...
İşbölümü ve uzmanlaşma kavramlarıyla arası zaten limoni olan dergimiz, kendini kaosun kollarına iyice teslim etti. Redaksiyon hatalarından, mantıksızlık hatalarına kadar her şey hazırlıklı olmanız, hayal kırıklıklarının belki önüne geçebilir...
İki Temmuz Sivas Katliamı'nın yıldönümü. 1993 yılında 37 insan Madımak otelinde diri diri yakıldığında zamanın en "demokrat" müslüman aydınlarının gıkı bile çıkmamıştı. O yüzden Fazilet'in kapatılmasının Temmuza denk düşmesi ilginç bir tesadüftür. Çünkü şimdi demokratı, liberali, demokrat olmayanı bütün Müslümanlar. bu olay karşısında insan hakları ve demokrasiden bahsediyorlar. DEP'li milletvekillerinin meclisten atılmalarına zaten ses çıkarmamışlardı. Ama insanların yaşamlarını ellerinden almak, parti kapatmak ya da başörtüsünü yasaklamak kadar kötü değil mi? Bu kimin kitabında yazıyor peki? Ayşe. hocanın parti kapattıran kadınlarını yazdı; Amerikancı Nazlı ile Amerikalı Merve'yi. Milli değerlerimizi tanıyalım babından... Bir başka milli değerimiz, ulusal programın mimarı Kemal Derviş'i ve onun Amerikalı eşi Catherine Yengeyi de Handan yazdı.
Pazara gitmek için evinden ayrılan ondört yaşındaki bir kız çocuğunun başına Türkiye'de neler gelebilir; bunu Nevin'nin yaptığı D.E haberinde görebilirsiniz.
Yaprak geçen ay Batman'a giden Bariş İçin Kadın Girişimi kafilesi içindeydi, o da "Ora" anılarını ve eleştirilerini yazdı dergi için...
Memleketin Batısında yaşayan kadınların Güneydoğu'ya itmeleri, bu ziyaretlerdeki bakışları daha uzun zaman tartışma konusu olacağı benziyor. Necla, bu konudaki görüşlerini, geçtiğimiz ay yayın hayatına başlayan ve basındaki nadir bağımsız dergilerden birisi olarak dostumuz olan Postexpress dergisinde çıkan bazı değerlendirmeleri ele alarak aktardı.
Güneydoğuyla ilgili bir başka ilginç yazı da, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği'nin

buradaki faaliyetleriyle ilgili. Evrim'in haberi kadınların bu bölgede karşı karşıya olduğu farklı gerçekliği ortaya koyuyor.
"Küresel kapitalizme karşı küresel direniş" son dönemin gözde sloganlarından biri... Seattle'da, Prag'da başlayan küreselleşme karşıtı hareket kadınları da içine alarak ilerliyor. Yelda'nın yazısı. bu hareketin, feminizmin ne tarafına düştüğünü anlatan vekonuyla ilgili klişeleri sorgulayan gayet sıkı bir makele.
İnsan hakları mücadelesinin unutulmaz ismi ve yüzü Eren Keskin geçtiğimiz ay Uluslararası Af Örgütü'nden bir ödül aldı. Onunla bu ödül, kişiliği ve mücadelesiyle ilgili Beyhan görüştü. Bu ay Derya Albora ile yapılan söyleşi de, Nur'la Beyhan'nın ortak yapımı bir çalışma.
Tarihi meselelere her zamanki gibi Feryal bakıyor. Bu ay ele aldığı Türk büyüğü Refik Halid Karay.
Övünmek gibi olmasın ama habercilik alanında hiç de fena değiliz. Ayşe ÖDP Diyarbakır İl Başkanı hakkında taciz iddiaları olduğunu yazmıştı geçenlerde, işte bu bizi yeni bir habere götürdü; Başkan görevinden alınmış.
Yayınımızın karşılık bulmasını hayırlı bir gelişme olarak algıladık. Siz ne dersiniz?
Sevhan gittiği yerlerde de boş durmuyor sağolsun. Kadınlar köyünü o keşfetti ve yazdı. Epilasyon, kürtaj kliniği... yine yok yok görüyorsunuz. Dağıtımımızla ilgili sorunlar sürüyor,dergiyi bulamadığınız yerleri lütfen bize bildirin. Cezaevindeki okurlarımıza abonelik bağışı kampanyamız katılımlarla sürüyor.
Burdur cezaevinde geçen yaz yaşanan olaylarla ilgili hakkımızda açılan dava beraatle sonuçlanmıştı. Ancak karar Yargıtay'dan döndü. Ayşe ve Nur 17 Temmuz günü 11.00'de Beşiktaş'taki DGM'ye çıkacaklar. İstanbullu okurlarımızı mahkemeye bekliyoruz.
Ayrıca yine İstanbullu okurlarımız için Pazartesi lokalinde bahçe keyfimizin devam ettiğini de yazdıktan sonra müsadenizi isteyelim...

Gelecek sayı görüşmek üzere, hoşçakalın.

bu ayın kadınları

Aslı
Buket
Canan
Catherine Derviş
D.E.
Derya Alabora
Eren Keskin
Gülseren Pusatlıoğlu
Gülüzar Tunç
Hamiyet Yüceses
Qui Jin
Marie Curie
Merve Kavakçı
Nazlı Ilıcak
Neval Saddavi
Nur
Rebecca Gomperts
Sırma
Şemsa Özar
Şengül Ekmen Başer

ve erkekleri...

Ahmet İkiz Bozkaya
Atakan
Kemal Derviş
Refik Halit Karay
Şükrü Abay
Saruhan Oluç
Şerif Hetata

●ndört yaşında gözaltına alınan D.E.:

Beni duvardan duvara çarptılar

Çok sayıda polis tarafından etrafı sarıldı, bileklerine kelepçe vuruldu, şüpheli şahıs suçlamasıyla gözaltına alındı. Korktu, ağladı ve üç kere intihara teşebbüs etti. Oysa o henüz bir kız çocuğu...

D.E., on dört yaşında bir kız çocuğu. Hepsi kız beş kardeşi daha var. Kendilerine ait küçük bir konfeksiyon atölyesinde ailesiyle birlikte çalışıyor. Diğer kardeşleri gibi o da yalnızca ilkokulu okuyabilmiş. Birgün evlerine yakın oturan ablasınagitmek üzere evden çıkar. Annesinin pazardan aldığı tencereyi değiştireceklerdir. Ablasının evine yaklaştığı bir sırada birden önünde dört araba, iki minübüs durur ve içlerinden kalabalık bir grup polis çıkarak etrafını sarar. Şaşkın bir şekilde olduğu yerde kalakalır. Bu sırada çevrede biriken insanlar polislere ne olduğunu sorar. Polisler D.E.'nin elindeki siyah poşet içindeki tencereyi göstererek, "bomba" olduğunu ve bir teröristi yakaladıklarını söyler. Ve "terörist" dedikleri kızı bir gecekondunun duvarına dayayarak bir süre bekletirler. Daha sonra da bileklerine kelepçe takarak alıp götürürler.

Aradan geçen saatler sonunda ablasının evine gitmeyen, gidemeyen D.E.'yi ailesi aramaya başlar. Tüm eş, dost, akraba araştırıldıktan sonra 75. Yıl Karakolu'na gidilir. Akşam saat 21.30'da, D.E.'nin ablaları Tijen Çeker, Gülsüm Erdoğan ve eniştesi Gürbüz Çeker, D.E.'nin kayıp olduğunu karakol görevlilerine bildirir. Bir görevli, D.E.'nin tipini tarif eden yakınlarına gözaltında bulunan biri olduğunu ve onun ikinci katta olanTerörle Mücadele Şubesi'nde tutulduğunu söyler. Bir süre bekletilen aile bireyleri yanlarına gelen bir başka polis tarafından sorguya çekilir. Nereli olduklarını, niçin geldiklerini sorar. Kahramanmaraşlı olduklarını öğrenince de, "Bezil Maraşlılar, sizi yakacağım," diyerek hem tehdit hem de hakaret eder. Daha sonra Terörle Mücadele Şubesi'ne çıkan aile bireyleri, bir sorgu odasında teşhis ettikleri D.E.'nin durumunu görünce şaşkınlıktan donakalır...

"Beni öldürecekler"

Aile bireyleri D.E.'nin karakoldaki halini şöyle anlatıyor, "Kendini sağa sola vurarak çığlıklar atıyor ve polislere küfür ediyordu. Çıldırmış bir vaziyette, korku içinde bağırıyor ve ağlıyordu. Saçı başı dağınık, başı kızarık, bileklerinde kan izleri ve çizikler vardı. 'Sana ne yaptılar', diye sorduğumuzda sadece 'Kelepçe, kelepçe', diye bağırdı. Polislere, 'Beni niçin burada tutuyorsunuz, beni öldürseniz de ben bir şey bilmiyorum', diyordu. Sonra da, 'Bunlar beni öldürecekler', diyerek sorgu odasının camını açarak kendini atmak istedi ama pencerede demir parmaklık olduğundan yapamadı. Biz polislere D.E.'yi neden aldınız, ona ne yaptınız diye sorunca bir sivil polis, 'Maraşlı iki teröristi arıyorduk, erkeği bulduk, kızı arıyoruz', dedi. Ve içimizden D.E.'nin ablasına dönerek, 'D.E.'ye yaptığını sana yapsaydım işlemediğin suçu ben işledim dersin. Fakat bu kız bize anlatmıyor, sürekli hakaret ediyor. Söyle kızkardeşine uslu dursun yoksa nezarete atarım, filistin askısına asarım, bir daha kıpırdayamaz', diyerek tehdit etti. Şaşkınlık ve korku içinde kalakaldık yerimizde. Bir süre sonra bizi yan odaya aldılar. Başka bir polis memuruna ufacık bir kız çocuğunu neden tutuyorsunuz, on dört yaşındaki bir çocuk nasıl terörist olur diye sorduğumuzda, bize, 'On dört yaşında olduğunu bilmiyorduk, adresini söylemedi ki evine götürelim. Ancak adını ve babasının adını alabildik', yanıtını verdi. Tekrar D.E.'nin bırakılmasını istedik fakat bize, 'Kimliği olmadan bırakamayız', dediler. Oysa D.E.'nin çantasında hatıra defteri vardı ve o defterde D.E.'nin adı soyadı, kaç yaşında olduğu yazılıydı. Ve biz daha sonra deftere baktığımızda D.E.'nin defterdeki yaşını gösteren on dört rakamının tahribat yapılarak on dokuz rakamına çevirildiğini gördük."

D.E. tüm çabalara rağmen bırakılmayınca eniştesiyle ablası, baba ve anneye haber vermek üzere karakoldan ayrılır. Diğer abla Gülsüm ise D.E. ile kalır ve ısrar ederek D.E.'nin kelepçelerini çıkarttırmayı başarır. Bir süre sonra D.E. ablasından bir bardak su ister ve bardağı alır almaz, yere vurarak kırar. Cam kırıklarıyla da bileğini keserek ikinci kez intihara teşebbüs eder. Ve hastaneye kaldırılır...

Üçüncü intihar teşebbüsü...

D.E. ancak gece saat 01.00 sularında yapılan pansumandan sonra hastaneye gelen ailesiyle evine döner. Fakat perişan bir haldedir. Evde sürekli olarak yüzünü saklar. Ailesinin tüm sorularını ya cevapsız bırakır ya da, "Başım ağrıyor, bana bir şey sormayın, her tarafım ağrıyor," türü cevaplar verir. Aile, belki başına gelenleri evli olan ablasına anlatır düşüncesiyle D.E.'yi ablasının evine gönderme kararı alır. Fakat aynı durum ablanın evinde de tekrarlanır. Bundan sonrasını abla Tijen Çeker şöyle anlatıyor. "Beraber bizim eve gittik. Kendini yatağın üzerine attı. Ben D.'cüğüm gel oturalım" dedim, "Yok", dedi. Ben de onun yanına oturdum. Zaten bir tuhaftı, biz şüpheleniyorduk durumundan. Bana, 'Lambayı kapat ve git, sen oturursan kalkarım', dedi. Sonra saçını taramamı istedi. Saçını taradım ve pijama verdim,

Çocuk Hakları Vakfı:

"D.E. ile ilgili iddialar son derece ciddi öğeler içeriyor!"

Çocuk Hakları Vakfı D.E. ile ilgili rapor hazırlayarak hukuksal bir değerlendirme yaptı. Rapor kısaca şöyle: "Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği'nin 18. maddesi gereğince, "on sekiz yaşını doldurmamış olanlar yakalandığı zaman yakınları ile müdafie haber verilerek DERHAL CUMHURİYET SAVCILIĞINA SEVKEDİLİRLER." Oysa D.E., on dört yaşında olmasına rağmen sekiz saat sebepsiz olarak karakolda gözaltında tutulmuş ve savcılığa sevkedilmemiştir. Gözaltı Yönetmeliği madde 18/b-10'a göre, "küçüklerle ilgili işlemler mümkün olduğu ölçüde sivil kıyafetli görevliler tarafından yerine getirilir. Küçüklere kelepçe takılamaz." Yakınlarının iddialarına göre, D.E.'nin gerçek kimliği ortaya çıkarıldıktan sonra dahi G.B.T.'sine bakılacağı bahanesiyle gözaltında tutulmaya devam edilmiştir ve elleri arkadan kelepçeli olarak tutulmuştur.

TCK'nın 243. maddesine göre, "Herhangi bir sebeple işkence, zalimane muamele, gayriinsani veya haysiyet kırıcı muamele suçtur." Yakınlarının beyanları ise D.E.'ye psikolojik ve bedensel olarak gayri,insani bir şekilde cismani ceza verildiği konusunda ciddi şüpheler uyandırmaktadır. Kafasının üzerindeki kızarıklıklar ve sürekli intihara teşebbüs etmeye kalkışması çocuğa zarar verildiği şüphesini güçlendirmekte, haysiyet kırıcı kötü bir muameleye maruz kaldığı kanısını uyandırmaktadır. Çocuğun içine girdiği şok ve kriz hali, yüzünü gizlemeye çalışması, konuşmaması, sürekli intihar etmeye çalışması başkaca cismani ve psikolojik zararların verilmiş olduğunun göstergesi olabilir.

Yenibosna 75. Yıl Karakolu'nda görevli polis memurları, Bahçelievler TEM Şubesi polis memurları, İstanbul Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Birimi'nde görevli polis memurları hakkında "görevi kötüye kullanma, tehdit, görev başında vatandaşa hakaret, Türk Ceza Kanunu 179., 181., 185., 228., 240., 243., 245. maddelerine ve Avrupa İnsan Hakları madde 3 ve madde 5'e aykırılık" gibi suçlarla ilgili iddialar söz konusudur.

Çocuk Vakfı konunun birincil ilgilisi olmaktan aldığı güçle ve belirlenen ihlalleri kamuoyuna iletmek, temsil niteliği taşıyan ihlallerle ilgili raporlar hazırlamak, gerektiğinde acil eylem çağrısı yapmak, çocuğun önceliğini gözetme prensibi çerçevesinde çözüm önerileri sunma ödevi ile hareket etmektedir. Çocuk Vakfı'nın D.E. olayı ile ilgilenmesi ve bu raporu hazırlaması da bu gerekçelere dayanmakta. Vakıf bugüne kadar gösterdiği yapıcı tavrını koruyarak bu olayda çocuktan yana "taraf" olarak yer almaktadır."

istemedi. Odadan çıktım ama kapıyı açık bıraktım. Salonun kapısından oda görünüyordu. Bir süre sonra büyük bir gürültü duyduk, odaya koşunca onun odada olmadığını gördük. Camdan dışarı baktığımızda yerde kanlar içinde yatıyordu."

Dördüncü kattan atlayan D.E. Çapa Tıp Fakültesi Acil Cerrahi ve Travmatoloji bölümünde yoğun bakıma alınır. Bir kaç gün boyunca şuuru kapalı kalır. iki hafta boyunca yaşam mücadelesi sürer. Hayati tehlikeyi atlattıktan sonra, vücudunda çok sayıda kırık olduğundan Baltalimanı Kemik Hastanesi'ne götürülür. Bir süre de orada tedavi edildikten sonra evine döner.

Davayı İHD avukatları takip edecek...

Geçtiğimiz sayıda D.E.'nin başına gelenleri, "D.E.'ye Karakolda Ne Yaptılar" başlığıyla vermiştik. Maalesef on dört yaşındaki küçücük D.E.ye yukarıda sizlere aktardığımız korkunçluklar yaşatılmış. Şu anda tedavisi Türkiye İnsan Hakları Vakfı (TİHV) tarafından sürdürülüyor. Ayrıca yaşadığı ağır travma ve beyninde oluşan ağır tahribatlar nedeniyle Adli Tıpa sevki yapılamıyor ve psikolojik tedavi görüyor.

D.E.'nin ailesi olaydan sonra İnsan Hakları Derneği'ne başvurarak yardım istedi. Bizzat aileyle ve D.E.'yle görüşen İHD İstanbul Şubesi bir rapor hazırladı ve basın açıklamasıyla D.E.'ye yapılanların takipçisi olacaklarını belirtti. Ayrıca başvuru üzerine İHD avukatları 75. Yıl Karakolu ndaki sorumlu polisler hakkında savcılığa suç duyurusunda bulundu. Davayı yaklaşık on İHD avukatı takip edecek. Ayrıca Çocuk Hakları Vakfı'da D.E. ye sahip çıkarak, olayın bundan sonraki tüm süreçlerini takip edeceğini ve müdahil olacağını açıklayan bir rapor hazırladı.

"İnsan haklarına gidelim"

D.E. yi görmek için evine gittiğimizde bir kanepenin üzerinde yatıyordu ve hemen yanı başında tekerlekli sandalyesi vardı. Ürkek ve şaşkın bakışlarla bize bakıyor arada bir de, "İnsan haklarına gidelim," diyordu. Ailesi D.E.'nin İHD'ye güvendiğini, polislerin oraya giremeyeceğini düşündüğünü söyledi. Asla sokağa çıkmak istemiyor D.E., çünkü sokağa çıkarsa polislerin onu yine yakalayıp götüreceğinden korkuyor. Ailesi teskin etmek için, ona kötü davranan polislerin cezaevinde olduğunu söylemiş. Ama kimseye güvenemiyor D.E., "Onlar çok kalabalık, hepsini cezaevine atamazlar," diyor.

Eve getirildikten sonra bir kere karakolda neler yaşadığını şöyle ifade etmiş; "Beni duvardan duvara çarptılar. Gözlerimi bağladılar, copla dövdüler. On dişimi kırdılar, kelepçe taktılar. Su sıktılar. Evin, atölyenin telefonunu ve adresini verdim onlara. Ama polisler bana sürekli. 'Bu numara meşgul', dediler. Babanın adını da verdim onlara."

"Demek ki Türkiye'nin kanunu budur"

D.E.'nin annesi Yıldız Erdoğan olanlardan şaşkın, şöyle konuşuyor: "Çocuğum, eve geldiğinde tanımmaz bir haldeydi. Kapının önüne geldiğinde bas bas bağırıyordu, bilmiyorum yani ne yaptılar, ne ettiler, bilmiyorum. Ben çocuğum mutlaka işkence görmüştür diye düşündüm, görmese niye böyle davransın. Benim çocuğum neşeli, hareketli bir çocuktu. Anormal bir çocuk değildi, karakoldan sonra anormal bir haldeydi. Biz Maraşlıyız, 1994 yılında ailece buraya taşındık. Orada geçim derdimiz vardı. Altı kızım var. Ufak bir atölye açtık, altı kızla beraber orada çalışıyoruz. Dedik gözümüzün önünde olsunlar, birlikte çalışalım, birlikte ekmek yiyelim. Çalışıyorduk, bugüne kadar da pek bir problemimiz olmadı. Tek ekmeğimizin peşindeydik. Polisler benim çocuğumu nasıl terörle mücadeleye çıkardı ben onu anlayamıyorum. On dört yaşında bir çocuk ne yapabilir?

Benim tüm çocuklarım tüm komşulara sorabilirsiniz, doğru dürüst bir arkadaşları bile yok. Biz sabahın köründe işe gidip gece yarısı dönüyoruz. On yaşındaki çocuğumu bile makinenin üstünde çalıştırıyordum, ki kimseye muhtaç olmayalım. Ama şimdi, çocuğum başına gelenler yüzünden çişim tutamıyor ve inanır mısınız çocuğuma bez alacak gücüm kalmadı. Atölyeyi satacağız ama kriz var satamıyoruz. Evin eşyasını da ben kime satayım. Demek ki Türkiye'nin kanunu budur, terörist budur. Devletin çizdiği yol buymuş demek ki. Benim büyük çocuklarım dahi korkuyor şimdi. Çünkü on dört yaşındaki kardeşimize bu olduğuna göre bize ne olur diye düşünüyorlar."

"Güvenliğimizden ciddi olarak endişe ediyoruz"

D.E.'nin ailesi ise olaydan sonra polislerin davranışlarını şöyle anlatıyor: "Çapa'ya gelen polis memurları ve amirleri önemli bir şeyin olmadığını, yasal şikayet yollarını kullanmamamızı istediler. Bu işi abartmamamız konusunda bize telkinde bulundular. Ayrıca hastaneye gelen polis amiri Akın Kızıloğlu'na bu gözaltının nedenini sorduğumuzda, "Hakkında ihbar vardı." dedi. Sonrasında da D.E.'nin kendi kendisini ihbar ettiğini söyledi ve bize bir ihbar kaseti dinletti. Bize dinletilen kasetteki ses hiçbir şekilde D.E.'nin sesine benzemiyordu. D.E. on dört yaşında ve doğu şivesiyle konuştuğu halde, bize dinletilen ses otuz yaşlarında ve şivesiz bir kadının sesiydi. Ayrıca 12 Mayıs tarihinde polis memurları evimize gelerek, bir takım imzalar için bazılarımızı karakola çağırdılar. Biz hiçbir şey imzalamayacağımızı söyleyince, bize bir takım küfür, hakaret ve tehditlerde bulundular. Güvenliğimizden ciddi olarak endişe ediyoruz."

Nevin Cerav

"Şüphelinin çantasından Ahmet Kaya, Grup Yorum'un kasetleri ve Yılmaz Güney'in kartpostalları çıktı!"

Çocuk Hakları Vakfı olayla ilgili olarak İlçe Emniyet Müdürü Akın Kızıloğlu ile görüşmüş. Emniyet müdürünün D.E. ile ilgili açıklamasını aynen yayınlıyoruz.

"Olayın olduğu gün 155 servisinden yönelen, "çantasında örgütsel dokümanlar olan, eşkali verilmiş bir kadınla ilgili" anons üzerine, ilçe emniyet birimleri harekete geçti. Bölgedeki ekiplerin verilen eşkale uyan şüpheliyi alma nedenleri buydu. Alınan şüpheli Terörle Mücadele Şubesi ne götürüldü. Çantasında Ahmet Kaya, Grup Yorum un kasetleri ve Yılmaz Güney'in kartpostalları çıktı ve örgütsel dokümanlara rastlanmadı. Şüpheliyi rahatlatmak için çay ve sigara ikram edildi. Şüpheli kimliği ile ilgili hiçbir bilgi vermedi. 1.70 boylarında, 80 kg. civarındaydı ve ondokuz yaşında bir görünümü vardı. Çantasında iki tane mağaza kartı bulundu. Şüpheliyi belki tanıyorlardır diye işyeri sahipleri arandı. Dükkanlar o saatte kapalı olduğundan ulaşılamadı. Bunun üzerine pazartesi sabahı işyerleri açıldığında kartlardaki telefonlar aranır ve kimliği ile ilgili bir bilgi alınabilir diye düşünüldü. Şüpheli oturtuldu ve kelepçe takılmadı. Canlı bomba olayı söz konusu olabileceği halde şüpheliye kelepçe takılmadı. Bayan memur olmadığından şüphelinin üzeri aranamadı. Şüpheli yönetilen hiç bir soruyu yanıtlamadığından, konuşturulması için uygun bir ekip gönderilmesi için Vatan Caddesi'ndeki Terörle Mücadele Şubesi'ne haber verildi. Ekip geldi ve bir saat kadar kaldı. Konuşturmaya çalıştılar, konuşturamadılar.

Sonra şüpheli, yakınları geldiğinde onların yanında taşkınlık yapmaya başladı. Bu arada bardakla ellerini kesti, Hastaneye götürüldü ve pansuman yapıldıktan sonra ekip arabasıyla evine götürüldü. Bu arada ilgili ihbarı yapanın, şüpheli D.E. olduğu tespit edildi. Bu çerçevede 155 ihbar kasetleri yakınlarına dinletildi. Yakınları polisle yaptıkları görüşmelerde D.E.'nin sorunlu bir çocuk olduğunu söylediler. Çocukken menenjit geçirdiğini, bu yüzden ilkokulu bitiremediğini, daha önce de evden kaçtığını söylediler. D.E. evine bırakıldığında, babası onu saçlarını tutarak içeriye çekti. Bu olaya komşuları da tanık oldu. Evde babası tarafından uygulanan bir şiddet veya kötü muamele sonucu intihar etmiş olabilir. Kanaat, babasının bu nedenle ahlasına gönderdiği ve orada intihara teşebbüsü gerçekleştirdiği yönündedir. Babasının kendisini sürekli dövdüğü biliniyor. Ailenin tehdit, hakaret ve kötü muameleyle ilgili tüm iddiaları gerçek dışıdır. Aile içinde bulunduğu suçluluk duygusuyla bu tip karalamalara yönelmektedir."

ÖDP Diyarbakır İl Başkanı görevden alındı

Bir haber yaptık hayatı değişti

Nisan sayımızda hakkında tacizci olduğu iddiaları bulunan ÖDP Diyarbakır İl Başkanı ile ilgili haberimiz, sonuç vermişe benziyor. Geçtiğimiz günlerde yaşanan görevden alma olayı bizi sevindirdi. Ama taraflar şimdilik kapalı konuşuyor.

Dağıldı, dağılıyor, farklı renkler bir arada duramıyor filan derken, ÖDP'den kadınları ilgilendirecek, Pazartesi'yi de gururlandıracak bir haber geldi; hakkındaki tacizci değerlendirmelerini haber yaptığımız Diyarbakır İl Başkanı Şükrü Abay görevden alındı. Bu konuyla ilgili görüştüğümüzde sabık başkan Şükrü Abay, olayın bir görevden alınma meselesi olmadığını, kendisinin bile isteye partinin yüksek menfeatleri için, yeni yönetimlere olanak tanımak maksadıyla görevi teslim ettiğini söyledi. Ama kuşlar olayın tam olarak böyle olmadığını fısıldadılar bize. Onlara inanmayı daha akla yakın bulduk doğrusu. *Pazartesi* okurları hatırlar, Nisan sayımızda Ayşe Düzkan, "ODP Diyarbakır il başkanı tacizci mi?"diye bir haber yapmıştı. Ayşe, Başkan Şükrü Abay'ı kısaca tanıttıktan sonra, orada konuştuğu bazı insanların tanıklıklarına dayanarak, İl Başkanı hakkında taciz iddiaları olduğunu yazmıştı. Suçlamalar tacizle sınırlı değildi, Şükrü Abay ayrıca bir arkadaşının karısına tecavüz ederken yakalanmıştı... İddialara bakarak kadınlara yönelik saldırılar konusunda ihtisas yapmış denilebilirdi başkana ama biz yine de alttan aldık, soğukkanlı gazeteci üslubunu bırakmadık, doğruluğundan kuvvetle şüphe ettiğimiz iddiaları yalnızca "iddia" olarak aktardık.

Gerçi Şükrü Abay, karşılık verirken benzer bir soğukkanlılığı koruyamadı. Ertesi sayı, Ayşe'ye, hem de mahkeme yoluyla, zehir zemberek bir tekzip yolladı. Haberin hayal ürünü olduğunu, dedikodulara dayanılarak ÖDP'yi yıpratmak maksadıyla yapıldığını, iddia ediyordu onunki gerçekten de iddiaydı. Ayşe, ODP'nin Diyarbakır'da örgütlenmesini istemediği için bilmem kaç sene mücadele geçmişi olan bu yılmaz devrimci, demokrat, eli öpülesi adama iftira etmişti.

Bu noktada şunu hatırlatmakta fayda var, Abay hakkındaki iddialar parti üyesi olduğu dönemden öncesine ilişkin. Dolayısıyla, ÖDP'nin "özel alanda işlenen suçlar"a ilişkin tüzük maddesinin bu durumda işlemesi söz konusu olamaz. Ancak Diyarbakır gibi önemli bir şehirde il başkanının niteliğiyle ilgili tercihin başka bir siyasi anlamı var.

Peki ÖDP'liler bu gelişme hakkında ne söylüyor, ne düşünüyor?

ÖDP Genel Başkan Yardımcısı Saruhan Oluç: "Diyarbakır İl Başkanı Genel Merkez'in talebiyle görevinden ayrıldı. Diyarbakır gerek taşıdığı potansiyeller gerekse politik ortamı ve tarihsel birikimleri açısından ODP için önemi ve ağırlığı olan bir kent. Uzun yıllar sonra örgütlenme adımları attığımız bu kentte, elbetteki bazı sorunlar ve zaaflarla karşı karşıya kalınıyor. Eski İl Başkanı'nın ÖDP'nin bu kentte arzuladığı ve hedeflediği gelişimi sağlayabilecek durumda olmadığı, aksine kimi engeller yaratacağı anlaşıldığından bu yönde bir tercih kullanıldı." dedi. Sol siyaseti ve ÖDP'deki gruplar arası dengeleri bilenler metin aralarını okuduklarında, ufak bir yapı sökümü olayına girdiklerinde, gerçeği anlayabilirler. Eline diline sağlık diyoruz biz yine de.

Bu bilgiler üzerine aradığımız Şükrü Abay'ı ise "ÖDP için canımı feda" hislerine garkolmuş bulduk. Abay başkanlıktan ayrılışının taciz mevzuuyla bir ilgisi bulunmadığını, tamamen parti tüzüğü ve Diyarbakır ODP kongresiyle ilgili bir gereklilikten dolayı şu anda başkanlıkta olmadığını söyledi. "Benim yaptığınız haberden dolayı görevden alınmam söz konusu değildir. Diyarbakır ÖDP olarak tüzük gereğince altı ay içinde kongre yapmanız gerekiyordu. Biz burada yeni bir parti olduğumuz için cılız bir kongre yerine bir gövde gösterisi yapmak istedik. Altı ay içinde kongre yapamadığınız için dernekler ve partiler masasından baskı görmeye başladık. Partinin yasal olarak problem yaşamaması için de yönetimin istifasıyla kongre yapabilirdik. Bu nedenle ben Genel Merkez'e bir dilekçe yazdım ve istifamızı belirttim. Genel Merkez'den Mahmut Balpetek'in de geldiği bir toplantıda dilekçem okundu ve Genel Merkez kongre olana kadar oluşturulacak heyete benim başkanlık yapmamı istedi. Ben de görevden affımı istedim. Şu anda başkan değilim ama bunun sizin iddialarınızla bir alakası yok. Ayrıca *Pazartesi* gibi ciddi bir dergide benimle ilgili çirkin suçlamaların yer almasını hazmedemiyorum. Keşke böyle bir yol izlemeseydiniz. Ben sizlerle mahkeme kapılarında boğuşmak istemiyorum. Gerekirse Sayın Ayşe Düzkan'la birlikte bu iddiaları savunan herkesi kapı kapı gezelim, ben bütün masrafları karşılamaya hazırım. Medeni cesaretiniz varsa gelin, ben iddiaları çürüteceğim. Çünkü mahkeme yolunu kendime yakıştırmıyorum. Bu topluma bir insan kazandırmanın ne kadar zor olduğunu biliyorsunuz. Bir insanı bu kadar kolay harcayamazsınız."

Tecavüzün kanıtı olmaz

Gülseren Pusathoğlu ÖDP'nin son kongresinde MYK üyeliğine seçilmişti. Ancak parti içindeki son gerilimler sırasında üyelikten alındı. Kendisi bu kararı tanımadığını söylüyor. Bu konuları merak ediyorsanız ÖDP'lilerin çıkardığı iç yayınlara yönelmenizi tavsiye etmek zorundayız size. Gülseren, MYK üyeliği sırasında bu olayla yakından ilgilenmiş ve konuya biraz eleştirel bakıyor: "*Pazartesi*'de haber çıktıktan sonra biz bu durumu bir MYK toplantısında gündeme getirdik.Bunun ihbar gibi kabul edilip değerlendirilmesi gerektiğini söyledik. Genel Başkan Yardımcısı Yıldırım Kaya, Diyarbakır İl Başkanı, İl Başkanı'nın eşi ve il yöneticileri ile konuştuğunu, böyle bir olayın olmadığını, Ayşe hakkında da dava açacaklarını söyledi. Bazı MYK üyeleri ise disiplin başvurusu yapılmadan bunun MYK'da görüşülemeyeceğini, ayrıca bir kanıtın da olmadığını söylediler. Ben de tacizin, tecavüzün kanıtının olamayacağını, bu konuda kanıt aranamayacağını ısrarla vurguladım. Disipline verirseniz görüşebiliriz denildi ve konu daha sonra kapandı. Partide yaşanan gerilimler nedeniyle Kadın Koordinasyonu da ne yazık ki olayın üzerine gidemedi. Başkanın görevden alındığını sizden duydum. Şüphesiz olumlu bir şey. Ama bence geç kalınmıştır."

Taciz ve tecavüz söz konusu olduğunda, kadınlar, çok zor konuşuyor, erkekler ya inkâr ediyor - suçlanıyorsalar- ya da ezop dili yaklaşımına giriyorlar. Eğer ODP'liyseniz ve konu ilginizi çekiyorsa, "sorunlar ve zaaflar" üzerinden iz sürmenizi öneririz. Bir iki sondaj çalışması ile iyi bir netice alabileceğinizi sanıyoruz. Bir partinin tüzüğünde taciz ve tecavüzün suç kabul edilmesi, iyi bir şey. Gelecek kuşaklara belge olsun, şıklık olsun diye konulmadıysa bu madde, işlediğini görmek ister insan. Bu nasıl olur? Açık açık anlatılmadıkça, benzer türden şikayetlerini dile getirmeye nasıl cesaret edebilirler ki kadınlar?

Ayrıca, geçmişte bile kalsa, taciz ve tecavüze bulaşmış olmak, kişinin siyasi prestijini etkilemeli, böyle suçlar solcular arasında yüz kızartıcı suç kapsamında ele alınıp üstü örtülmemeli.

Biz yaptığımız haberden de, alınan sonuçtan da memnunuz. Şükrü Abay, istediği tekzibi gönderip istediği davayı açabilir hakkımızda. Hani demirden korksaydık trene binmezdik denir ya, biz de böyle şeylerden çekinseydik bu ülkede feminizm yapmazdık.

Beyhan-Necla-Ayşe-Nevin

Kurultaycılara ikinci dava!

Geçtiğimiz haziran ayında Gözaltında Cinsel Taciz ve Tecavüze Hayır Kurultayı'nı düzenleyen ve mağduriyetlerini açıklayan kadınlara açılan davanın ikinci duruşması 21 Haziran tarihinde, Beyoğlu 1. Ağır Ceza Mahkemesi'de yapıldı. İlk duruşmada mağdur kadınların ifadelerini alan mahkeme heyeti bu duruşmada kurultayın tertip komitesinde yeralan kadınların ifadelerini aldı. Bu arada duruşma trajikomik bir gelişmeyle de tarihe geçti! İskenderun da gözaltında coplu tecavüze maruz kalan F.D.P., "Şu anda cezaevindeyim, kurultay'ın yapıldığı tarihte de cezaevindeydim, nasıl kurultaya katılıp konuşmacı olabilirim ki?" dedi ve yapılan araştırma sonucunda F.D.P.'nin kurultay sırasında cezaevinde olduğu anlaşıldı.

Avukat Canan Arın ve İnci İşbular'ın müdahil olarak katıldığı duruşmaya Uluslararası Af Örgütü'nden on iki kişi, Meclis İnsan Hakları Komisyonu'ndan Emre Kocaoğlu, Halk Evleri'nden Kadınlar, Dicle Kadın Kültür Merkezi, *Pazartesi*, kurultay düzenleyicisi Emekçi Kadınlar Birliği, Almanya Cumartesi Anneleri'yle Dayanışma Grubu'ndan kadınlar katıldı. Basının da oldukça ilgi gösterdiği davanın üçüncü duruşması 18 Ekim 2001 tarihine ertelendi.

Bu arada kurultay katılımcısı kadınlardan, Avukat Fatma Karakaş, mağdur Kamile Çiğci, Dicle kadın Kültür Merkezi'nden Fatma Kara, EKB'den Nahide Kılıç ve Zeynep Ovayaoğlu hakkında, kurultaydaki konuşmalarında bölücülük yaptıkları iddiasıyla İstanbul DGM'de ikinci bir dava açıldı. Beş kadının kurultayda, "Cinsel şiddet Doğu illerindeki Kürt kadınlarına daha çok uygulanıyor," cümlesine yönelik açılan davanın ilk duruşması 28 Haziran'da Beşiktaş DGM'de yapıldı. Avukat Fatma Karakaş ve Kamile Çiğci'nin katılmadığı duruşmaya biri Almanya'dan ikisi Amerika'dan üç avukat, Amerikalı kadın hakim Margaret Oven, Amerikan ve İngiliz Konsolosluğu'ndan görevliler, Uluslararası Kayıplar Bürosu (İKAD) ve çeşitli çevrelerden kadınlar katıldı. Bu davanın ikinci duruşması ise 11 eylül 2001 tarihine ertelendi.

Gözaltında Cinsel Taciz ve Tecavüze Karşı Hukuki Yardım Bürosu:

Mücadeleye devam!

Gözaltında Cinsel Taciz ve Tecavüze Karşı Hukuki Yardım Bürosu, 7 Haziran 2001 tarihinde *Pazartesi* Lokali'nde kamuoyuna bir birifing verdi. Birifing de, hukuki bürodan Av. Eren Keskin, Av. Fatma Karakaş, Hemşire Nazlı Top yeraldı. Eren Keskin ve Fatma Karakaş brifingde yaptıkları açıklamada şunları söyledi: "Evet, başlarken biliyorduk, işimiz zordu. Ancak başladıktan sonra gördük ki, cinsel işkenceye karşı mücadele etmek de ayrı bir suç olarak değerlendiriliyor. Bugüne dek, Gözaltında Cinsel Taciz ve Tecavüze Karşı Hukuki Yardım projesi avukatlarına dört önemli dava açıldı. Aslında açılan bu davalar işkencenin sistematik olarak devam ettiğine ilişkin de bir gösterge."

Yerli, yabancı kalabalık bir basın grubunun ve yabancı konsolosluklardan görevlilerin katıldığı brifingde hemşire Nazlı Top gözaltında maruz kaldığı cinsel taciz ve tecavüzün tanıklığını yaptı. Brifing hukuki yardım bürosunun şu sözleriyle sona erdi: "Hukuki Yardım Bürosu kurulurken amacı "hak arama bilinci"ni geliştirmekti. Bu bilincin geliştiğini görmek heyecan verici ve doğru yolda olduğumuzu gösteriyor. Bu nedenle biz, hukuki yardım büromuzda hukuk hizmeti vermeye devam ediyoruz, bütün engellere rağmen!

Bizden bir başkan...

Geçen yaz İstanbul'da düzenlenen Uluslararası Feminist İktisatçılar Birliği'nin (International Association for Feminist Economics. IAFFE) Konferansı na katıldığımızı sizlere değişik sayılarımızda duyurular ve Konferans boyunca yaptığımız söyleşileri yayınlayarak aktarmıştık. Bu yılki Yaz Konferansı Oslo'daydı ve maalesef oralara kadar gidemedik. Biz gidemedik ama Oslo'da da mevcudiyetimiz hissediliyordu. *Pazartesi*'den arkadaşımız Şemsa Özar yapılan seçimde IAFFE'nin 2002-2004 yılları arasındaki dönemi için Başkan yardımcılığına seçildi. Kendisini kutluyoruz.

İslamcı basında taciz

Hürriyet gazetesinin pazar ekinde Ersin Kalkan Ali Rıza Demircan'ı Cinsellik Ombudsmanı başlığı altında, konusunda cesur çıkışlar yapan bir islamcı yazar olarak tanıtmış. Ali Rıza Demircan'ı televizyonlarda gördüyseniz hatırlarsınız. Pek süslü givinir, taranır ve konuşur. Üslup meselesi bizi ilgilendirmez. Fakat bu eski Süleymaniye Camii imamının vaaz ettiklerinin içeriği bizi ilgilendiriyor. *Akit* gazetesinin kardeşi, haftalık *Cuma* dergisinin son sayısındaki hutbesi Cinsel Taciz başlıklıydı. Demircan yazıda nelerin tacize veya vesilesi kapsamına girdiği ve dolayısıyla yasak olduğunu sıralanmış.

1-Cinsel nitelikli ve amaçlı sözler.

2-Eşiniz dışındaki yabancılara yönelik cinsel renkli bakışlar.

3-Özellikle kadınların erotik mesajlı jestler, el-kol baş hareketler, konuşma tarzları yapması, cinsel duyguları uyarıcı kozmetik ürünleri kullanması.

4-Aralarında evlilik bağı bulunmayan ergenlik çağına gelmiş erkeklerle kadınların gözlerden ırak mekanlarda buluşmaları, böylesi ortamlarda iş ve eğitim faaliyetleri sürdürmeleri.

5-Eş dışındaki erkeklere ve kadınlara haz maksatlı dokunmak.

6-Alkollü içki ve uyuşturucuların kullanılması. Çünkü cinsel taciz nedenidir.

7-Ortünmemek.

Demircan islamcı olmayan erkeklerin çoğunun da taşıdığı, tacizin sebebi kadınlardır düşüncesini daha açık sergilediği için cesur bulunabilir. Siz ne dersiniz?

Roza ara veriyor...

Roza Kürt kadınların çıkardığı bir kadın dergisiydi. Bir süredir onu kitapçı raflarında göremiyoruz. Toplatıldı, yöneticileri hakkında dava açıldı. Dergi'nin sahibi ve Yazışleri Müdürü Fatma Kayhan, dört yıllık yayın hayatları boyunca, haklarında beş dava açıldığını söyleyerek şöyle konuşuyor: "Toplatılan ve ceza alan dergimizin dağıtılması fiilen engellendi. Legal olarak yayınlandığı halde baskılarla illegaliteye itildi ve dolayısıyla da dağıtılamaz hale getirildi. Böylece fikirlerimizin yayınlanması ve ifade edilmesinin önüne geçildi." Mayıs-Haziran 2000'de çıkan 17. sayılarının duruşmasının DGM'de devam ettiğini belirten Fatma Kayhan, derginin yayınına 17. sayıdan itibaren bir süre ara vermek zorunda kaldıklarını söylüyor. Umarız bu süre uzamaz.

Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği'nin televizyon ve gazetelerdeki reklamlarını gördünüz mü? "Çağdaş Türkiye'nin Çağdaş Kızları"nı yaratmak için birçok ilde burs veriyorlar. Özellikle de Doğu illerinde. Ama tabii çağdaşlık kriterleri değişiyor, onlarınki de doğurmamak!

Rica ediyoruz doğurmayın!

Fotoğraf: Ebru Ağaoğlu

Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği (ÇYDD) bir süredir yalnızca kız öğrencileri kapsayan bir çalışma yürütüyor. Adı da "Çağdaş Türkiye'nin Çağdaş Kızları." 32 ilde, 179 ilçede toplanı beş bin kız öğrenciyi kapsayan projenin amacı, kız öğrencilerin liseyi okumalarını sağlamak. Bunun için ilköğretim okullarıyla iletişime geçiyorlar. Her okulda başarılı kız öğrenciler seçilip görüşme yapılıyor. Onlara bir form doldurtup maddi durumlarının yetersiz olduğunu kanıtlamaları isteniyor. Ama her öğrenci için ayrılan yüz milyonluk burs için maalesef bu yeterli değil. Ayrıca öğrencinin annesinin bir daha doğurmayacağına dair bir belge de burs şartlarının arasında yer alıyor. İşin ilginç yanı bu şartın özellikle de Doğu illerinde geçerli olması. İnsanın aklına geçmişte Milli Güvenlik Kurulu'na sunulan rapor geliyor hemen. Raporda Kürt nüfusunun yaklaşık yarım asır sonra Türk nüfusunu geçeceği sonucuna varılmış ve köklü bir nüfus planlaması yapılması gerektiği üzerinde durulmuştu. Rapor, tepki topladığı için geri çekilmişti...

"Doğurmaya devam ederse bursu kesiyoruz"

ÇYDD'nin Diyarbakır Şube Başkanı Doç.Dr. Ahmet Ersay, aynı zamanda Dicle Üniversitesi Üroloji Bölüm Başkanı. Diyarbakır'da burs alan kız öğrencilerden biri bize, annesinin bir daha doğurmayacağına ilişkin belge için Ahmet Ersay'a gittiklerini söyledi. Bunun üzerine görüşme yaptığımız Ersay, uygulamaya "aile planlaması" dedi ve şöyle devam etti: "Biz ailelere, sizin kızınıza bir eğitim bursu verelim, bu çocuğa eğitim bursu verdiğimiz sürece de siz çocuk yapmayın diyoruz. Kabul eden anneleri Türkiye Aile Planlaması Derneği'ne yönlendiriyoruz. Orada onlara aile planlaması anlatılıyor ve anneler kendi kişisel tercihlerine uygun bir korunma yöntemi seçip uyguluyor. Ama anne 'Ben doğurmaya devam edeceğim, bu yöntemi uygulamayacağım,' derse biz de bursu kesiyoruz. Çünkü verdiğimiz bursun yeni doğacak çocuğa mama parası olmasını istemiyoruz. Çok mantıklı değil mi?"

Bizce mantıklı değil. Ahmet Ersay, bu uygulamanın tıp etiğininin neresinde yer aldığıyla ilgili sorumuza ise şu cevabı verdi: "Tıp etiği bakımından değerlendirdiğimiz zaman, ailenin özgür seçimine bırakıyoruz. Hiç kimseyi çocuk doğurmayın diye zorlamıyoruz. Aileler bizden bir şey talep ediyorlar; diyorlar ki, 'Ben çocuğumun eğitimi için zorlanıyorum." 'Ben sizin çocuk yapmanızı istemiyorum, yasaklıyorum' derseniz bunu tıp etiğinin bir yerine koyamazsınız. Ancak, bize aileler kendileri baş vuruyor. Bizim de kriterlerimiz bunlar."

Diyarbakır Tabip Odası Başkanı Mehmet Emin Uluğ ise şöyle konuşuyor: "Böyle bir şey etik değil. Aile planlaması, ailenin doğum kontrolü konusunda bilgilendirilmesinin ardından herhangi bir yöntemi kendi isteğiyle seçmesi sonucu oluşur. Sağlık Bakanlığı dahi bu tür dayatmalarda bulunmaz. Bu aile planlaması değildir ve söylediğim gibi, tıp etiğine de aykırıdır."

"En çok burs verdiğimiz il Diyarbakır"

Konuyu iyice araştırmak için Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği'nden Doç. Dr. Ayşe Yüksel ile görüştük ve hem projeyi hem de kadınlardan istenen doğum belgesinin amacını sorduk. Anlattıkları oldukça ilginçti.

Diyarbakır'da kız öğrencilere burs veriyorsunuz, amacınızı açıklar mısınız?

Sadece Diyarbakır'da vermiyoruz, Güneydoğu, Karadeniz, İç Anadolu ve Marmara Bölgesi'nin kırsal bölgelerinde de burs veriyoruz. Bu bölgelerde beşinci sınıftan sonra kızlarını okutmayan aileler çok fazla. Ekonomik yetersizlikten. diyorlar. Aileleri destekleyerek kızların liseyi bitirene kadar okuma garantisini sağlıyoruz. Bunlar da Türkiye Cumhuriyeti'nin yurttaşları. Aile planlaması yasal bir olay. Türkiye'nin her tarafında da Sağlık Bakanlığı'mızın denetimiyle uygulanıyor. Biz de bakanlığımızın bu çalışmalarına katkı olsun, anne ve babalar da Türkiye Cumhuriyeti'nin birer yurttaşı olarak bu ülkeye karşı görevlerini yapsınlar diye düşündük. Birçok anne doğum kontrol yöntemi kullanıyor, bize de bunu belgelediler yalnızca. Zaten çoğu menopoz dönemindeydi.

Yine de burs vermek için bu belgeyi şart koşuyorsunuz değil mi?

Şart demeyelim de ricalardan biri. Çok da olacak diye tutturmuyoruz ama böyle bir şeyi de rica ediyoruz. Aslında bir çoğundan da bu konuda bize seve seve belgeler geldi.

Peki diyelim ki bu şartı yerine getirmediler, yine de burs veriyor musunuz?

Hayır. Mesela annesinin hamile olduğunu belgeleyen ve bizden burs alan çocuklarımız var. Yani biz bir eğitim olsun diye bu çalışmayı başlattık.

Yani eğitim olması için doğum kontrol yöntemi uygulamalarını istiyorsunuz?

Evet. Ama tabii biraz spekülasyon da oluyor. Burs alamayan diyor ki işte. "Bizden böyle bir belge istediler onun için vermediler," oysa böyle bir şey yok.

Fakat ben sizden burs alan kız öğrencilerle görüştüm...

Böyle söylentiler de oluyor. Ama yani bizim en çok burs verdiğimiz il Diyarbakır.

Derneğiniz burs şartlarını açıklamıyor, gizli tutuyor...

Hayır. Niye gizli tutulsun. Kız öğrencinin altı, yedi, sekiz, dokuzuncu sınıfta olması, sosyo-ekonomik koşullarının yetersiz olması, çalışkan, başarılı, okumaya istekli olması, formumuzu doldurması, bir de anne ve babası doğurgan yaştalarsa böyle bir eğitim alarak bir aile planlaması yöntemi uyguluyorlar.

Peki burs şartları şehirlere göre değişiyor mu?

Yok yok, yani hepsi aynı.

İstanbul'da...

İstanbul'da vermiyoruz. ➡

Sadece Doğu'da mı veriyorsunuz?
Biz daha çok ulaşılamayan bölgelerdeki çocuklarla ilgileniyoruz.

"Annemin kordonları bağlıydı"
Adım gizli tuttuğumuz Diyarbakırlı bir kız öğrenci geçen yıl burs almak için annesinden istenen belgeyi ÇYDD'ye verdiklerini söylüyor.

Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği öğrencilere burs veriyor, siz de aldınız mı?
Evet. Geçen Ekim ayında okulda kız öğrencileri çağırdılar. Bize burs vereceklerini söylediler. Diyarbakır'ın ilçelerinden birçok kız geldi. Ben de gittim.

Burs almak için ne gibi işlemler yaptınız?
Bir form vardı, o formu doldurduk. İşte kaç kardeşsiniz, evinizde hangi eşyalar var, eviniz kaç oda gibi soruları cevapladık. Bir de annemizin bir daha doğurmamasını gösteren bir belge istediler. Annemle bizim okul müdürünün önerdiği bir doktora gittik o belgeyi aldık.

Peki anneniz belgeyi almak için müsait miydi yoksa müdahale edildi mi?
Yok edilmedi, benim annemin kordonları bağlıydı zaten.

Burs olarak ne verdiler size?
Bunun karşılığında ilk olarak elli milyon para, çanta, kalem, bir de Yeşil Kiraz adında bir kitap verdiler. Ayrıca ikinci dönemin başında bir elli milyon daha vereceklerini söylediler ama daha vermediler. Yılda yüz milyon veriyorlar.

Sizin okuldan kaç kız öğrenci burs aldı?
Sekiz kız.

Hepsinden de annelerinin bir daha doğurmayacağına dair belge aldılar mı?
Evet. Hatta bir kız arkadaşım annesi hamileydi. Ondan da bu doğumu yaptıktan sonra bir daha doğurmaması için belge aldılar.

Evrim Alataş - Nevin Cerav

Öldürüldü!

Gülizar Tunç MHP'li olduğu söylenen Tevfik Düven tarafından sokak ortasında öldürüldü. Öldürme nedeni çocuk kavgası gibi gösterilse de, olayın perde arkası çok başka...

Daha önce cezaevi ziyareti nedeniyle yalnızca iki kez gittiğim Gebze'ye bu kez kırk iki yaşında, üç çocuklu bir Kürt kadınının öldürülmesi olayı için gittim. Gülizar Tunç, on bir sene önce kocasını kaybetmiş, okuma yazması olmayan, HADEP üyesi bir kadın. İki ay önce evinin sokağında oturan ve MHP'li olduğu söylenen Tevfik Düven tarafından bir av tüfeğiyle öldürülmüş. Bu bilgilerle birlikte Gebze'nin merkezine adım attığım anda üzerinde "Ülkü Ocakları" yazan bir levhayı ve İki adım sonra da "MHP İlçe Merkezi" yazılı tabelayı görünce, yürümemi hızlandırıp HADEP'in bulunduğu binayı aramaya başladım. Amacım Gülizar Tunç'la ilgili hemen her bilgiye ulaşmak, onu tanımak ve neden öldürüldüğünü araştırmaktı.

İlçede beni Gülizar'la aynı dönemde cezaevinde yatmış ve aynı zamanda onun komşusu olan Ahmet Yerkan karşıladı. Gülizar'ın resminin asılı olduğu bir köşede anlatmaya başladı onu. "Gülizar'ı uzun yıllardır tanıyorum, Sivaslıdır. Ezilen bir kesimde yoksulluk içerisinde yetişmiş. Sivas'tan ailece Ulaştepe'ye geldiler. Bir süre sonra kocası vefat etti. Kanserdi kocası, gıdasızlıktan, geçim sıkıntısı yüzünden zayıf düştü. Daha sonra Gülizar arkadaş Gebze Belediyesi'nde işe girdi. Üç sene çalıştıktan sonra belediyeden işçi çıkarmaları oldu, bir direniş başladı. Bu süreçte Gülizar çok göze battı. Yaptığı çalışmalar nedeniyle gözaltına alındı. Hakkında açılan dava sonunda ceza aldı ve cezaevine girdi. O dönem ben de cezaevine girdim ve onunla Gebze Cezaevi'nde birlikte yattık."

"Gülizar MHP çevresi tarafından azarlanırdı"

Gülizar'ın üç oğlundan ikisi askerliğini yapmış kocaman adamlar, en küçüğü ise on yedi yaşında. Minübüsle Gebze'nin merkezi'ne on beş yirmi dakika uzaklıktaki Ulaştepe semtinde bir gecekonduda oturuyorlar. Gülizar cezaevine girdikten sonra babaları da olmayan çocuklar Tevfik Düven'in çocuklarıyla tiner ve kapkaççılık gibi işlere bulaşıyorlar. Gülizar çocuklarını o çevreden koparmak için uğraşmaya başlıyor. İşte bu süreç Teyfik Düven'in onu öldürmesine kadar sürüyor.

Ahmet Yerkan şöyle anlatıyor o süreci: "Gülizar arkadaşın cezaevine girişinden sonra çocukları anne ve babalarının olmamasından dolayı bir boşlukta kaldılar ve olumsuz bir çevreye girdiler. Çevredeki tinerci, kaptı kaçtı çetelerine bulaştılar. Özellikle de Gülizar'ı öldüren Tevfik denen şahısın çocuklarının arasına girdiler, onlar da MHP kökenliler. Gülizar tahliye olduktan sonra çok değişmişti. Daha önceki Gülizar değildi. Daha insancıl bir yapı kazanmıştı, politikleşmişti. Ezilen halk kesimi için mücadele etmek istiyordu. O nedenle de HADEP'e üye oldu. Tabii Gülizar'ın bu durumunu çevresindekiler çekemiyordu, özellikle MHP çevresi tarafından azarlanırdı. O da onlara karşı direnirdi."

"Bir PKK'lıyı öldürdüm"

Çocuklarını o çevreden koparmak için uğraşmaya başlayan Gülizar, öldürüldüğü günün akşamı, çocukları ile ilgili Tevfik Düven'in evinin önüne gidiyor. Adamla tartışıyor ama olay büyümeden evine geri dönüyor. Fakat gece on bir sularında tekrar Tevfik Düven'in evinin önüne gidiyor çünkü küçük oğlu Sinan onların yanındaymış, bu defa tartışma büyüyor. Adam evinden aldığı tüfekle Gülizar'a iki kez ateş ediyor ve Gülizar oracıkta ölüyor. Bu olayla ilgili konuşan bütün insanlar onun öldürülmesinde çocukların bahane edildiğini söylüyor. Bu insanlardan biri de Gülizar Tunç'un kaynı İbrahim Tunç, "Gülizar'ın öldürülmesi görünüşte çocuk yüzünden kavga nedeniyle olmuş gibi görünüyor ama çocuk yüzünden bir kavga bu aşamaya gelmez," diyor.

Güvenlikleri nedeniyle isimlerini veremeyeceğimiz görgü tanıklarının ifadelerine göre Tevfik Düven, Gülizar'ı vurduktan sonra polisi arayıp, "Bir PKK'lıyı öldürdüm. Siz vuramadınız, ben vurdum," demiş. Olaydan sonra mahalleye gelen polis Tevfik Düven'i alıp götürmüş ve evinin etrafında nöbet tutmuş. Gülizar'ın öldürülmesiyle ilgili hiçbir görgü tanığının ve Gülizar'm ailesinin ifadesi alınmamış. Tevfik Düven'in ailesi de apar topar mahalleden taşınmış.

Tevfik Düven şu anda Gebze Cezaevi'nde tutuklu. Davanın ilk duruşması 29 Haziran'da görüldü. Gülizar'ın avukatı İmmihan Yaşar, davayla ilgili olarak şunları söylüyor: "Dava şu anda kasten adam öldürme üzerine sürüyor. Tevfik Düven ifadesinde Gülizar'la kavga ettiklerini, evine saldırıldığını ve bu nedenle de kendini korumak için tüfekle havaya ateş ettiğini söylüyor. Yani davayı meşru müdafaaya çevirerek ceza almadan kurtulmaya çalışıyor. Oysa Gülizar a iki kere ve yakından ateş edilmiş. Kurşunlardan biri göğüse biri de kafaya gelmiş ve yine aynı bölgelere tüfekten çıkan yüz adet kadar saçma isabet etmiş, yüzü tanınmaz bir haldeymiş. Vurulduktan sonra da beyin kanamasından ölmüş."

Yoksul bir semtte, binbir türlü zorlukla çocuklarına bakmaya çalışan bir kadının öldürülmesi insanı öfkeyle dolduruyor ve içini acıtıyor. Gebze'den dönerken bindiğim minübüste, Gülizar, çocukları, komşuları, parti arkadaşları geldi aklıma. Sonra birden minübüsün aynasında şoförün ülkücü bıyıklarına takıldı gözüm, kendimi dışarı atmak istedim. Ama zorlanarak da olsa yerimde oturmaya devam ettim. Ve sonra yol boyunca Gülizar'ın gülümseyen yüzünü düşündüm...

Nevin Cerav

Derviş'in Amerikalı eşi bizi bozmaz,

Bizi bozan piyasalar

Mart ayında hayatımıza sokulan Kemal Derviş eşiyle birlikte Türkiye'yi gezmeye başladı. Mutlu bir çift görüntüsü sergiliyorlar. Oysa Derviş'in hızlandırdığı ekonomik program memlekette pek mutlu insan bırakmayacağa benziyor.

Siyasi liderler yurtiçi veya dışı ziyarette bulunurken, eşleri de misafir gittikleri yerin önemli kişilerinin eşleriyle tarihi çarşı, müze, çocuk bakımı yurdu vs. gezerler. Derviş çiftinin Anadolu gezilerinde de böyle oluyor. Gaziantep ziyaretleri sırasında, Bayan Derviş bir işyerinden gümüş tepsi alırken yaşanan izdiham nedeniyle bazı eşyaların zarar görmesi üzerine esnaftan özür dilemiş. Ben de esnafını. Düşündüm Dervişler bizim oraya ziyarete gelse ne yaparın diye. Yazar kasa eylemi yapmak en iyisi olur diye karar verdim. Ya ayaklarının dibine ya kafalarına.

Aslında Catherine Derviş'le meselem yok. Kadın sevmiş evlenmiş. Kocası da kibar adamı, eşinin Türkiye'ye geleceğini, onun da kararı olduğunu vurgulayarak aktardı. Derviş'in ilk eşi, rahmetli Turgut Borali'nın kızı Neslihan Hanım, Kemal Derviş gibi şu meşhur London Schools of Economics'den mezunmuş. Catherine Hanım da o kadar forslu bir yerde olmasa da mektep medrese görmüş. Kütüphanede tanıştıklarına göre, değişik kitaplar okuma şansı da olmuş. Yani Kemal beyin yay misali kaşlarını olduğu kadar düşüncelerini de beğeniyor olsa gerek.

Catherine Hanım Türkiye'ye gelmesinin hemen ardından eşinin "mesih" sıfatıyla anılmasından duyduğu rahatsızlığı dile getirmiş ve "bir ülkenin sorunlarının üstesinden kimsenin tek başına gelemeyeceğini, bu işlerin herkesin üzerine düşeni yapmasıyla halledileceğini en iyi Kemal bilir" demişti. Doğru bu işbirlikçi bulmadan çalışılabilecek bir konu değil. Neyse ki hemen hemen bütün Türk ileri gelenleri 24 Ocak 1980'den beri dünyanın patronlarının dayatmalarına karşı çıkmıyorlar. Anılan tarihten itibaren emperyalizme ve kapitalizme karşı çıkanları da, ellerinden geldiğince ortadan kaldırdılar. Mesih pek uygun değil ama "kurtarıcı" ifadesi Dünya Bankası'nda zirve görmüş ve her zaman siyasete meraklı olmuş Kemal bey için kullanıldıkça Catherine Derviş de rahatsız olmuyordur sanırım. Başarısı için elinden geleni yapacağını da belli ediyor nitekim.

Biz Türkiyeliler Derviş'i ilk defa icraatı içinde görüyoruz. Oysa 1987'den beri eşi olan Catherine hanım onun Arnavutluk'tan Fas'a bize benzeyen bir çok ülkeye bu ekonomik sistemi uygulatma faaliyetleri içinde izlemiş olsa gerek. Kemal bey bu işleri ilk defa kovalamıyor yani. Yabancılığı yüzünden bu programın kocasının anavatanı Türkiye için ne demek olduğunu tam anlamayabilir. Ama kendi ülkesinde de ekonomik liberalizasyon uygulamalarının sonuçlarını, Reaganlı yıllardan itibaren gözlemlemiş olabilir. Biz Türkiyeliler göründüğümüzden bilgiliyizdir. Amerika'nın merkez ve diğer bankalarının iyi yönetilmesine rağmen dönem dönem krize girebildiğini biliyoruz. Dahası orda da patriyarka kadınların canını yakıyor, orda da yoksulluk ve şiddet kolkola geziyor. Okuduklarımız bir yana, iki yıl önce Türkiye'ye gelen memleketlisi Kate Millett'in yalancısıyız.

Catherine Derviş de eşi gibi dünyada yoksulluk gerektiğinden fazla artmasın diye endişe ediyor olsa gerek. Kocasının hassasiyetinden çok bahsedildi. Yeni moda; ülkemizin normal vatandaşlarına. Amerikalı Serdar Turgut'un çeviri ifadesiyle, öteki Türkiye deniyor. Yoksullardan, cehaletleri, bol çocukları, hastahaneye, eğitime, yola, suya ihtiyaçlarıyla tedbir alınmazsa salgın halini alacak bir hastalığın taşıyıcıları gibi bahsediliyor. Ya taşarlarsa. Derviş çalışabilmek için bütün toplumun akılcı, uyumlu desteğine ihtiyaç duyduğunu belirtiyor. Yine Gaziantep gezisinde bir çocukevi'ni gezen Catherine Derviş'e rasyonelleştirilmesi gereken bir kalabalık gibi mi görünüyordu acaba kimsesizlerimiz? Kimbilir?

Amerika'da Reagan varken, bizde de Turgut Ozal vardı. Nilüfer Göle, "Ozal dönemi heyecan vericiydi. Ben de o sıralarda yurt dışından dönenlerdenim", demiş. Ertuğrul Ozkök, "Rahmetli Özal'ın kendine özgü bir dokunuşu vardı. O zamanlar kendi aramızda buna '*magic touch*' derdik", diye yazmış. Derviş'in omza dokunuşlarında da böyle birşey var diye sürdürmüş. Ozkök aynı yazıda yapılan bir araştırmaya dayanarak şunu da belirtmiş. "Derviş Türkiye'de kadınların desteğini de aldı. Tıpkı 1970'lerde Ecevit, 1980'lerdeki Özal ve 1993'teki Çiller gibi. Dolayısıyla en iyisi doğmakta olan liderle birlikte yaşamayı öğrenmek."

Özal'ın sihirli dokunuşunu överek yükselmiş Özkök'ün, bulunduğu tepelerden hep vaaz vermesi gerekiyor. Bir çok kadın Kemal Deviş'i sempatik ve güvenilir göründüğü için, sevmeye hazır. Ama Ozkök'ün daha çok propaganda yapması gerekecek. Kemal Bey'in aklı fikri bizlerin değil, piyasaların, borsanın, sermaye sahiplerinin, diyorlar ya "piyasaların" moralini düzeltmenin peşinde. Onun sihirli dokunuşu, bizlerin hayatına, yalancı sevgililerin kulağa fısıldadıkları tatlı sözler gibi etki ediyor. Haberler ve gazete aracılığıyla bizi saran umutlu fısıltıların kollarında geceyi uyuyarak geçirebiliyoruz. Ertesi sabahsa zam ve işsizlik haberlerinin çölünde buluyoruz kendimizi. Kendi varoluşumuzu sürdürmek gün geçtikçe zorlaşıyor. Ne derler, kuru laf karın doyurmuyor. Zaten Derviş'in sözleri "seni mutlu edeceğini, beni sev"den çok, "seni üzsem de, beni sev" mealinde.

Derviş çiftinin giyimi kuşamı, sevdikleri sporlar diyebiliriz ki *yaşam tarz*ları, magazincilerimiz kadar sosyoloji budalası aydınlarımız tarafından da bolca irdeleniyor. Derviş'in yaptığı iş değil de göreve getiriliş biçimi bazı köşe yazarlarınca eleştiriliyor. Bence ülkemize uluslararası patronların dayatmalarına göre ayar yaptırtan kişinin "dışarıdan gelen bir adam" olması hayli dürüst bir durum. Yıllarca Dünya Bankası ve İMF için çalışmış, yurdunu başarıyla temsil etmiş bir insan karşımızdaki. Derviş okumuş, zengin olmuş, ama fakir köyünü hiç unutmamış adam pozlarında yolunu bekleyen muhtar heyetiyle el sıkışıyor. "Bunları yapın", diyor "size senet karşılığı borç bulacağım". Hiç itiraz eden yok. Aralarında konuşuyorlar, onun için gavur olmuş, mason olmuş diyorlar. Camiye gitmiyormuş, annesi Almanmuş diyorlar. Bazısı kızıyor adam bizi kurtaracak siz nasıl konuşuyorsunuz diye. O arada adam yeni tapu işlemlerini başlatmış durumda. "Sizi kurtarınam için köy arazisinin tapusunu benim patronlarımın üstüne yapmam gerekiyor", diyor ihtiyar heyetine. "Tamam diyorlar", ellerini ovuşturarak. Basıyorlar imzayı, fısıldaşıyorlar bir yandan da "Karısı da gâvurmuş", diye. Durun biraz böyle sanki. Bu filmde köy halkının durumu farkedip, ayağa kalkma sırası da gelecektir elbet, ne dersiniz?

Handan Koç

Batman:

Acı, isyan ve direnişin kenti

Yazarlar, sanatçılar, gazeteciler, feministler, aktivistler, siyaset bilimci/ araştırmacılar ve siyasetçilerden oluşan 48 kişilik kadın kafilesi geç vakit Diyarbakır havaalanına indiğimizde kadınlar tarafından zılgıtlarla ve çiçeklerle karşılanıyoruz. Birbirimize sarılıyoruz. Ardından Batman a doğru yola çıkıyoruz. Barış İçin Kadın Girişimi'nden Pınar Selek ve Jülide Kural'ın yoğun çabalarıyla kotarılan buluşmanın amacı Doğu ve Batı arasında bir barış köprüsü kurmak; Kürt, Türk, Ermeni... farklı etnik ve dinsel kökenden biz kadınları bir araya getirmek. Batman'a gece yarısına doğru vardığımızda, bizi saatlerdir bir şölen havasında bekleyen Batman ın güzelim kadınlarının halayına katılıyoruz. Sabahı heyecanlı bir bekleyiş. Çünkü saat 10'da ilk buluşma gerçekleşecek. Aynı salonda Kürt kadınlarıyla konuşacağız, birbirimizi dinleyeceğiz. Salona önceden giderek, feministlerin toplantı yöntemlerinin olmazsa olmaz koşulu yuvarlak oturma düzeni için, Batman Kadın Platformu'nun üyeleriyle birlikte sandalyeleri sahne düzeninden çemberlere çeviriyoruz. Yüksek-aşağı, konuşmacı-izleyici bölünmesini ortadan kaldırıyoruz. İlk alt üst oluş!

İstanbul kafilesi salona girdiğinde coşku doruğa varıyor; öteki yakadan gelen kadınların gözlerinde buğu, Batmanlıların umut! Söyleşmeye başlıyoruz. Batmanlı kadınlar kayıpları, ölülerini, çocuklarının cesedini bile bulamayışlarını anlatıyor. "Yeter, yeter artık yeter! Barış istiyoruz!" Bizler de Batı'da kadın olmayı, bu acıları bilip yaşamayı, hislerimizi, kendimizi anlatıyoruz. Kürt kadınları İstanbul'dan giden kadın 'heyeti'ne coşkuyla sarılıyor ve soruyor 'Şimdiye kadar neredeydiniz?'

On kadından sekizinin eşi, çocuğu, birden çok yakını öldürülmüş, kaybolmuş ya da tutuklanmış. Acılı, öfkeli bir kadın kitlesi iki gün boyunca 'barış' talebini dile getiriyor. Batman Kadın Platformu nun aktivist üyeleri etkili, vakur, kararlı, güzelim kadınlar... Yanyana geldiğimizde, intihar eden yaşıtlarını temsil eden gencecik kadınlar ise gözlerinde hem umut pırıltıları hem huzursuzluk, 'evdeki baskıları' anlatıyor.

Batman kıskacında İntihar: Sosyal hizmet devrimci çözüm mü?

Öğleden sonra yöredeki kadın ve sivil kuruluşların temsilcilerinin katıldığı toplantıda sorunlar, kadın intiharları, siyasal ve ekonomik baskılar masaya yatırılıyor.

Ne var ki, zihinlerimizde, yüreklerimizde taşıdığımız, Batman'ın en çarpıcı gerçeğine, genç kadınların kitlesel sayılabilecek intiharlarına sıra geldiğinde Kürt kadınlarının hayranlıkla izlediğim siyasal kararlılığı tuhaf bir belirsizliğe, siyasetsizliğe dönüşüyor. İntiharları 'göç'le, siyasal baskılarla, bilumum sosyal ve psikolojik nedenlerle açıklama çabasını görünce düş kırıklığına kapılıyorum. Devrimci çözümlemeler ve çözümler kadınların intiharına geldiğinde rafa kaldırılıyor. Bir bakıma, sorunun çevresinde dolanıp kalbine inememe; feminist analizden kaçınmak için, sorunu 'rehabilitasyon' ya da 'sosyal hizmet' derekesine indirgeme durumu.. Batman'da kadınların nefes alabileceği hücrelere, mekanlara acilen ihtiyaç var. Ancak soruna indirgemeci yaklaşmamalı.

İntihar Eden Kadınlar: Bir İsyan

Bu genç kadınlar intihar ederek bizlere bir mesaj iletmek istediler. Batman'da yaşanan, kadınların eve kapatılmalarına, her türlü kendini geliştirme, eğitim, çalışma gibi taleplerinin babalarınca reddedilip evden dışarı adımı atamayan 'ev kızı' yapılmalarına, sokağa izinle çıktığında ise cinsel tacize, polis/jandarma baskısına uğramalarına, en temel insan özgürlüklerinin açıkça çiğnenmesine karşı bir başkaldırıydı bu intiharlar. Bu iletiyi işitebilecek, hissedebilecek miyiz? Yoksa sorunu bir feminist isyandan, bir kadın isyanından uzaklaştırıp 'psikoloji', 'göç' gibi olgularla açıklamaya çalışarak olan bitene körleşecek miyiz? İşte canalıcı soru bu.

Bu kentin farklı bir sosyal yapısı var. Batman hem kent, hem kent değil. Batman'da genç kadınlar evlerinde tutsak... Evin içinde baba, ağabey terörü ve yasakları altında yaşamaya, varolmaya çalışıyorlar. Kapının eşiğinde ise polis/jandarma çizmesi, baskılar, çiğnenen özgürlükler, yoksulluk, gözaltında işkence ve tecavüzler başlıyor. Bu acımasız, sert yaşam, bu sıkışıp kalmışlık duygusuna karşın genç kadınlar taleplerini dile getirmeye çalışıyorlar: Sokağa çıkmak, okumak, çalışmak, özgür olmak istiyorlar, siyasal baskıların sona ermesini istiyorlar. Bu talepler babaların ve devletin duvarına çarpıp evin odalarına geri dönüyor. İntihar eden 135 genç kadının, sözcüsü oldukları bölgenin öteki genç kadınlarının taleplerini duymamız gerekiyor! Bu kent artık polisin, jandarmanın, babaların, ağabeylerin hükümranlığından, keyfi yönetiminden, baskılarından kurtulmalı. Batman'a özgürlük gelmeli! Genç kadınlar özgür olmalı. Kadınlar orada bir kadın isyanını başlatmalı, bu kez kendilerini öldürerek değil! Kendilerini baskı altına alan erkekler olsun, devlet olsun her güce karşı, kadınlar isyanı dile getirmeli: Yeni intiharlar olmaması için... R. (19) bana "Babam evdeki beyliğinin sona ermesini istemediği için bizim sokağa çıkmamıza izin vermiyor, yoksa başımıza bir şey geleceğini düşündüğü için değil", dedi. Bu sözler, onca düşünen, bilen uzmanın yorumlarından çok daha fazla etimize, canımıza dokunan bir gerçeği anlatıyor. Daha da önemlisi devrimci bir potansiyele işaret ediyor.

Bir başka dikkat çekici husus Kürt kadınlarının "feodalizm" analizleri. Evlerde erkeklerin eşlerine kız çocuklarına ve kız kardeşlerine uyguladığı şiddet ve baskıları "feodalizm" ile açıklamak konuyu bir sisteme havale etmek demek oluyor. Kadın düşmanlığını ve baskıları erkekliğe değil de feodalizme atfettiğinizde erkeklerle mücadele etmekten de kaçınmış olursunuz. İşte size bir ara çözüm daha....

Batman Kadın Platformu adına Beyhan Aksın'ın açıkladığı Kadın Dayanışma Merkezi projesinin acilen gerçekleşmesi için deneyimlerimizi paylaşıyoruz. "Sığınmaevi değil, dayanışma merkezi kurulmalı ve bu kuruluş bölgenin kültürüne uygun olmalı" diyen Kürt kadınlarına hak vermemek olanaksız. "Devletin temel politikasının toplumu ahlaki yönden çökertmek" olduğunu söyleyen kadınlar yerel çözümler üstünde duruyor. Kadın intiharlarını baskıcı siyasal sisteme bir yanıt olduğunu savunanlarla birlikte anadilde eğitim ve basın-yayın özgürlüğünü talep ediyoruz.

Ya bizler?

Bu arada toplantıda özellikle aktivist Kürt kadınlarının önemli eleştirilerini dinleme fırsatı buluyoruz. Çağdaş Yaşamı Koruma Derneği'nin "Türkiye'nin Çağdaş Kızları" başlıklı proje uygulamalarında genç kadınlara eğitim için verilen 100 milyon TL burs karşılığında annesinden "tüplerim bağlatarak" kısırlaştırılmayı kabul ettiğini beyan eden bir belgenin alındığını ve bunun gerçekleştirildiği Batman ve Diyarbakır Kadın Platformu üyelerince gündeme getiriliyor. Bu ırkçılık tohumlarını taşıyan uygulama pek çoğumuz tarafından kınanıyor.

"Milliyetçilik bizi böler" derken hakim ulus milliyetçiliğine çanak tuttuğumuzu görememiz; başka bir coğrafyada, başka siyasal ve toplumsal koşullarda yaşayan Batman'lı ve Diyarbakır'lı aktivist kadınların, başkaldıran, bizlere hafif üstten bakan kimlikli tutumlarını bir saldırı işareti olarak değerlendirmeye yatkın olmamız, "neredeydiniz bugüne kadar, neden daha önce gelmediniz" sitemlerine alınmamız, "içimizdeki asimilasyonu" tüm aksi yöndeki niyetimize rağmen aşamamamız... görebildiğim kadarıyla bunlar İstanbul ve Ankara'dan giden "kadın heyeti" olarak açıklarımız...

Havada dolaşan, hepimizin sezdiği ayrım ve farklılıkların çoğumuzda yarattığı huzursuzluk; Kürt kadınlarına "bu kez sizler İstanbul'a gelin" çağrısı; şenlik gecesi sunulan dans, şiir ve şarkıları binlerce yöre kadınının nefesini tutarak izlemesi, devrim havasını solumak; kararlı, direnen kadınlarla tanışmak; polis ve devletin susturmak, kıstırmak için yanı başımızdaki gövde gösterisini izlemek, kadınların yürümesinin yasak olduğu ana caddede yeşil nohut yiyerek ve salınarak grup halinde gezginci gibi yürümek... İşte Batman gezisinden parçalar.

Kadriye bizi uğurlarken, "Ben hep karalar giyiyordum, barış için, kadınlar için bugün bu renkli elbiseleri giydim", diyor. Birlikte düşünüyor, acıyı paylaşıyor, acıyı dinliyoruz. Yüreğimizin bir parçasını orada bırakarak ayrılıyoruz.

Yaprak Zihnioğlu

Önce özür sonra gözaltı

İnsan Hakları Derneği (İHD) İstanbul Şube Başkanı Eren Keskin Uluslararası Af Örgütü'nden kişi olarak ödül almış olsa da kendisiyle sadece Eren Keskin olarak konuşmak mümkün olmadı. Aldığı ödülle başladık, İHD ve çalışmalarıyla devam ettik...

Aldığınız ödülden bahseder misiniz?
Uluslararası Af Örgütü'nün dönem dönem verdiği bir insan hakları ödülü. Daha önce bir kaç kişiye toplu olarak verilmiş. İlk kez kişiye verildi. Bu ödülün iki kriteri var. Birincisi, insan hakları mücadelesinde etkin rol almak, ikincisi de hayati tehlike altında bulunmak. Bu kriterlere uygun olduğumu düşünüp beni seçmişler. Uluslararası Af Örgütü cezaevi süreci sırasında da çok ilgilenmişti benimle. Bir gün aradılar ve ödülü bana verdiklerini söylediler. Geçtiğimiz ay içinde Hamburg'da yapılan bir törenle ödülü aldım. Türkiye'deki basın yayın organlarına da bir basın açıklaması yapıldı ama basında yer almadı bu ödül

Kriterlerden biri de hayati tehlike altında olmak. Böyle bir kriteri olan ödül almak ürkütücü değil mi?
Uluslararası Af Örgütü bu ödülü biraz da koruyucu olması amacıyla veriyor. Bir güvenlik ağı oluşturulmak isteniyor. Buna dikkat çekiliyor. Fiziksel değil ama ruhsal olarak bir güven veriyor. İlginç ama bu korkuya da alıştık. İlk tehdit aldığımda daha tedirgindim. Şimdi o kadar etkilemiyor beni. Bize gelen tehditleri devlet de biliyor ama Uluslararası Af Örgütü'nün ben ve Diyarbakır şube başkanımız Osman Baydemir'le ilgili acil eylem çağrısı oldu. Hayatları tehlikede diye. O zaman devlet bize koruma önerdi. Ama biz zaten hep polisle yüz yüzeyiz. Yemek yerken de yanımda polis olmasını istemem. Ayrıca devlet bütün vatandaşlarını korumak zorundadır.

İHD'deki geçmişinizden söz eder misiniz?
89'dan beri İnsan Hakları Derneği'ndeyim. 90'dan itibaren de yönetim kademelerinde görev yaptım. Akın Birdal döneminde iki dönem şube başkanlığı yaptım. Şimdi de şube başkanı olarak görev yapıyorum.

Sizin başkanlığınız, İHD'de aktif çalışanların çoğunluğunun kadın olması derneğin bir kadın örgütü gibi görünmesine sebep oluyor...
İHD bence bütünüyle bir kadın örgütü. Bu durum İstanbul şubede biraz daha belirgin. Bu durumun şundan kaynaklı olduğunu düşünüyorum: Ast üst ilişkileri bizde en az seviyede. Normalde ast üst ilişkilerinin olduğu kurumlarda kadınların öne çıkması bir şekilde engelleniyor. Dernek bu anlamda özgür bir yer. Herkesin kendini birey olarak ifade edebiliyor. İHD'de varolabilmek için başka örgütsel bir bağ gerekmiyor. Bu da kadınların daha aktif olmasını kolaylaştırıyor. Derneğin kuruluşundan bu yana kadınlar daha aktif. Kuruluşunda da çocukları cezaevinde olan annelerin aktif katılımıyla bir kadın örgütü şeklinde gelişti. Hâlâ da kadınlar daha aktif. Burasının bir kadın örgütü olduğunu artık erkek arkadaşlarımız da kabul etmiş durumdalar. Genel olarak yönetimde de kadınların sözü geçer. Kadınlar daha çok çalıştığı için de bu çok normal.

Sizin kuruluşunda bulunduğunuz bir başka oluşum Cinsel Taciz ve Tecavüze Karşı Hukuki Yardım Bürosu. Büro nasıl kuruldu?
Ben on yedi yıllık avukatım ve sürekli siyasi davalara giriyorum. Hep işkenceyle karşı karşıyayız. Türkiye'de adli, siyasi herkese işkence yapılıyor. Siyasilerde daha sistematik uygulanıyor işkence. Cinsel taciz ve tecavüzün hep kullanılan yöntemler olduğunu biliyorduk. Ama kadınlar bunu genellikle saklarlardı. İşkence gördüm derlerdi sadece. Ben cezaevine girdiğimde, müvekkillerimle aynı koğuşta kaldım. Orada yaşadığım bir şey, ilk kez benim kafamda böyle bir büro oluşturma fikrini netleştirdi. Bir müvekkilim (tabii orada müvekkilden öte koğuş arkadaşı durumundaydık) bir gün bana, "Neden bana soğuk davranıyorsun?" diye sordu. Ben şaşırdım. çünkü soğuk davranmıyordum. Nedenini sordum. Gözleri doldu, "Yoksa sen benim gözaltında yaşadıklarımı mı öğrendin?" dedi. Gözaltında ne yaşadığım sordum. Yavaş yavaş anlatmaya başladı. Birkaç gün onunla volta attık. Bana o konuşmalarda bir çok arkadaşının aynı şeyleri yaşadığını, dört beş yıl yaşadıklarını hiç kimseye anlatamayanların olduğunu, çok gizli gizli söyleyenler olduğunu anlattı. Sonra yavaş yavaş konuşmalar açıldı. Tam bir tartışma ortamı doğmasa da hepsinin en azından cinsel tacize uğradığı ortaya çıktı. Cezaevinden çıkınca tutuklu temsilcileriyle görüştüm Çünkü kadınların çoğu örgüt davalarından yargılanıyorlardı. Örgütlerin böyle bir şeye nasıl bakacaklarını bilmiyordum. Ama sadece kadınların yaşadığı cinsel şiddete karşı hukuki yardım bürosu kurmak gerektiğini düşünüyordum. Görüştüğüm kişilerin hepsi olumlu tepkiler verdi. Sonra biz böyle bir büro oluşturacağımızı açıkladık. Almanya'da bir kilise vakfından kadınlar bize cüzi bir bağışta bulundu. Büroyu açtık. Dört yıldır çalışma yapıyoruz. Şu ana kadar 137 başvuru var büromuza. Adli, siyasi karışık. Siyasiler çoğunlukta. Siyasilerin içinde de Kürt kadınları çoğunlukta. Bu çalışma sırasında fark ettik ki, Kürt kadınları daha rahat açıklıyorlar. Belki, Med TV bu konuda çok yayın yaptı, bunun etkisi vardır. Çünkü kadınlar destek arıyorlar. "Benim gibi olan başkaları da varmış," düşüncesi açıklamalarını kolaylaştırıyor. Med TV bu konuda çok röportaj yayınladı. Mağdur kadınlarla görüştü. Şükran Aydın davasında Türkiye'nin mahkûm olması kadınlara örnek oldu. Türkiyeli sosyalist örgütlerden ise bazıları çaba gösteriyor bu konuda. Arkadaşlarına yardımcı oluyorlar. Ama bazıları hâlâ katı davranıyor, "Ben devrimciyim ve devrimci olduğum için bunları yaşadım." diyorlar. Oysa ki aslında her kadın mutlaka bir travma yaşıyor. Yaşamaması mümkün değil. Bu da çok normal bir şey. Fakat tabii bu konuda çok fazla sorun var. Bir kere yasadan kaynaklı problemlerimiz var. Türk Ceza Kanunu'nda cinsel taciz suç olarak dahi tanımlanmıyor. Tecavüzün tanımı ise çok yetersiz. Sadece kızlık zarına yönelik ve erkek cinsel organıyla yapılan bir eylem olarak tanımlanıyor. Oysa kadınlar vajinal yoldan, makattan, ağızdan tecavüze uğrayabiliyorlar. Ayrıca çok çeşitli cisimlerle tecavüze uğrayabiliyorlar. Tecavüzün tanımının genişlemesi lazım. Bunun dışında tecavüzün belgelenmesi çok zor. Tacizin belgelenmesi ise neredeyse imkânsız. Resmi bilirkişi uygulaması geçerli. Adli Tıp Kurumu'nun onayından geçmesi gerekiyor raporların. Oysa Şükran Aydın davasında çok önemli bir karar var. Orada bağımsız hekim raporlarının ve psikolojik raporun önemi vurgulanıyor. Ve Türkiye bunları sağlamadığı için mahkûm edildi. Ama buna rağmen mahkemeler ne bağımsız hekim raporlarına ne de alternatif raporlara önem vermiyor hâlâ. Bu çok ciddi bir eksiklik. Bunun dışında kadına yönelik şiddetin yasada ayrı bir başlıkta düzenlenmesi gerekiyor bize göre. Çünkü kadınlar toplumda şiddete daha çok maruz kalıyor. Ancak yasada kadınlara yönelik şiddetle ilgili bölüm

Çalışmalarımızda Kürt kadınların yaşadıklarını daha rahat anlattıklarını farkettik. Bunun sebebinin Med TV'nin devlet kaynaklı şiddet konusunda yaptığı yayınlar olduğunu düşünüyorum. Ayrıca Şükran Aydın davasında Türkiyenin mahkum olması da Kürt kadınlar için örnek oldu.

başlığı genel ahlak ve aileye karşı cürümler şeklinde tanımlanmış. Hâlâ kadın ahlakın ve ailenin bir parçası olarak görülüyor. Bu büyük bir yanlışlık. Bunun dışında psikolojik rapor çok önemli çünkü fiziksel rapor için çok kısa bir süre var. Bu süre içinde kadınlar ya açıklayamıyor ya da gözaltında geçiriyor bu süreyi. Psikolojik rapor verecek merkez sayısı son derece az. Hele kadın tutukluysa iş daha da zorlaşıyor. Çünkü cezaevinden kadını ya getirmiyorlar ya da getirseler bile asker kadınla birlikte muayene odasına girmek istiyor. Kadın da doğal olarak anlatamıyor. İşimiz zor ama biz zaten bu işe başlarken hemen çok büyük sonuçlar alacağımızı düşünmüyorduk. Hak arama bilincini geliştirebilmek önemliydi. Bunda da bir ölçüde başarılı olduk. Çünkü en azından cinsel şiddetin tartışılmasını sağladık diye düşünüyorum.

İlk zamanlar dinlediğim hikâyelerden daha çok etkileniyordum. Şimdi başvurulara sevincimiz daha ön plana çıktı. Ama tabii yine de ilk dinlediğimde rüyalarıma girenler oluyor.

Anlatılan hikâyelerden etkilenmiyor musunuz?
İlk zamanlar çok etkileniyorduk anlatılanlardan. Şiddeti yaşayan kadın bunu ilk kez size anlatmış oluyor. Sonra aramızda o kadar garip bir ilişki oluyor ki bir süre sonra bütün problemlerini bizim çözeceğimizi zannediyor. Mesela çocuğunu yurtdışına göndermek istiyor ya da yıllardır kocasıyla yatmak istemiyor ve bunu kimseye anlatmamış. Bütün erkeklerden nefret ediyor. Bunları bize anlatıyorlar. Yaşlı bir Kürt ablamız var. Bir gün aradı, "Büroda yalnızsan konuşmak istiyorum," dedi. Gel dedim. Kocasıyla cinsel ilişki kuramadığını anlattı. "Bu sence bir tuhaflık mıdır, ne yapmam lazım?" diye bana sordu. Normalde kızı yaşında biriyle bunu konuşmaz ama öyle bir yakınlık doğuyor. İlk anlattıkları anda hepsi aynı kadın oluyor sanki, yüzlerinde aynı ifade beliriyor. Bunlar ilk zamanlar beni çok etkiliyordu. Ama zamanla daha soğukkanlı oldum. Yine de ilk dinlediğim zaman rüyalarıma giriyor. Şimdi bir kadının açıklamaya karar vermesi bizi çok sevindiriyor. Bize başvuran 137 kadın, binde bir bile değil.

Kendileri mi gelip başvuruyor?
Hayır, biz kadınların gelip başvurmasını beklemiyoruz. Cezaevlerini dolaşıyoruz. Konuşurken bir şey çıkarsa başvurusunu almayı öneriyoruz. Kabul ederse ilgileniyoruz. Anketler yapıyoruz. "Kadın şiddeti nasıl tanımlıyor," konulu bir anket yaptık. Şimdi de, yargının tarafları devlet kaynaklı cinsel şiddeti nasıl tanımlıyor, konulu bir anket hazırlıyoruz. Anketlerde de, cezaevlerini dolaşırken de hem siyasi hem de adli kadınları ziyaret ediyoruz. Yalnız adliler polisle iyi geçinmesini gerektirecek bir suçtan alındıysa (yankesicilik, uyuşturucu satıcılığı gibi,) açıklamaya yanaşmıyor, açıklasa bile dava açmıyor.

Siz bir kadın olarak böyle yoğun bir faaliyet içinde nelerle karşılaşıyorsunuz? Giyiminiz, makyajınız, size davranışlarda bir farklılık yaratıyor mu?
İlk zamanlar çok ağır hakaretlere maruz kalıyordum. Bir defasında Terörle Mücadele Şubesi'ne müvekkilimi sormaya gittiğimde arabayla sıkıştırıldım. Bir kere bir odaya alındım, başım duvarlara çarpıldı. Ya da cinselliğe yönelik ağır küfürlere maruz kaldım. Şimdi artık oturdu. Polisler derneğe saygıyla karışık bir baskı uyguluyor. Gözaltına alınırken bile polisler, "Eren Hanım özür diliyorum sizi almak zorundayız," diyorlar. Özellikle Abdullah Öcalan'ın avukatlığını aldığını dönemde hep kadınlığına vurgu yapan haberler çıktı. Hatta sonradan öğrendik, gazetenin biri benim mayolu resmimi aramış o dönem. Tehditlerin de en yoğun olduğu dönemdi. Alışveriş yaptığım bakkala bile gidip beni öldüreceğini söyleyenler olmuş. Zamanla Abdullah Öcalan'ın da bir avukatı olabileceği fikrini kabullendi insanlar. Giyimime kuşamıma gelince, ben de eskiden makyaj yapmazdım, hatta karşıydım. Erkek gibi yürür, sigarayı farklı tutardım. Ama bunun çok biçimsel olduğunu düşündüm. İlk solculuk zamanımda, üniversitedeydim o zaman. Bir gün annem yüzüm çok soluk diye allık sürmüştü. Arkadaşlarım beni bir odaya alıp makyaj yapıp yapmadığımla ilgili sorgulamışlardı. Bugün çok komik geliyor tabii. Şimdi nasıl hoşuma gidiyorsa öyle giyiniyorum. Zamanla herkes alıştı benim giyimime, makyajıma. Bazen makyajımı beğenmeyenler oluyor. Bölgeye gittiğimde, "Eren Hanım her şeyiniz iyi hoş da makyajınız pek size gitmiyor," diyenler oluyor. Ben de hep söylerim, benim babam Kürt, annem Çerkez benim süssüz olmam imkânsız. Süs benim özümde var.

Süren ölüm oruçlarıyla ilgili ne düşünüyorsunuz?
Hiç bir insan hakları savunucusu ölüm orucunu onaylamaz. Çünkü o da bireyin kendisine uyguladığı şiddettir. Ama biz mahkûmların savunduğu hakların sonuna kadar arkasındayız; ölüm oruçları bitse bile bizim F Tipleri'ne karşı mücadelemiz sürecek. Küçük Armutlu'da ölüm orucunu sürdüren Sevgi Erdoğan benim eski müvekkilim. Ben onu görmeye gidemiyorum. Çünkü gittiğim anda hem çok kötü olacağım, hem de bırak diyeceğim. Ama onun benim bu tavrımla karşılaşmasını, gücünü kıracak bu durumu yaratmak istemiyorum. Bence tutukluyken anlaşılabilir ama tahliye olduktan sonra arkadaşları Sevgi Erdoğan'a bıraktırmalıydılar ölüm orucunu. Onun gibi hayatı mücadeleyle geçmiş birinin yaşaması gerekli. Bu konuda farklı düşünüyorum. Fikirlerimi söylemekten de çekinmiyorum.

Bu kadar iş arasında kendinize vakit ayırabiliyor musunuz?
Sevdiğim her şeyi yapıyorum. Bir tek tatile gidemiyorum. Aklını burada kalıyor. Kaçta yatarsam yatayım altıda kalkarım. Gazeteleri okurum, bütün haber programlarını izlerim. Giyimim için mutlaka yarım saat ayırırım. Akşamları arkadaşlarımla yemeğe giderim. Hatta bazen eylemlerden sonra gözaltına alınırız. Oradan çıkıp bir meyhaneye gideriz. Belki komik gelecek ama o kadar sorun yaşayıp yine hayata kaldığımız yerden devam ediyoruz.

Bundan sonrası...
Bir kadın kurultayı düşünüyoruz, uluslararası boyutta. İHD'de kadın masamız hiç bir zaman iyi işleyemedi. Çünkü gelen bütün kadınların başka kadın kurumlarında çalışmaları var. İHD karma bir örgüt olduğu için kadınlar kendi kadın kurumlarını tercih ediyorlar. Ama önümüzdeki kış kadınların bütün sorunlarıyla ilgili kurultayı yapmak istiyoruz. Son olarak da özellikle devlet kaynaklı cinsel şiddete uğramış kadınlara büromuza başvurmaları ve başka kadınlara bunun duyurusunu yapmalarını söylemek istiyoruz. Büromuzun telefonu: 512 67 54

Beyhan Demir

faziletin başını kadınlar yaktı

fazilet nihayet kapatıldı. bunu bekleyenler beklemeyenler vardı. basınımızın bütün köşe yazarları, ordunun politikaya müdahalesi konusundaki görüşleri çerçevesinde yorumladılar bu kararı.

fazilet partisi'nin görüşlerine karşı olmanın mgk yanlılığıyla böylesine özdeşleştirilmiş olması ve siyaset üzerindeki ordu vesayetine karşı çıkmanın insanı fazilet partisi'ni korumaya itmesi gerçekten tuhaf bir durum.

fazilet partisi, kadınların kamu alanında başörtüsüyle bulunabilmelerini savunduğu için kapatıldı. kadınların ev dışında herhangi bir alanda yer almaları konusunda faziletlilerin samimi olduğuna inanmak güç, çok açıktır ki başörtüsü meselesi onlar için bir siyasi malzemeydi. ama bu konu, fazilet partisi'nin tek haklı argümanıydı. çünkü başörtülü kadınların kamu alanından dışlanması, dincilerin ya da dindarların değil, yalnızca dinci ya da dindar kadınların bu alandan dışlanması anlamına geliyor

bilindiği gibi, merve kavakçı'nın türbanıyla meclis'e gelmesinde şahikasına ulaşan bu mücadelenin başrolünde iki kadın vardı; merve kavakçı ve nazlı ılıcak.

1987 sonrası, örtülü genç kadınlar üniversiteye devam edebilmek için bir mücadele verdiler. bunlara atfen kullanılan, "türbanlı feministler" yakıştırması tamamen asılsızdır ama aralarında feminizmden etkilenen, bu görüşlere yakınlık duyan ve bu nedenle erkek omuzdaşlarından azar yiyen kadınlar vardı. bu kadınlara, ne refah ne de fazilet partisi sahip çıktı. onlar bu kızların okuma ya da çalışma ateşini tabiatıyla paylaşmıyorlar, kızlara yapılan haksızlık üzerinden kendilerine politik bir alan yaratmaya çalışıyorlardı. nitekim, meclis in ve fazilet'in ilk örtülü milletvekili merve kavakçı'nın bu mücadeleyle de, bu kızlarla da bir ilgisi yoktur. adı tıpkı nazlı ılıcak gibi, necmettin erbakan tarafından aday listesine, son dakikada yazılmıştır. fazilet partisi için mücadele eden kadınların, bu konuda hayal kırıklığı yaşadıkları dedikodu düzeyinde söylense bile, hiçbiri bunu kamu önünde dillendirmedi, merve kavakçı'nın da nazlı ılıcak'ın da kendilerini temsil ettiğine inandıklarını söylediler hep.

ama merve'nin bu topraklarla ilgisi göründüğünden de zayıftı. meclis çıkartmasının hemen arkasından amerikan vatandaşı olduğu ortaya çıktı. türk vatandaşlığını, anlaşmalı olduğundan hep şüphe edilen bir evlilik yaparak yeniden kazandı. bu arada damat, hediye ettiği yüzüğün fiyatını gazetecilere telaffuz etmek gibi biçimsizliklerden de kaçınmadı.

bir süre sonra unutuldu merve kavakçı. evi nuh nebi yüksel yönetimindeki terörle mücadele timleri tarafından basıldığında, partisi onun evlenmesini uygun görmüştü zaten. ona sahip çıkacak olan bir kocaydı tabii ki. bütün bu süreçte arkasında bir başka kadın vardı; nazlı ılıcak.

nazlı ılıcak, daha adaylığı sırasında, "merve bana emanet," demişti seçmenlerine. nazlı ılıcak gibi dişli bir kadının sahip çıkması insana güven verebilir gerçekten de.

nazlı ılıcak'ın babası muammer çavuşoğlu'nun 27 mayıs'ta tutuklanmasından beri askeri darbelere nefreti vardı. özellikle 12 eylül'de ordu karşıtı yazılarıyla dikkati çekmişti. bu dönemde kısa bir süre hapis bile yattı. ama nazlı'nın, amerikancılıkta ve amerikanlıkta merve'den aşağı kalır yanı yoktu. o yıllarda. "bir bilen" süleyman demirel'in sevgili kızıydı. tansu çiller de düşünüldüğünde, çoban sülü'nün bu sarışını, batılı kızlarla olan siyasi ilgisi dikkate değerdir bence.

sonra bir sürü talihsizlik geldi nazlı ılıcak'ın başına. adı ilksan skandalına karışan eşi kemal ılıcak'ı kaybetti. oğlu mehmet ali ılıcak la aynı okulda okudum. benden gençtir, okulda rum sınıf arkadaşlarına düşmanca tavırlarını hatırlıyorum. öyle medeni bir milliyetçilik yorumu yani! mehmet ali, bir gece klübü açtı, orada şarkı bile söyledi. nazlı ılıcak'ın elinde tefle burada eğlenirken çekilen fotoğrafları daha sonra basında epeyce kullanıldı.

mehmet ali ılıcak, sefahatte gösterdiği hoşgörüyü, annesinin ikinci evliliğinde göstermedi. araları açıldı, oğul ılıcak *akşam* gazetesini çıkardı, annesinin iş başvurusunu önce reddetti, sonra kabul etti. *akşam* vaat ettiği televizyonları dağıtamadı, oğul kaçtı, genel yayın yönetmeni ve başında mevki sahibi herkes gibi eski solcu olan can aksın onun yerine ve onun yüzünden hapis yattı. nazlı ılıcak o sırada refah partisi'ne yakınlaşmıştı, refah iktidardaydı ve nazlı, kendilerinin herhangi bir biçimde korunmamış olmasıyla övünüyordu basında.

engin ardıç'ın millet meclisim horlayan bir yazısında okumuştum: nazlı ılıcak'a, bir zamanlar, "milletvekili olmayı düşünür müsünüz?" sorusuna, "meclis'i istanbul'a taşırlarsa belki." diye cevap vermiş. gerçekten de, sürekli siyaset yazmasına ve bunu sivri bir dil ve kalemle yapmasına rağmen daha önce aktif politikaya hiç ilgi duymamıştı. ankara'daki meclis'e aday olması için fazilet partisi'ni tercih etmesini, kendi ifade ettiği gibi, bu partinin "mazlumların sesi" olmasına bağlamak zor görünüyor bana. yine kendi ifadesiyle, "ara sıra içki içen, evinden içki ikram edilen", dizüstü etekleriyle usturuplu fotoğraflar çektiren nazlı ılıcak'ın, yıllardır savunduğu anti-komünizm, gericilik, amerikancılık dışında ne ortak noktası olabilir fazilet partisiyle?

son medeni kanun tartışmalarında, ne kadar kadın dostu olduğunu gösterdi, komisyondaki en kadın düşmanı konuşmayı o yaptı.

şimdi onun da. bekir sobacı ve merve kavakçı gibi milletvekilliği düşürüldü, zaten pek heveslisi olmadığı siyasetin yasaklısı oldu.kalan faziletli erkeklerin kaldıkları yerden devamı etmeleri ne kadar adildi?

amerikalı merve kavakçı ve amerikancı nazlı ılıcak'la meclis'te vücut bulan başörtüsü tartışmasının başını örten kadınlarla bile fazla bir ilgisi yok. ve bir zamanlar o meclis'te hırpalanan ve halen hapis yatan bir başka kadına. leyla zana'ya gösterdikleri yaklaşımı ve her zaman onunla hiçbir benzerlikleri olmadığına yaptıkları vurgu, bu iki kadının demokrasiyle ilgilerinin de güzel bir göstergesi bence.

şu ülkenin erkek meclisi'ne gerçek kadın politikası girmeden, kadınların kamu alanında yer almasıyla ilgili meseleler de oraya taşınamayacak. bunun için de, kendi siyasetimizi ve kendi temsilcilerimizi oluşturmaktan başka çare görünmüyor. çoban sülü'yle necmettin hoca'nın kızlarının mücadelesinin kadınlarla bir ilgisi olduğuna inanacak kadar saf değiliz

ayşe düzkan

NOKSAN-60-NOKSAN (İDEAL KÖŞE)

Gülay Batur

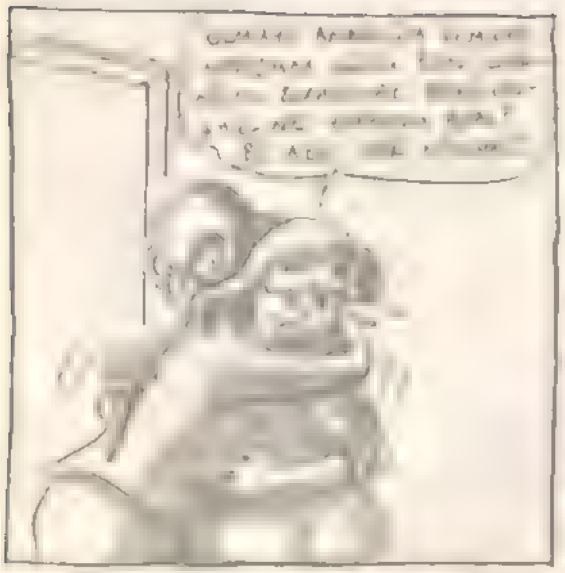

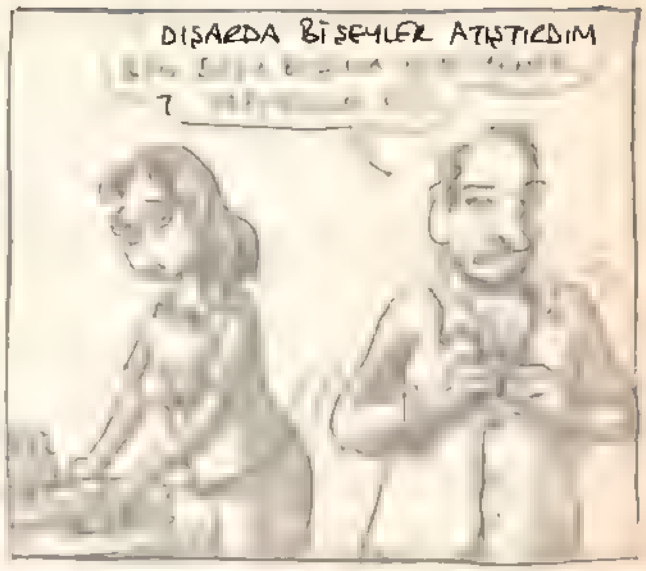

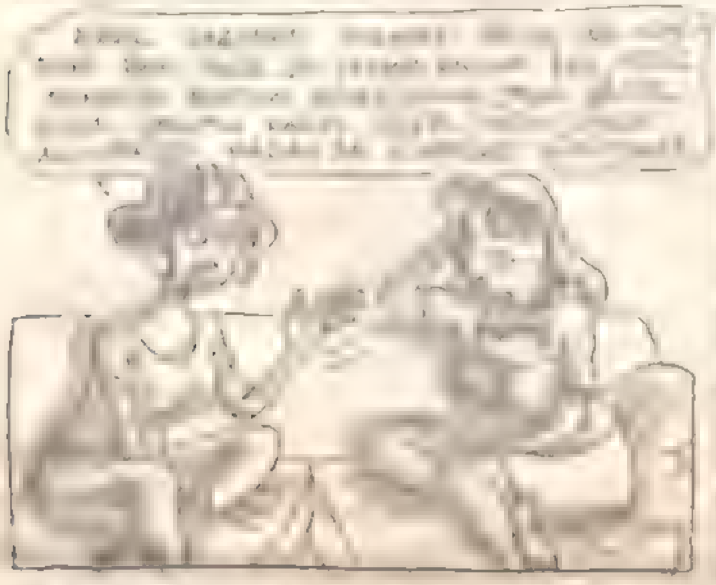

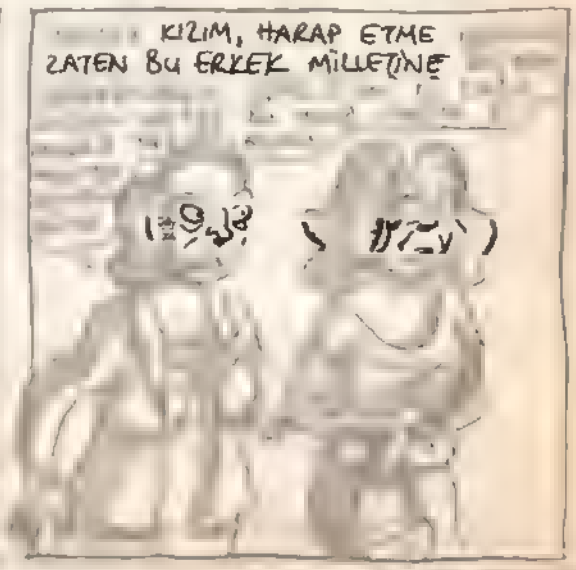

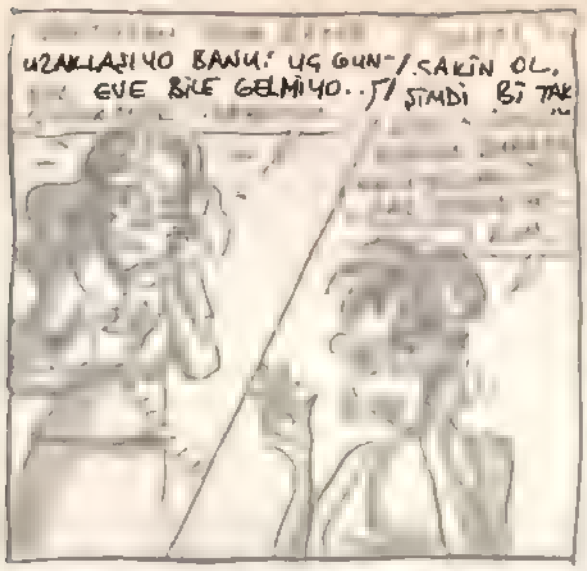

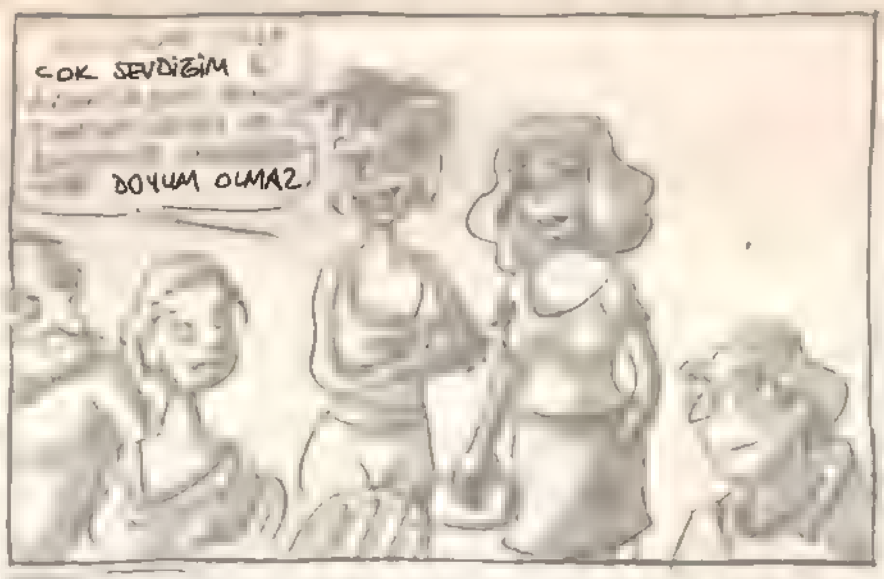

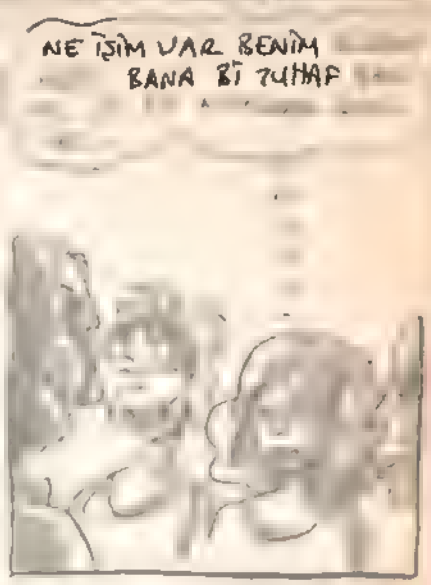

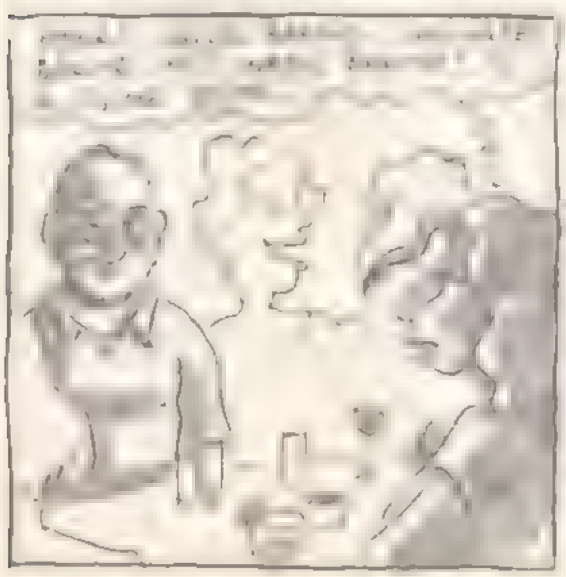

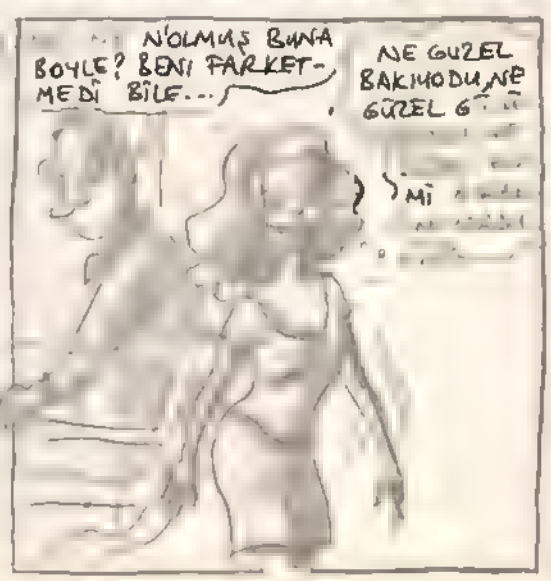

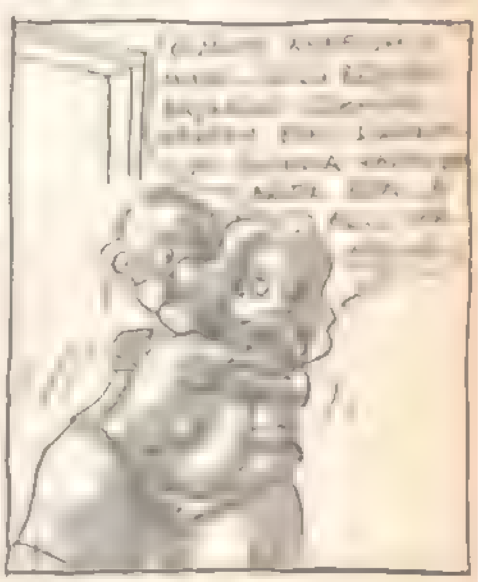

Bakkalı da, kahvecisi de kadın

Kadınlar köyünden manzaralar

Antalya-Finike'den 20 km sonra, Elmalı'ya doğru giderseniz Gökbük Köyü'ne uğramadan geçmeyin sakın. Türkiye'de kadınların her alanda erkeklerle eşit olduğu bir köy burası, hem de yüzyıllardır.

Köyden kadın ve erkeklerle konuşunca şaşkınlıktan ve heyecandan tutulup kaldım. Köye girdiğinizde, köy kahvelerinde kadın ve erkeklerin birlikte, oturup derin konularda söyleştiğini görünce ilk şaşkınlığı yaşıyorsunuz. Kahveleri ve bakkalları da kadınlar işletiyor.

Gökbük bir Alevi köyü. 1978 e kadar tahtacılıkla geçinen bu köyde kadın erkek ormanda birlikte çalışıp odun kesip , topluyorlar. Ancak MC Hükümetinin o yıllarda uyguladığı ayrımcı politikalardan ötürü bu işlerle geçinmek olanaksız oluyor. Çünkü Orman İşletmeleri bu odunları satın almıyor. Ellerindeki 250 katırı, 100 atı, 50 eşeği ve 24 taş ocağını ne yapacaklarını bilemiyorlar. Onlar da turizme yöneliyorlar zorunlu olarak. Yüzlü yaşlarını sürdurmekte olan ve yaşamını doğduğundan beri bu köyde geçirmiş bir teyze ile gençlik günlerini konuştuk.

"Orman bizim hayatımızdı. Kadın erkek kaç göç olmaksızın yıllarca birlikte söylenen şarkılarla türkülerle ormanın güzellikleri içinde çalıştık. Birlikte yedik. içtik, söyleştik oynadık. Çocuklarımız oldu", diye anlatıyordu. Hâlâ çocuk masumiyetini yitirmemiş gözleri ışıl ışıl parlıyordu. Yaşamın her anlamda eşit paylaşıldığı köyde bu paylaşımın kökenlerini soruyorum ulu çınar ağaçlarının altındaki kahvelerde birlikte oturan kadın ve erkeklere. Sohbette fonu oluşturan seslerse derenin şırıltısı ve kuş sesleri. Elli yaşlarındaki Ahmet İkiz Bozkaya şöyle anlatıyor; " Pir Sultan Abdal öldükten sonra Aleviler aşiretler halinde kollara ayrılıyorlar. Bizim kökümüzün mesleği gemilere tahta sağlamak üzere orman işçiliği oluyor. Kadın erkek birlikte çalışıyoruz ormanda, neredeyse yüzlerce yıldır bu böyle. Bu ortak çalışma ve geleneklerimiz bizi birbirimize yaklaştırıyor." Biraz geleneklerinizden söz eder misiniz?" diye sorduğumda başlıyor anlatmaya; "Cuma günleri cem günümüzdür. Kadın erkek birlikte söyleşir, saz çalar, yer içer, eğleniriz. Yaşamda en fazla önemsediğimiz değerler sevgi, kardeşlik ve hoşgörü pekişir bu gecelerde. Şubat ayı sömestirde, ergenlik çağına gelmiş gençlerimizden biri "pıngıdık" olur. Onu süsleriz, kollarına çanlar takarız. Rengarenk giydiririz. O ev ev dolaşır. Her evden o evin sahibinin verdiği, un, şeker, erzak ne varsa toplar. Toplanan bu malzeme ile gençler köy meydanında ortaklaşa yemekler yapar. Bu yemekler çalınan saz ve söylenen türküler eşliğinde hep birlikte yenir. Yemekler yine evlerden toplanan odunlarla yakılan ateşler eşliğinde pişirilir. Artan un şeker gibi malzemeler de yoksullarımıza dağıtılır. Hıdırellez'de ise gençler her eve dereden aldıkları suyu dağıtır. Herkese bu sudan içirirler. Su içemeyen bebeklerin üstüne bu sudan serperler. Ortak yapılan ve ortak yenilen yemeklerden o sıra köyde olan herkes ama herkes nasibini alır. Bizim köyde kapılar yıllardır kilitlenmez. Kilitler ayıp şeylerdir. Hırsızlık, gasp, silah, yalan dolan, küfür bizlere yabancıdır. İçimizden biri bu yanlışlara düşerse hemen 'halk mahkemesi' kurulur. Herkesin içinde suçunu itiraf ederse koyun, horoz ya da benzeri bir hayvan kesmek zorunda kalır. Bu hayvanın eti yoksullara verilir. Kimse bu duruma düşmek istemez ama. Cenazelerimizi kadın erkek birlikte kaldırır, düğünlerimizde kadın erkek birlikte eğleniriz. Bir de bizlerin 'müsahip' leri vardır. Bu kardeşten öte yakınlarımıza verdiğimiz addır. Kadın erkek her kişi kendine en yakın bulduğu insanı müsahip seçer. Bu kişi ile yaşamda karşılaşılan bütün zorluklarda bir olur. O kişi ölse bile o kişinin müsahibi onun çocuklarının eşinin sorumluluğunu alır." Ben konuşmanın bu noktasında "Sizin müsahibiniz kim?"diye sordum. Bu yaşımda ben dünyadaki bütün insanları musahibim hissediyorum'", dedi Ahmet İkiz Bozkaya. Onun en üzüldüğü şey ise, köyde saz çalanların giderek azalması. Gençler geleneklere sahip çıksa da saz çalmaya pek hevesli değiller.

Bakkal, kahve işleten kadınlarla konuştuğumda ise ilgimi çeken şey, erkekleri, kendilerini bütünleyen cins olarak görmeleri. Asla yabancılanmıyorlar. "Biz ne isek onlar da hemen hemen o. Biz insanız ', diyorlar. Kavga gürültü, çatışma, tartışma, dayak hiç yaşanmıyor bu yüzden. Ben bu köye gittiğime ve onları tanıdığıma çok sevindim. İlele köyde kedinin kuşla dostluğunu de gördükten sonra... Bu ülkenin her köşesinde gordüğüm kara tablolardan yıldığını günlerde de sık sık oraya gidip, ülkede tüm tabloların kara olmadığını anımsayacağım. En karamsar günlerinizde olanak bulursanız sizlerin de oraya gitmenizi öneririm ve o köye iki km yakınlıktaki Outdoor Sports çiftliğinde kalmanızı. Oravı işleten Gökbük'lü Şukriye ile Avusturya'lı Bernhard çiftinin sevgi ve paylaşım ilişkisi ile yarattıkları cennet içinde cennete hayran kalacaksı ız ve şoyle diyeceksiniz; "Yaşam cehennemin içindeki bir cennet aynı zamanda."

Sevhan Bolkal

Epilasyonla tüy tedavisi uygulayan Şengül Ekmen Başer:

Kanıtlanmamış yöntemlere güvenmiyorum

Vücudun çeşitli bölgelerinde varolan tüylerden şikâyet etmeyen kadın yok gibi. "Güzellik, estetik" kalıplarıyla kadınlara dayatılan ve aldırılması zorunlu görülen tüylerden kurtulma yöntemleri oldukça fazla.

Tüylerden kurtulma yöntemlerinin bir çoğu geçici, bir süre sonra tüyler yeniden çıkıyor. Oysa iğneyle epilasyon yöntemi sabır gösterilirse bir kaç yıl sonra tüylerden tamamen kurtulmayı vaadediyor. Peki bu yöntemi uygulamak için nasıl bir seçim yapmalı? Bu yöntemin riskleri ve dikkat edilmesi gereken yönleri nelerdir? Tüm bu soruları 25 yıldır bu işi yapan Şengül Ekmen Başer'e sorduk...

Kaç senedir iğneyle epilasyon yapılıyor Türkiye'de?
Türkiye'de elli küsur yıldır yapılıyor, ben yirmi beş yıldır yapıyorum.

Tüylerin tamamen bitmesi ne kadar zaman alıyor?
Şimdi bu durumda kişinin stresli olması da önemli bir etken olabiliyor ve işi uzatabiliyor Ama eğer kişinin hormonal bozukluğu yoksa kesin sonuç alıyoruz. Hormonlar net seviyede olursa, yüzdeki tüyler için ortalama bir sene, bacaklar için ise ikı sene yetebiliyor.

Peki bu uygulama kötü yapılırsa sonucu ne olur?
Kötü bir uygulama olursa kalıcı izler oluşur. Yani ciltte sivilce izi, dokularda çökme olur ve bu izler kalıcı olur. Çünkü bu kötü bir yanma şeklidir.

Epilasyonun vücutta hiç uygulanmaması gereken bölgeler var mı?
Kıkırdaklı olan bölgeler riskli. Mesela bazılarının burunlarında tüy oluyor alıyorsun. Ya da kulak kenarında bir iki tüy varsa alıyorsun ama riski fazla müdahale edemiyorsun. Çünkü o bölgelere çok yükleme yapıldığında oradaki çökme çok daha belirgin olur. Yani çok ihtiyaç varsa o bölgelere giriyoruz.

Mesela bazı kadınlar tam göz üstüyle kaş arasını aldırıyor, çok tehlikeli değil mi bu?
Vallahi çok ehil kişinin alması gerekir çünkü çok hassas o bölge, kılcal damarlar var. Bilinçli almak gerekir, aslında çok sağlıklı değil.

İğneli epilasyonu uygulayan kişinin ne tür bir eğitimden geçmesi gerekiyor?
Şimdi meslek liseleri var, bizim dönemimizde yoktu tabii. Çok usta birisinden bakarak, okuyarak ve elbette pratik yaparak öğreniyorsun. Zaten bu işi pratik yapmadan asla öğrenemezsin. Onu da doğru öğrenmen gerekiyor, doğru öğrenmezsen ömür boyu yanlış yapıyorsun o işi. Şimdi meslek liselerinde kuaförlüğün bir yan bölümü olarak ders veriliyor, sonra da salonlarda staj yapılıyor. Ama tabii staj yapmak yeterli değil çünkü uygulama imkânı çok verilmiyor. Ancak o kişi bir yere işe girerse, onu işe alan kişi daha çok eğiterek öğretiyor. Bir de bir kaç aylık kurslar var ama yeterli değil bence. Denetim kötü çünkü, hiç bir yerde denetim yok. Bana kalsa ben bir sürü salonu kapatırım.

O kadar kötü mü?
O kadar kötü ciltler geliyor ki, o şekilde kabul edip işlemi doğru bir şekilde tamamlasan bile çevre senin yaptığını sanabilir. Kabul etmesen üzülüyorsun çunkü o kadın kötü bir durumda, çok zor bir durum.

Peki bu piyasada denetim yok, bu durumda kadınlar neye güvenerek bu işlemi kime yaptıracaklar?
Vallahi çok çok iyi bir tavsiyeyle denenmiş kişilere gidecekler mecburen. Artık o kadar yoğun ki bu piyasa, çevrelerinde giden arkadaşları, dostları mutlaka vardır, tavsiye alarak seçecekler.

İğneli epilasyon yaptırmak için belli bir yaş şartı var mı?
Regl olunduktan iki sene sonra başlanması daha doğru olur.

Neden?
Çünkü buluğ çağına girerken hormonlar, östrojen salgılanması filan yeni yeni oluşmaya başlıyor. Vücudun şekli değişiyor, hiç tüyün yoksa, tüy çıkmaya başlıyor. Onların biraz oturması gerekiyor. Çünkü bir genetik kodun var senin, nerende tüylenme olacaksa onlar ufak ufak başlıyor. Yani o hareketin biraz normale dönmesi gerekiyor. Zaten bunlar oturmadan epilasyona başlarsan tüyler dirençli olduğundan verim alınması daha güç oluyor. Aslında yirmi beş yaşından sonra daha rahat olur. Ama tabii şimdi çocuk on iki yaşında regl olursa, on dört on beş yaşında almak gerekiyor. Çünkü gerçekten rahatsız olmaya başlıyor.

Tabii Türkiye'de yaşayan çoğunluk esmer ve tüylü. Tüylü olmanın esmerlikle direkt ilişkisi var mı?
Tabii, dört mevsimi yaşıyoruz. Mesela çok sıcakta ve çok soğukta deri kendini korumak için de tüy üretiyor. Eğer çok güneşte kalırsan minik tüylerin uzar, uzun olanlar daha da uzar.

Son beş altı senede lazer yöntemiyle tüyleri yakma yöntemi Türkiye'de de uygulanmaya başladı. Ne düşünüyorsun bu konuda?
Şimdi acı daha ön planda iğneli epilasyonda. Oysa lazer de dalga boyu çok şiddetli olduğu için beyin o küçük saniyede acıyı algılamıyor Ama ben şunu düşünüyorum, bu yöntem Türkiye'de otururşa ben de o yöntemin bir yan etkisi olmadığına inanırsam, alternatif bir yöntem olabilir. Ama şimdi öyle bir garanti yok ortada. Şu anda tuketim ortamı kadınlar için yaratılıyor. Kozmetiğinden tutun da görsele yönelik olan ürünlere kadar. Bu nedenle de ben tam olarak kanıtlanamamış olan yöntemlere çok güvenemiyorum. Sonuçta iğneli epilasyon Türkiye'de en eski uygulanan yöntemlerden biri. Bu konuda ehil biri tarafından yapıldığı taktirde kesin çözüm oluyor.

İğneli epilasyon nasıl uygulanıyor?
Çok minik amperle kıl kökünü yakarak kökün üretebileceği bütün tüyleri tahrip etmeye çalışıyoruz Tabii bunlar el yordamıyla yapılıyor ve cildin kaldırabileceği ölçeklerde uygulanıyor. Yoksa ben bir kerede de bitiririm ama orada büyük bir çukur açarak olur o.

Transseksüelleri kabul ediyor musun?
Ben çok eskiden aldım. Onlar kadın olmaya başlayınca östrojen hormonu alıyorlar. O zaman erkeklik hormonunun seviyesi düşüyor, tüyleri daha normale dönüyor ama sakallarına bir şey yapamıyorlar tabii. Bol bol sakal aldım eskiden Bir dönem çalıştım onlarla. Şimdi almıyorum, o sakalı almak o kadar yorucu ki, bir de aldığın işi götürmek zorundasın. Kırmak da istemiyorum onları, çünkü artık sizinle çalışamayacağını diye bir ayrım koyuyorsun. Bir ara çok ısrar ediyorlardı ben de en sonunda kocam izin vermiyor dedim. Bitti olay, hemen kabullendiler.

Nevin Cerav

Seviyor muyum, nefret mi ediyorum?

Farklı yaşlardan kadınlar babalarıyla olan ilişkilerini ve bu ilişkilerin ilerleyen yaşlarda kendilerini nasıl etkilediğini anlattılar.

Aslı *(40 yaşında kitapçı)*: Babamla ilgili anımsadığım en eski şeyler, o zamanlar babamın kahveden gelirken bize getirdiği renkli lokumlardı. Gelenek ve göreneklerimiz gereğince babamın bize başkalarının yanında sarılması, bizi sevmesi söz konusu değildi. Bizi sevdiğini bize getirdiği lokumlardan anlıyorduk. İlkokul dönemlerimde babam bir inşaatta çalışıyordu. Okuldan kaçıp onun yanına giderdim. Hiç okula gidip gitmediğimi sormazdı çünkü. Okuldan çıkış saatinde de babamla ya da ayrı eve giderdim annem de okuldan kaçtığımı bilmezdi. Babamla böyle bir suç ortaklığımız vardı. Babam inşaat işçisiydi. Zaman zaman il dışına giderdi Olmadığında bütün problemlerimin o gel diğinde çözüleceğini düşünürdüm. Babamı çok özlediğimde anneme gıcık olur ve babamın onun yüzünden gittiğini düşünürdüm Çünkü, annem çok cazgır bir kadın gibi gelirdi bana.

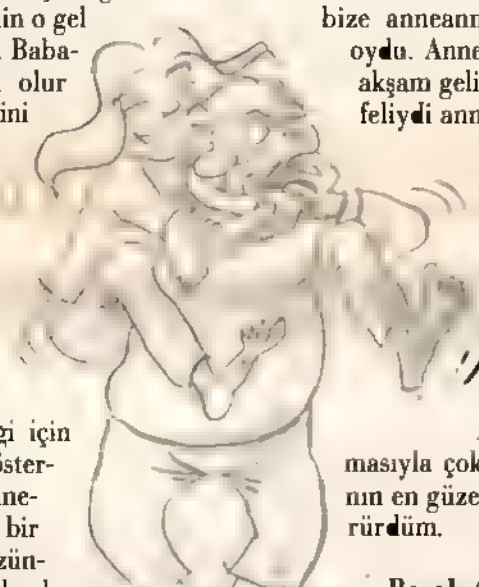

Sırma *(36 yaşında dadı)*: Benim babam gayet klasik bir babaydı. Duygularını hiç göstermezdi erkeklerle de öyleydi ama kızlara daha mesafeli biriydi. İyi bir insandı ama öyle yetiştirildiği için bizi şımartmamak için hiç ilgi göstermezdi. Annemle ilişkisinde de annemi tahakkümü altına almış klasik bir aile reisiydi. Annem asla onun sözünden çıkamazdı. Mesela babamı evde olmadığı zaman biz ailece çok neşeli olurduk. Evde gırgır şamata bir ortam olurdu. Çünkü annemizle çok rahattık. Abim ve ablam annemin yanında sigara bile içerlerdi. Güm diye çarpan kapının sesini duyduğumuz anda evi bir sessizlik kaplardı. Artık babam gelmiş olur ve o saatten sonra bizim evdeki varlığımız sona ererdi. Babamla neşeli anlarımız çok nadir ve mesafeli geçerdi. Ben babama doğru düzgün baba diyemezdim. Çünkü korkardık babamdan. Babam annemi çok sık döverdi. Ozellikle ben on iki on üç yaşına gelene kadar annem çok dayak yedi babamdan. Annem babamı çok sever ve çok kıskanırdı. Onu beklerdi geç saatlere kadar. Tartışmaların sonu annemin dayak yemesiyle biterdi. Bütün çocukluğum boyunca babamdan nefret ettim bu yüzden. Sadece bayramlarda bizi lunaparka götürdüğü zaman severdim babamı. Bayramlar haricinde ona beddua eder ölmesini isterdim. Babamsız bir hayatta daha mutlu olacağımızı düşünürdüm. Annemin işe başlamasıyla dayaklar daha da arttı. Babam annemi kıskanıyor ve sürekli dövüyordu. Ben de bu ortam içinde okulu bıraktım. Gelecek diye bir şey yoktu benim için. O yüzden de yirmi yaşında evlendim zaten. Babamdan kurtulmak için kocayı tercih ettim

Nur *(45 yaşında ahçı)*: Annemle babam ben bir buçuk yaşındayken ayrıldıkları için babam çok uzun bir süre hayatımda bir yere sahip olmadı. Babanın ne işe yaradığım bilmiyordum. Bir babamın olup olmaması hiç ilgimi çekmiyordu. Diğer arkadaşlarımın babalarıyla ilişkileri beni rahatsız etmiyordu. Ne varlığıyla övündüğüm ne yokluğuyla yerindiğim bir şeydi babam. Ara ara arkadaşlarımın babamıza dair sorularında yalan söylediğimizi hatırlıyorum. Babamızın Avrupa'da falan olduğunu, bize hediyeler getireceğini söylerdik. O döneme dair bir baba modeli yok kafamda. Şimdi fark ediyorum ki biz annemizi baba yerine koymuşuz. Çünkü bize anneannemiz bakıyordu anne figürü oydu. Annem de çalışıyordu. Sabah gidip akşam geliyordu. Baba gibi aramız mesafeliydi annemle. Annemiz yalancı bir baba gibiydi. Okulda babamızın ne iş yaptığı sorulurdu. Annemi söylerdim. Annemin üniversite mezunu olması ve o dönemlerde bunun az rastlanır bir şey olması çok hoşuma giderdi. Belki de babasızlığımın sıkıntısını annemi yücelterek giderirdim. Annemin bankada yetkili olmasıyla çok övünürdüm. Annemi dünyanın en güzel ve en akıllı kadını olarak görürdüm.

Başak *(27 yaşında muhasebeci)*: Benim çocukluğumda babamla pek bir problemim olmadı. İlkokul öğretmenim babamdı ve buna rağmen kötü izler bırakan bir anım yok. Ben babama tapardım. Ailenin ilk kız çocuğuyum ve o kadar erkeğin arasında babam da dahil herkes tarafından hep çok sevildim. Bizimkilerde de öyle çocuklar büyüklerin yanında öpülüp okşanmazdı. Ama babam belki de ailenin solcusu olduğu için bu tip şeyleri feodal değerler diye değerlendirip yıkmayı başarmış biriydi. Babamdan korkardım da dayak da yerdim ama babamın bana evin kraliçesi gibi davranmasından dolayı babamı çok severdim. Dünyanın en yakışıklı adamı benim babamdı. Onun resimlerini erkek arkadaşlarıma gösterirdim. Büyümeye başladığımda da annemle değil babamla diyaloğum daha iyiydi. Onunla maçlara giderdim. Her ne kadar takımdan birine aşık olduğum için beni maça götürmemekle cezalandırsa da sonra beni o çocuğun bana göre olmadığına ikna etmeyi başarmıştı. Beni kolayca ikna edebiliyordu. Çünkü bir yandan da benimle çok ilgilenirdi. Şimdi düşünüyorum da bu ilgi bazen babama layık olamama kaygısını da getiriyordu ama ben halimden memnundum. Ayrıca çoğu zaman da onun istediği gibi olamadım. Ama babam kızsa da bağırsa da içten içe benimle gurur duydu. Diğer kızlar gibi kırılgan ve ezik yetişmememde katkısı çoktur. Beni erkeklerden ayırarak davranışlarımı sınırlamadı. Mesela küfür etmeme hiç kızmaz hatta bazen amcanın oğullarını falan alt etmemden çok hoşlanırdı. Bu belki de bir oğlan çocuğu olamamasıyla ilgilidir bilmiyorum. Beni erkek gibi yetiştirmek istedi sanki. Kız kardeşime aynı muameleyi yapmadı. Ben eve gittiğimde "Evin oğlu geldi" gibi espriler yapılır. Üniversiteyi kazanana kadar babam benim genellikle hayatımı kolaylaştıran biri oldu. Üniversiteyi kazanamadığım zaman sülale çapında yurutulen beni evlendirme kampanyasında benden yana olan yegâne kişi babamdı. Annem bile benim istemediğimi bile bile bir takını zengin taliplerle en azından tanışmamı isterken babam eve gelen görücüleri kovdu. Tabii o zaman üniversite kazanıp evden ayrılma hayâlleri kurduğum için bu tavır benim için hayati önem taşıyordu.

Buket *(18 yaşında öğrenci)*: Ben babamı seviyor muyum nefret mi ediyorum bilmiyorum. Çünkü babamı bizi sevse de mesela bize hiç dokunmadı. Bizde o baba olduğunu bilir ben de çocuk olduğumu bilirim öyle mesafeli bir ilişki vardır. Uzaktan bir ilişki vardır aramızda. Mesela herkesin bayramlarda babalarıyla bir yakınlaşması olur. Benimse en nefret ettiğim zamanlardır bunlar. Çünkü bayramda babamın elini öpmek zorunda kalırım. Ve bu olay hiç dokunmadığını babamın elini öpmem demek olduğundan bana çok itici gelir. Ben babamla hiç yanak yanağa öpüştüğümü hatırlamıyorum ve bayramda bunu yapmak bana korkunç geliyor. Bu zorunluluktan hoşlanmıyorum. Babamla tek anım benim de ara sıra gittiğimiz lunapark. Benim için evin annesi de babası da annem olmuştur. Normalde akşamları çocuğuna çikolata getirmek bir baba davranışı olarak yaşanır ama bizde çikolatayı hep annem getirmiştir. Ben babamdan hiç bir şey beklemedim. O sadece nüfus cüzdanımda adı yazan ve bizim evde yaşayan biri o kadar.

Aslı: Sizin konuşmalarınızdan benim de aklıma bazı şeyler geldi. Bayramları ben çok severdim. Çünkü her şey tertemiz ve düzenlidir kavga gürültü olmaz. Bayram babamın elinin öpülmesiyle başlar. Babam da beni alnımdan ve gözlerimden öperdi ve bu çok hoşuma giderdi. Çünkü başka zaman bize dokunmazdı. Biz dört kardeş yatılı okuduk. Eve gelişlerimizde de biz onun elini öperdik o bizi öpmezdi. Son yıllarda bize sarılmaya başladı. Babamın bir koltuğu vardı. Evde hep onda otururdu. O eve girdiğinde mutlaka ayağa kalkılmalıydı. Babam her şeyi gözleriyle anlatırdı. Zaten öyle bir bakardı ki bir şey söylemesine gerek kalmazdı. Hâlâ birisi bana sinirli ve gözlerini dikerek baksa çok rahatsız olurum. Bir gün sokakta bir kadın bana "Senin baban şu uzun boylu yeşil gözlü olan mı?" diye sordu

gunda çok şaşırdım ve babamın göz rengini bilmediğimi fark ettim. Annemin en büyük ideali bizi okutmaktı. Babam ise kızların okumasına gerek olmadığını söylüyordu Ablalarım okumak için epeyce kavga verdiler. Ben ablamların aldığı haklardan yararlandım diyebilirim. Daha sonra dayımların da bize destek olacaklarına dair söz vermeleriyle ailenin üç kızı da okuyabildi. Babamla ilgili en nefret ettiğim anlar babamın abdest aldığı ve beni nerede olursam olayım çağırıp yanı başındaki havluyu benden istediği anlardı. Ben çılgına dönerdim. Sürekli emir vererek beni iyi yetiştirmeye çalışıyordu ve ben ona sürekli beddua ederdim. Babamın annemi dövdüğü hiç açıktan konuşulmazdı. Ama annemin yüzü gözü mor bir şekilde evde dolaştığı olurdu. Babamın dövdüğünü kimse söylemezdi ama evin havası değişirdi öyle zamanlarda. İlkokulda iken bir gece annemin çığlıklarıyla uyandık. Babam annemi bir maşayla dövüyordu. Hepimiz bağırıyorduk. Babam bizi odadan çıkarmaya çalıştı. Büyük ablam babamın elinden maşayı alıp babama bir tane şamar yapıştırdı. Babam durdu. Korkunç bir geceydi. Babam çıktı gitti. Ertesi gün karakola gittik. Böyle bir olaydan sonra ilk kez karakola gidildi. Teyzem anneme çok kızmıştı. "Nasıl utanmadan karakola gidersin" diye. Ben o gün okula gitmemiştim. Sonra öğretmenime okula annemin dayak yemesi ve bunun üzerine karakola gitmemizden dolayı gelmediğimi söylediğimde öğretmenim "Annen bir kabahat işlemiştir baban da ondan dövmüştür" demişti. Bu söz uzunca bir zaman çok kafamı karıştırmıştı. O dayaktan sonra babam çok uzun yıllar annemi bir daha dövmedi. Bir kez daha çok yaşlandığında vurdu anneme. Ve annem o zaman bir anda yaşlandı. Sanki yıllar boyunca yediği bütun dayakların hesaplaşmasını yaptı ve kadıncağız birden çöktü. Halbuki annem yıllar boyunca babamın kahve parasını bile verirdi. Evi annem geçindirdi. Paranın gücü annemdeydi ama asla annem evde iktidar olamazdı. Sinemaya gitmek istesem parayı annem verirdi, izni ise babamdan isterdim. Ama o izin vermezdi. Sonra çözüm olarak izin istememeyi buldum.

Nur : Otuz altı yaşındaydım. Ablam eşiyle bir problem yaşayıp benim evime geldi. Bir sabah kalkıp "Babamızı bulalım", dedi. Ben "Ne gerek var" dediysem de babamın yaşlandığını falan söyleyerek ona ihtiyaç duyduğunu söyledi. Benim de işime geldi babam albay olduğu için bize kart çıkartır biz de orduevinin imkanlarından yararlanırız diye düşündüm. Ablamı babasızlık benden daha çok etkilemişti demek ki. Çok komikti, nasıl tanıyacaksın dedim. Ablamın kulakları kepçeydi annem de babana çekmişsin derdi. Ablam da orduevine gittiğimizde babamı kepçe kulaklarından tanımayı umuyordu. Allahtan yanımızda resmi de vardı.

Sonra ablamla orduevine gittik. Ablam izin aldı ve içeri girdik. Ben aşağıda bekledim, o restorana çıktı. Sonra yanıma geldi. "Buldum onu" dedi. Birlikte gittik. Temiz giyimli yaşlıca bir adam karşımda duruyor. Ablam kendini tanıttı kızımızım diye, sonra beni diğer kızı olarak tanıttı. Tanışmış olduk. Babamızda biraz inanamıyor havası vardı. Fakat ben o kadar öfkeyle bakıyormuşum ki hiç farkında değilim. Ablamla anlaşmıştık ben konuşmayacaktım o işi ablam yapacaktı. Ben sadece kimlik kartı mevzuunu konuşacaktım. Ablam şaşkın ve hayran adamla konuşuyor, ben nefretle bakıyorum. Babam oradaki herkese erlere falan bizi gösterip "Bunlar benim kızlarım otuz beş sene sonra beni buldular" diye yarı duygusal şeyler yapıyor. Ben konuya girip bugüne kadar bize babalık yapmadın, şimdi senden bir şey istiyorum deyip kart çıkarmak istediğimi söyledim Tabii dedi ertesi gün kart için buluşmaya karar verdik. O gece ablamla sabaha kadar onu konuştuk. Ertesi sabah ben onun buluşmaya gelmeyeceğini düşünüyordum. Benim erkeklere güvensizliğimin en büyük kaynağının babam olduğunu şimdi anlıyorum. Ama o geldi. Ablam sürekli ona bizi neden terkettiğini soruyordu. O da kendince açıklama yapıyordu. Tabii babamın yürütemediği tek evlilik annemle olan değilmiş. Orada burada bir sürü kardeşimiz varmış. Anneannem yıllarca aman biriyle evlenmeye karar verirseniz iyi araştırın kardeşiniz olabilir derdi. Neyse babam bize orduevi kartımızı çıkardı. Aradan iki üç ay geçti. Doğum günümdü. Telefon geldi. Orduevinden aradılar babamın öldüğünü söylediler. Tespit etmek için morga gitmem gerekiyormuş. Sonuç olarak tespitti, şuydu buydu derken ben babamı sağken iki ölüyken üç kere görmüş oldum. Dehşet vericiydi. O gün bugündür mide hastalığı sahibi oldum. Bütün baba hikâyem bu işte.

Buket: Babam bizim hep onun gibi düşünmemizi ister. O Adnan Şenses seviyorsa biz de sevmek zorundayızdır. Bizim isteklerimiz onu hiç ilgilendirmedi, eminim ilgilendirmeyecektir de. Babamın en sinir olduğu şey benim kitap okumam. Benim fikirlerime hiç önem vermez. Benim üniversiteye gitmemi istemiyor. Ona göre benim lise mezunu olup bir yerde muhasebecilik yapmam yeterlidir. Sonra da evlenmem gerekir. Babama dair anlatacağım çok bir şey kalmadı. Ama çocukluğumda yaşadığım bir şey beni çok üzer. Ben çocukken çok yaramaz bir çocuktum. Bir gün babam beni dövdü. Daha doğrusu beni havaya kaldırıp sonra yere attı. Ben hâlâ bana bu kadar kin duymasını anlayamıyorum. Babam beni döverdi. Şu son zamanlarda dayak yemiyorum artık.

Sırma: Ben babalık denilen şeyin çok önemli olduğunu düşünüyorum. Çünkü babayla ilişki sonrasında da etkisini sürdürüyor. Benim için baba toplumun erkek figürüydü. Ben bütün erkeklerin babam gibi olduğunu sanırdım. Ben de bundan dolayı asla evlenmeyeceğim, erkeklerle ilişkim olmayacak, böyle aile olacaksa olmasın diye düşünüyordum. Sonra sonra da ilişkilerimde hep önyargılı oldum. Babamla ilişkim kötü olduğu için hep kendimden büyük adamlara ilgi duydum. Nitekim kendimden sekiz yaş büyük biriyle de evlendim. Bir erkekte aradığım özellikler babamda görmediklerim olmuştu, şevkat ve ilgi istiyordum. Ben evlendikten sonra babam artık yaşlanmaya başladı ve hastalandı. O adam birden yumuşadı başka bir adam oluverdi. Yaptıklarına çok pişman oldu. Ben de babamın yaptıklarından çektiği acıyı gördüm. Anneme çiçek bile aldı. Babamı öldükten sonra da keşke iyi şeyler yaşamak için de zamanımız olsaydı hissini hep taşıdım. Bir şeyler yarım kaldı.

Başak: Ben babamla bütün sorunlarımı üniversitede okurken yaşadım. Univrsiteye hazırlanırken ben üçüncü girişte üniversiteyi kazandım. Benim üç yıl sınava çalışmam sülalede infial yarattı. Ben ne hakla evlenmeyip baba ekmeği yemeye devam ederek üniversite lüksünde ısrar ederdim. Eve sürekli gorucüler geliyordu. Annem de gorucüler arasında uygun olanı seçmeye başlamıştı. Neyse ki babam canım babam duruma müdahale edip son görücüyü evden koydu ve bir daha eve hiç görücü gelmedi. O zaman babamın "Benim kimseye verecek kızım yok. O okuyacak" demesi benim için çok önemliydi. Evlendirilmeye çalışılmak öyle bir girdaptı ki bir anda beni içine çekecek yaşlı ağayla evlenmek zorunda kalacağım diye çok korkuyordum. Ben de babamın sağladığı huzur ortamında üniversiteyi kazandım. Ama okula başlayıp solculara bulaşınca babam da değişti. Yıllardır evde diktatör bir adam varmış da ben farketmemişim meğer. Çok baskı uyguladı bana. Babam o zaman bana bu kadar baskı yaparken içten içe benimle gurur duyuyordu bence. Akrabalara karşı beni savundu, hatırlıyorum Sivas katliamı olduğunda ben o miting senin bu eylem benim dolanıyorum, babam da Alevi olduğumuz için bizim sülalenin oğlanlarına, "Ne biçim erkeksiniz yuruyuşlere gitsenize bakın benim kızım hepsine gidiyor, o cesur" gibi laflar ediyormuş. O zaman anladım ki babam denetiminden çıkmamı istemiyor, yaptıklarıma kızmasının sebebi onun denetiminde olmaması. Hani adam üşenmese örgüt kurup gel kızım istediklerini burada yap diyecek. Bütün bunlar oldu bitti, ben evden ayrıldıktan sonra babamla ilişkim şimdi de arkadaşça. Ama annemin benim evime gelip kalmasını ve annemle son yıllarda düzelen ilişkim babamı kıskandırıyor. İlginç olan babamı da çağırıyorum ama benim evime gelmek istemiyor Sen erkek gibi yaşıyorsun evin pistir diyor. Son bir şey Sırma bütün erkekleri babası gibi sanıyormuş, bense bütün erkekler babam gibi olmalı diyordum.

Buket: Bizim evde babamı kendini hakim zanneder ama asıl iktidar annemdedir. Ben de bu yüzden hep erkeklerin olduğu ortamlarda lider olma çabası vardır. Bunda da sınır tanımam. Bu yüzden de feminist oldum.

Nur: Beni etkilemesi daha çok erkeklere güvensizlik noktasında oldu. Ben her zaman yeteri kadar sevilmediğim hissi taşıdım ve beni çok seven insanlarda bile sevilip sevilmediğimi anlama çabası içinde oldum. Hep onlar üzerinde deneyler yaptım.

Aslı: Ben bir gün babamdan çok kötü bir dayak yemiştim. O kadar basit bir şeyden dolayıydı ki. O günden sonra yıllarca yatağa işedim. Babamla ilgili korkum olduğunu öğrendim sonra. Çok uzun yıllar babamdan korkarak yaşamışım ve bunu farkettiğimde ciddi bir çalkantı yaşadım. Babamı sevmek ve saymak istiyorum, şu an çok yaşlı tonton bir adam. Ama onun annemle tartışmalarında annemin yanında olmak istiyorum. Hatta çoğu zaman babamla ilgili bir alışverişim olmasın istiyorum.

Veremediğim ilk sınav:

"Anaçlık Sınavı"

Annem de kocam da benim doğurduğum çocuğu önce hiç beğenmedi ve hiç sevmedi. "Ayy, ben buna hayatta dokunamam. şuna bak, utanmadan ağlıyor bir de" dedi annem. "Bu çocuk hiç içime sinmedi, keşke hiç doğmamış olsaydı," dedi kocam. "Halbuki," dedi "Ne hayaller kurmuştum, kucağıma alıp, sevip koklayacaktım onu ben". Ve ben bir yandan narkozdan ayılmaya çalışırken öncelikle Atakan'ının "Çift taraflı komple dudak yarıklı" doğmuş olmasına değil de benim nice zorluklarla meydana getirdiğim eserimin kocam ve annem tarafından beğenilmemiş olmasına ağlıyordum.

Annelerimiz bağışlar ve över, bilirsiniz. Başkalarına göre çok ciddi kusurlarımız olsa da onlar sever ve överler. Mike Tyson bile sevgilisini ve kızını doğramaktan yargılandığı mahkeme çıkışında annesinin kollarına koşmuştu, o anda burnuna dayanan mikrofonlara verebildiği tek cevap, "Anneme gidiyorum," olabilmişti. "Aman benim çocuğum şunu da ne güzel yaparmış, bunu da ne güzel yaparmış" ile başlayıp hayat boyu süren bir nevi övme, övünme ve kendi uzantısı olarak görme hadisesi annelik. Ve ben, aynı anda hem annemi düş kırıklığına uğratmıştım, hem de çocuğum, yani benim "uzantım," daha ilk doğduğu anda herkesi. özellikle beni büyük bir düş kırıklığına uğratmıştı. O da ben de övülmeyi hak etmemiştik, hatta ben sınıfta kalmıştım ve cezalandırılıyordum. Veremediğim ilk sınav: anaçlık sınavı. "Sağlıklı ve güzel bir çocuk doğurma sınavı"nı geçememiştim ben. Ve hangi okulları bitirdiğim, kaç dil bildiğim, hayatta neler yaptığım, övülesi ve övünülesi hiç bir özelliğim o anda önemli değildi. Başarısızdım ben, başaramamıştım. Bahçede, karşımda, altı adet sağlıklı yavrusunu durmadan yalayan dişi köpek başarmıştı ama ben başaramamıştım. Annem de kocam da haklıydı, urkutucü görunuşlu bir çocuk doğurursan elbette beğenmezler, sevmezler o çocuğu. Bak, bahçedeki köpeğin yavrularını da kopeği de her geçen seviyor, hiçbiri de ağlamıyor. O köpek kadar bile değilim işte. Onun yavruları kucağa alınıp, sevilip koklanmayı hak etti, benim yavrum hak etmedi Çünkü o yeterince güzel değil, hatta çirkin ve urkütücü. Halbuki o benim içimden çıktı ama hiç kimse için bu onu ilk bakışta sevmek için yeterli değilmiş demek ki.

Mizaha sığınıyorum (*Bkz. Perihan Mağden; acı/mizah ilişkisi*), telefon edenlere: "Ulan," diyorum, "Anası da babası da domuz gibi ama çocuk tavşan dudaklı oldu işte," diyorum. Ama kimse gülmüyor. Herkes çok tedirgin. Bir sürü arkadaşımı aramıyor zaten. Çekinmişler, cesaret edememişler, ne diyeceklerini bilememişler. Demek ki onlar da en az benim kadar kendilerini bana beş yıldızlı pekiyi vermeye şartlandırmışlar ki, okuldan uzaklaştırma belgesini tutuşturuveremediler elime. En yakın kadın arkadaşımı bile sadece beş dakika kaldı yanımda, hamileydi ve korkmuştu.

Annem ve kocama sonradan beni ne kadar yaraladıklarını anlattığımda inanamadılar. O zamana kadar onlara o kadar çok "Bana surat asmayın, bana lolo yapmayın, bana bir şey ima etmeyin. direkt olun, söyleyin, isterseniz haykırın, yeter ki söylemekten çekinmeyin, hiç bir zaman mış gibi yapmayın, yaşasın verbal komunikasyon" soylevleri vermişim ki onlar da duygularını ne kadar direkt bana yansıtırlarsa o kadar memnun olacağını düşünmüşler. Ama öyle değilmiş işte. Ben de daha önce bilmiyordum ama demek ki biraz empati ve ona bağlı olarak "politik" olmak her eve lazımmış. Ozellikle anaçlık sınavını layıkıyla veremeyen kadınlar karşısında. Şu anda annem Atakan'ı yuvaya vermeme izin vemeyecek kadar çok seviyor, onsuz yapamazmış, babası da öyle. Ama benim yaralarım bir senede henuz kapanmadı. Yavrulanuş köpekleri, hele onları seven insanları görmekten hâlâ nefret ediyorum.

Sanırım bu durumla başetmeyi başardım ama Atakan'ı ameliyattan önce besleyebilmem için gereken özel biberon uçlarını "yeterince kârlı olmadıkları ve çok satılmadıkları" için Türkiye'ye getirmeyen Nuk Firması'nın Turkiye temsilcilerini, Nuk Almanya'ya yazdığım üç sayfalık muhtıra sayesinde dize getirdim ve biberon uçlarına kavuşarak Atakan'ını beslemeyi başardım. Aferin bana! Ayrıca, açıklama yapmak için zaman ayıran, tüm sorularımı yanıtlayan, ilgi ve özen gösteren ve aynı zamanda bir universite hastahanesinde çalışan bir plastik cerrah bulma konusunda da başarılıydım. Ve hatta Ozhan Bey'i çok çok çok hem de çok seviyorum. Atakan üç aylıkken anca bulabildim onu ve muayeneye ilk gidişimizde ilk söylediği şey şu olmuştu: "Çocuk üç aylık olmuş. Doğar doğmaz getirseydiniz eğer 'Anneyi şımartın, anneyi şımartın, anneyi şımartın' der başka da bir şey demezdim ama artık üç ay geçmiş siz o devreyi atlatmışsınız". Bu söyledikleri nedeniyle ona sarılıp, "Helal olsun" diye bağırıp şapır şupur öpmek gelmişti içimden de cesaret edememiştim. Keşke yapsaymışım.

Atakan'ın hayatı boyunca en az iki kere daha ameliyat olması lazım ama yine de suratı hiç bir zaman "normal" görrünmeyecek. Devir televole devri, dış görunuş bizim küçükluğumuze gore çok daha önemli, tum çocuk masalları güzel prensesler ve yakışıklı prenslerle dolu. Vaziyet bu iken dış görünüş dışındaki değerlerin de aslında çok önemli olduğunu oğluma nasıl aşılayacağım? Onu bir dudak yarığı ve onun etrafındaki Atakan olmayıp, başka özellikleri yanında bir de dudak yarığı olan Atakan olduğuna nasıl inandıracağım henüz bilmiyorum.

Gökçen

Adı: Filiz, Yaşı: 41

Kaç yaşında evlendin? Kendi isteğinle mi?
On beş yaşında evlendim. Kendi isteğimle.
Evlenirken neler hissediyordun?
Gelinlik giyeceğim, sevdiğim insanla beraber olacağım. Kendi evim olacak. evcilik oyunu gibi.
Evlendikten sonra neler hissettin?
Mutsuzluk
Evlendiğin kişiyi daha önce tanıyor muydun?
Evet.
Gerçek anlamda tanıyor muydun?
Havır.
Peki evliliğinde neden mutsuzdun?
Beklediğimi bulamadığım için.
Ne bekliyordun?
Daha fazla mutluluk.
Geri dönmeyi düşünmedin mi?
Hayır.
Neden?
Hamileydim.
O yaşta hamilelik nasıl bir duyguydu?
Güzel bir duyguydu.
Eşinle ilk kez ne zaman tartışmıştın hatırlıyor musun?
Nişanlıvken.
Neden?
İşsizlik. parasızlık.
O zaman nişanlıyken bitirmeyi neden düşünmedin?
Hevesti. Aşk vardı.
Eşin çalışmıyordu. peki geçiminizi kim sağlıyordu?
Ailelerimiz
Evliliğin kaç yıl sürdü?
On üç yıl.
Neden bitti?
İçkiye de başlayınca bitti
Sonra?
Abdi diye biriyle devam ettim.
Geçim yüzünden mi?
Evet. O olmasavdı kotü yola düşerdim.
Neden?
Ailem sahiplenmedi. annem çocuklarımla beraber beni evine istemedi.
Ya bugün?
Çalışıyorum.
Daha önce neden düşünmemiştin?
Tahsilim olmadığı için. İlkokul mezunuydum.
Abdi ile altı yıl devam etti ve ayrıldınız...
Evliydi zaten o. Bir de şeker hastası olunca bana bakamaz oldu. Ben de bir süre elişi falan yaptım. Baktım olmuyor, gazeteden bu işi buldum
Ne işi yapıyorsun?
Bir çocuk gelişimi uzmanı yanında sekreterlik. Özürlü çocuklar geliyor; onların elektrolarını çekiyorum.
Ne kadar kazanıyorsun?
Ayda 250 milyon. Babamdan da maaş alıyorum.
Yetiyor mu?
Hayır.
Şu an hayatında biri var mı?
Var. Evlenmek isteyen biri, bir de sevgilim.

Deniz

İşte özgürlük bu

Boşanma yarışmamıza katılan kadınların hikâyelerini yayınlamaya devam ediyoruz. Bu sayıda yer verdiğimiz mektup Ankara'dan Canan Hanım'ın. Canan Hanım, boşanma sürecinin aynı durumdaki tüm kadınlara cesaret vermesini diliyor...

İlk önce onunla nasıl evlendiğimle başlıyorum. Babam hayatta çok değer verdiğim bir insandı. Eşimin babası babamla arkadaş olmuştu. Ben o zaman lise son sınıftaydım. Eski eşim olacak kişi sonraki olaylardan anladım ki çok kurnaz davrandı. Benden yedi yaş büyüktü. Aileme, bilhassa babama son derece saygılı, kibar, dengeli, güvenli bir kişi olarak tanıttı. Babam bu duruma aldanarak benim adıma söz vermiş. Daha okula giderken nişanlandım. Çok acele ettiklerinden küçük yaşta, evliliğin ne olduğunu anlamadan bizi evlendirdiler. Daha o gece onun ne kadar iki yüzlü bir insan olduğunu, müthiş yalan söylediğini ve maalesef yalanlarına kendisinin de inandığını gördüm. Ailemin evlilik, ayrılık konularında ne kadar katı düşündüklerini bildiğimden, ayrıca etrafınızdaki kişilerin baskısında kaldığımdan, yaşım da küçük ve tecrübesiz olduğumdan, yıllarca acı çekmeme rağmen kimselere anlatamadım. Bu arada bir tane oğlum oldu. Aşırı kıskançtı ve benim meziyetlerimin farkındaydı. Etraftaki herkesin bana hayranlığı karşısında müthiş aşağılık duygusu içindeydi. İş hayatımda büyük başarı sağladığımdan çok çabuk terfi ediyordum. İşimde en yüksek mertebeye kadar eriştim. Evliliğimdeki mutsuzluğumu, çocuğuma aşırı düşkünlüğümle, işimde çok çalışmakla kapatıyordum. Maalesef istemediğim halde herkese rol yapıyor, her şeyi içime atıyor, dışarıya sorunlarımı belli etmiyordum. Tamamen hislerimi kör ettim. Evlendiğim kişi hiç evli erkek gibi davranmıyor, evin geçimini, çocuğumun her türlü ihtiyaçlarını ve sorunlarını ben hallediyordum. O sabahlayın işine gidiyor, gece pavyonlarda, gazinolarda sabah saat beşlere kadar geziyor, aşırı içkili eve geliyordu. Bu en az haftada üç dört kez oluyordu. Evliliğimin ilk haftasında hiçbir önemli neden olmadan, beni şiddetli bir şekilde dövdü. Duvardan duvara çarpıyordu, çıldırmış gibiydi. Burnum iki yerden kırılmıştı, bayılmışım. Her yer kan içinde kalmıştı. Hastanede acil ameliyata almışlardı. O herkesi mutfakta raftaki tencereleri düzeltirken düştüğümü, tencerelerin yüzüme çarptığını söyleyerek kandırmıştı. O halimde söylediklerini doğrulamam için bana baskı yaptı. Korkudan söyleyemedim. Ondan habersiz bir adım bile atamıyordum. Zaten o dışarı çıkarken evin kapısını kilitliyor, perdeleri toplu iğneyle ışık sızmayacak şekilde kapatıyordu. Sessizce oğlumla evde oturuyordum. Bazen hafta sonu bizi kimselerin olmadığı sessiz yerlere götürüyordu. Dışarıya çıkıp çıkmadığımı anlamak için ayakkabılarının altına tebeşir sürüyordu. Yapmadığı eziyet ve baskı kalmadığı halde gizlice boşanma davası açtım. Bunu anladığı zaman kıyameti kopardı. Boğazımı sıktı ve öldüresiye dövdü. Bir haftalık rapor aldım ve işe gidemedim. O aileme bir hafta iş için İstanbul'a gideceğimiz söylemiş. Bir hafta eve kapandım. kimseye kapıyı açmadım. Telefonlara bakmadım. Bunun gibi olaylarla seneler geçiyordu. Dört sene önce emekliye ayrılacağım, artık tedavi olacağını, her şeyi düzelteceğini söyledi. Sabrımın kalmadığına her ne olursa olsun ayrılacağına emin olmuştu. Fakat her zamanki gibi bu iyi dönem ancak iki sene sürdü. Artık benim de düşüncelerim, davranışlarım değişmişti. Çocuğum erişkin olmuş, hayatını kurmuştu. Ailemden kızkardeşim hariç hepsi vefat etmişlerdi. Çevremizdeki kişilerden kimse benim çektiklerimi bilmiyordu. Onların düşünceleri beni ilgilendirmiyordu. Çünkü onlara göre ne olursa olsun, evlilik mezara kadar sürmeliydi. İlk önce kendime sonra onlara hayır dedim. Emekli oldum, emekli paramla evimi uğraşarak kendi üzerime aldım. Beni rahat geçindirecek emekli maaşım da vardı. O ise emekli parasının hepsini kardeşine borç verdi. O para geri gelmedi. Tek emekli maaşıyla kaldı. O da içki parasına bile yetmiyordu. Bana muhtaçtı. Şimdi intikamımı almalıydım. Boşanma davasını açtım, ayrılmamam için bana yalvarıyordu. Yıllarca ben ona yalvarmıştım, ağzımdan burnumdan kan gelirken o karşımda içkisini yudumluyor, sonra beni o halimle yatağa sürüklüyordu. Duruşmalara hiç gelmedi, çünkü yüzü tutmuyordu. Söyleyecek tek bir sözü yoktu. Hakim olayları duydukça inanamadı. Bana mücadelemde hak verdiğini, saygı duyduğunu, takdir ettiğini söyleyerek bu sözlerini de zapta geçirterek davayı boşanmayla neticelendirdi. O an nasıl mutluydum anlatamam. Beynime çakılmış paslı çivi çıkmış, sırtımda yıllarca taşıdığım kamburum düzelmişti. Adliyeden çıkarken, işte özgürlük bu, mutluluk bu diye bağırıyordum. Etrafımdaki kişiler bana gülümsüyor, sevincime ortak oluyor beni kutluyorlardı. O şimdi perişan durumda. Her gün tekrar beraber olmamız için yalvarıyor (tekrar olmayacağını bildiği halde). Heyhat!

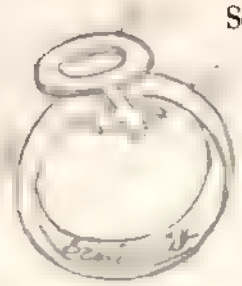

En kısa zamanda yeniden çok uzun yıllardır uzaktan bana manen destek olan, son derece dürüst, benim için yıllardır evlenmeyen ve bana aşık olan bir erkekle evleneceğim ve deniz kenarında bir çiftlik evinde rahat ve huzurlu yaşayacağım. Oğlum da beni son derece haklı gördüğünden huzurluyum.

Sevgili kadınlar, bu dünyaya tek başına geliyoruz ve tek başına zamanı gelince terk edeceğiz. Allah'ın verdiği bu yaşamı en iyi şekilde geçirmek bizim hakkımız. Kimsenin kölesi olmayalım, baskılara göğüs gerelim, kadın onuruna yakışacak bir yaşam kuralım (yaşımız ne olursa olsun) insanca yaşayalım.

Tüm kadınlara sevgilerimi, saygılarımı sunuyor, yaşam sevinçlerinin bitmemesi dileğiyle teşekkür ediyorum.

Sevgilerimle
Canan

Duyuru!

Boşanma yarışmamıza katılan kadın arkadaşların dikkatine. Bir bölümünüzün telefon ve adresi elimizde olmadığı için mektuplarınızı yayınlayıp, yayınlamayacağımızla ilgili olarak görüşmek üzere sizinle bağ kuramıyoruz. Ayrıca sizleri bir yıl süreyle dergi abonesi yaptığımız için, aboneliğinizi başlatmak istiyoruz. Bu nedenle en kısa sürede bizimle iletişime geçmenizi rica ediyoruz.

Önce Diyarbakır sonra Batman ama...

Esasında biz hep buradayız

Gittik, gördük, yazdık. Çokça coşku, biraz hüzün, biraz da sitem... Batman'da kadınlararası bir anlaşamama durumu olmuş besbelli. Nedenler bizce, yargı ve önyargılarla veya ilişki kurma geleneği ile ilgili değil. Olay feminizm anlayışında kilitleniyor...

"Hepimiz kadınız" diye başlık atılmıştı, Postexpress'de. Hepimiz kadındık ama bir sorun vardı aramızda ufak bir şey; birbirimizi tanımıyorduk... Fakat, nasılsa toplumsal cinsiyetimiz aynıydı (hepimiz kadındık), birbirimizi tanıyınca neler olurdu neler? Canım patriyarkanın Kürdü, Türkü mü vardı? Kurt kadınlar bunu bir anlayabilseydi. Onların anlayabilmeleri için bizim anlatabilmemiz lazımdı. Nasıl olacaktı bu iş; önce tanışacaktık... O kadınların yaşadığı yerlere gidecektik... Diyarbakır'la başladı keşfetme gezilerimiz. Hepimiz kadındık doğru da bazılarımız daha akıllı, daha bilinçli, daha feminist, daha beyazken, kimimiz daha yoksul daha mağdur, daha acılı ve Kürttü...

2001 yılında 8 Mart'ı takip eden günlerde otuza yakın kadın, İstanbul'dan bir barış organizasyonu çerçevesinde Diyarbakır'a gittiler.

Bunlar, ünlü kadınlardı. "Ora"da geniş katılımlı bir şenlik yapıldı. "8 Mart Konuluğu"na barış ağaçları diktiler. Gazete ve televizyonlarda oldukça geniş yer kapladı bu seyahat. Geziyle ilgili haberlerden birinde bir kadın gazetecinin "Güneydoğulu kadınların en önemli sorunu kuma sorunudur" diye konuşma yaptığı bildiriliyordu. Buradan giden bir sendikacı kadın ise "Kanat takıp sesi olduğum kadınlara uçmuştum" diye tanımlıyordu durumunu. Olan biten "Bir dert dinleme" haliydi, dertler dinlenecek, "dilsiz öteki kadının" sesi Batı'ya taşınacaktı ifade etmesini bilen kızkardeşleri aracılığıyla. Oysa Kürt kadınları yaşlı, genç mikrofonu kapıp, acil sorunlarının bölgede barışın sağlanması olduğunu söylemişler, savaşın etkilerinin silinmeden kadın olarak sorunlarına bakamayacaklarının altını çizmişlerdi. Şimdilik, Kürt patriyarkası meselesi, bir kenarda filan diyorlardı da. Onları dinlemeye kimsenin niyeti yoktu. Onlar yani biliyorsunuz daha şeydiler... Bu geziden aklı başında feministlerin çıkarması gereken politik sonuçlar vardı. "Zamanın ruhu"gereği "Ayy ne güzel kadınlar, bu ne misafirperverlik, yarabbi giysiler de ne şık" ötesine geçmedi bu taraftaki "politik" çıkarsamalar.

Kurgu bozulmaz

Kürt kadınları konuşuyor taleplerini ifade ediyor ezilme deneyimlerini anlatıp bir karşı koyma perspektifi çiziyor ama merkezde yaşayan kadın, onların söyledikleri üzerinden değil de, kendi aklı ve kategorileri içinden konuşuyordu. Kurgularını asla bozmuyorlardı. Çünkü onlar Batı'dan gelmekteydiler ve çizgisel gelişme perspektifi gereği, daha moderndiler, kadın olarak kendinin daha bilincindeydiler. Onların kamusal alanda bir statüleri vardı, kocaları üzerlerine kuma getirmiyordu, daha özgürdüler. Dolayısıyla dilsiz "öteki" kadının da dilsiydiler. Öyle olması gerekmekteydi. Batman'da bu kurgu biraz bozuldu. Ayaklarına gelen bu nimet karşısında Kürt kadınları, istenilen biçimde davranmamışlardı. Malum kimi yargı ve önyargılar.

Batman gezisi, daha geniş bir kadın kesimini kapsıyordu. Ünlülerin sayısı sınırlıydı. Kürt kadınlar tarafından merkezdekilere yöneltilen, "Daha önce neredeydiniz?" belki de bu nedenle, daha "biz bize" olduğumuz için rahat sorulabildi. Bu başka sorulara gebe önemli bir soru.

Bizi; Kürt ve Türk kadınlarını birbirinden ayıran farklılıklar, kültürden, dilden, giysilerden kaynaklanmıyor, o nedenle şenliklerde bir araya gelip halay çekerek halledemeyiz bunları. Irkçılığın maddi ve politik çok sağlam temelleri var. O bir iktidar biçimi. İktidar sahiplerinin veya onun ayrıcalıklarından şu veya bu biçimde yararlananların, ezilen ulusun fertlerini tanımamasıyla ilgili bir durum değil. Birilerini yeterince tanımadığımız için sevmiyor değiliz. Ezilen toplumsal cinsiyetin üyesi olmak durumu pek değiştirmiyor.

Türk tarafının avantajlarını, feminizmlerinin teorik öncüllerini ve politik çıkarsamalarını gözden geçirmeleri sorgulamaları zorunlu. Çünkü tedavüldeki bir tür feminizme ait kimi kategoriler, ciddi bir ırkçılığı da içinde barındırıyor. Mor kurdelelerle İstiklal Caddesi'nde yürümek keyifli de, ideolojik öncüllerini Kemalizm'den alan bu "medeni kanun feministliği"yle işler yürümez artık.

Batman deneyimini anlatan arkadaşlarımız da feminist yönelimlerinden kaynaklanan kimi hatalardan muaf değiller. İzlenimlerini anlatan kardeşimiz ne diyor?

"Kadınlığı unutturulmuş veya kendi unutmuş O, -Kürt kadın- her ana dediğinde, bizimki - buradan giden kadın- çığlık atıyor: "Hayır o kadın, yalnızca doğuran bir varlık değil." Kadın bilinci başka bir şey. Biraz düşününce... O Kürt bir ana nihayetinde, "öteki kadın", hoşgörmek lazım. Kadınlığını bizimle, bilinci yerinde olan kadınlarla temasında öğrenecek, hatırlayacak. Sonra, Orada patriyarka tabii ki daha acımasız, savaş var ama töre de var. Şölene erkekler de gelmiş... Bilinç yükseltme toplantısı mı bu niye katılmasınlar? Ayrıca zaten oradalar. Kürt kadınları belki bunu tercih ediyorlar. Olamaz değil mi? Durum olsa olsa bir bilinç eksikliği halidir. Toplantılarına erkek getirmemeyi onlar da öğrenecekler... Bir başka katılımcı ise şöyle diyor: Orası tabii feodalitenin daha yoğun yaşandığı kadınların daha baskı altında oldukları yerler o yüzden Batman bizi 'kışkırtıyor'". Dikkatinizi çekerim kışkırtıyor. Batmanlı kadınlarla yapılan röportajlardan bu "kışkırtmanın"onların hayatındaki karşılığını ürpererek okuyoruz. Alışkanlıklarımızı bir kenara itip, yutkuna yutkuna yorum yapmakta sayısız yarar var bence.

Tek kadın tek akıl

Pınar Selek, bir şeylerin düzgün gitmediğini farketmiş: "Önyargılar, yargılar var. İlişki kurma geleneğimiz yok." diyor. Bence bizde bir de, bilen kadın, mütevazi olamama, empati kuramama geleneği var. Bu ise daha temeldeki başka bir olgunun altını çiziyor.

Mesele feminist perspektif meselesi... Bu perspektif Kürt kadınlarının kendilerini ifade edebilmeleri halinde bile eksik bir kadınlık bilinci içinden konuştuklarını varsayıyor, onlar feodalitenin boyunduruğundaki ötekiler olarak o sayfaya henüz gelememişler. Oysa öncelikleri hakkında bir sıralama yapan Kürt kadınlarının bilinci bence son derece yerinde yalnızca onlar farklı bir kadınlık durumu, bilinçlenme süreci içinden konuşuyorlar. Kadınlar normal yaşamlarında bir kriz ortaya çıktığı zaman gerçek durumlarının farkına varabilirler. Çünkü ancak böyle hallerde içine gömülmüş oldukları ve uzaklaşmayı beceremedikleri sosyal ilişkilerle yüz yüze gelirler.

Türkiye'nin Batısı'nda yaşayan Türk kadını açısından bu kriz, boşanma, ayrılık bir ilişkinin sonlanması olabilir. Kürt kadınların aynı türden kopuşla, benzer bir bilinçlilik hali oluşturmaları zorunluluğu yok. Onları bilincin çalkantılı sularına taşıyan kriz halleri, daha farklı olabilir, nitekim farklıdır da. Savaş sırasında yakınlarını kaybettiler. çocukları hapse girdi, köylerinden sürüldüler, hayatları alt üst oldu.

Gerçekte ulusal mücadeleler sırasında kadın ve

erkekler arasındaki ilişkiler değişiklıklere uğrar. Evin geçindirılmesi sorumluluğu da çoğu kez kadınların başına kaldığı için kamusal alanda dalıa fazla yer almaya başlarlar, işbölümünün niteliği değişir. Sıcak mücadele içinde bizzat yer alan kadınların ise bilinçleri farklılaşıyor. Kadınların hayatlarında meydana gelen değişmelerin mücadeleyi takip eden dönemlerde onları "içine gömülmüş oldukları sosyal ilişkilerle" hesaplaşmaya götürmesi kaçınılmaz değilse de, yüksek bir olasılık dahilindedir. Bu olasılığın Kürt kadınları açısından hayata geçirildiği görülüyor.

Şu anda, ulusal baskı ve kültürel yok edilmeye karşı erkeklerle cinsiyetleri kesen bir ittifak içinde olabilirler, böyle bir ittifakın varolduğu yerde, kadınların toplumsal cinsiyetleri nedeniyle yaşadıkları baskı ve sömürü ikincilleşebilir. Onlar bilinçleri yeteri kadar gelişkin olmadığı için değil, bence bu tercihleri nedeniyle farklı bir politik yöneliş içinde yer alıyorlar. Ulus toplumsal ve politik olarak inşa ediliyorsa, bu tarihsel anın Kürt kadını açısından ulusal kimliklerin de inşa edildiği bir dönem olması nedeniyle özel bir önemi var. Bu gerçeği idrak edelim artık. Türk kadınlarının/ feministlerin oralara giderken, biz "sizi de biliriz, bizi de" anlayışını, bir kenara bırakıp, kendi bilinçlilik halleri veya feminizmleri üzerine durup düşünmeleri lazım öncelikle.

Son olarak önemli bir yanlışımıza daha vurgu yapmak istiyorum. Yaşadıklarımızı veya orada yaşayan kadınların deneyimlerini anlatırken de bir oryantalist gibi davranıyoruz çoğu kez.

Gerçekten de Batılı sosyal bilimci antropoloğun Türkiye'den topladığı araştırma verileri ile ve anılarının dönüşünde Batılı izleyici/ okur için akademik malzeme yapması ile oralara giden kadınların kentlerine dönüşlerinde yazıp da yeniden ürettikleri oraları edebiyatı arasında benzerlikler var. Anılar ve kavramlaştırmalar söylemi belirleyen kadınlar açısından bir kazanım olarak yaşanırken, öteki kadının suskun edilgen ve bir şeyler öğretilecek veya deneyimleri kavramsallaştırılacak nesneler olarak algılanıp, deneyimlerinin tek bir yorum içinden sunulması mevcut hiyerarşileri daha bir pekiştiriyor. Yani Doğu, doğu Batı'da batı olarak kalıyor, her biçimiyle.

Dönem, tartışma, sorgulama, teori üretme zamanı bunun için Türk tarafının attığı her adım üzerinde düşünmesi, öğrenmeyi ve susmayı bilmesi, Kürt kadınları için onlara rağmen gizli veya açık bir model oluşturma gayretlerini bir kenara itmesi gerekiyor. Şunu unutmamak lazım. İster Doğu'da ister Batı'da sokağa çıkmış, mücadele vermiş, direnmiş kadınlardan bağımsız bir feminizm yoktur.

Necla Akgökçe

"bölge"ye gitmek!

kızım sınava girecekti. onun yanında olmak istedim. o yüzden batman'a gidemedim ama 1995 yılından beri ara sıra "bölge"ye, en çok da diyarbakır'a gidiyorum. bu ziyaretlerin çoğu pazartesi'ye haber yapma, panellerde konuşma gibi sebeplerle oldu. zaman geçtikçe, sırf gezmek için de bulundum diyarbakır'da. ve eğer bir gün başka bir şehirde hayat kuracak olursam bu hayatı diyarbakır'da, doğu'nun payitahtında kurmak isterim. çünkü oraya her gittiğimde mutlu ve ümitli dönüyorum.

diyarbakır gerçek bir asya metropolü. insanı sarıp sarmalayan bir sihri var. bu, hepimizin bildiği ve gezi dergilerinde, seyahat yazılarında gördüğümüz gibi başka bir çok doğulu "otantik" kültür gibi tüketilebilir ve inanıyorum ki "işler" biraz rahatladığında tüketilecektir.

beni diyarbakır'a çeken şeyin bunlarla ilgisi yok. diyarbakır'da mutlu ve ümitli oluyorum çünkü ben hayatımda daha önce hiç sol bir partinin oylarını yüzde 70'ini aldığı bir şehirde yaşamadım. yolda yürürken, yanımdan geçip gidenlerin bir tür özgürlük, demokrasi, değişim için oy kullandığı, çocuklarının, kendisinin canını ortaya koyduğu bir durumda bulunmadım. herhangi bir dukkânda, bir bardak çay eşliğinde, bir yandan alış veriş edip bir yandan da dünya konjonktürü üzerine sohbet etme şansım sık sık yakalamadım. benim yaşadığım şehirde, çok uzun bir zamandır hep sağ partiler oy alıyor, chp'nin en yüksek oyu aldığı mahallemin sokaklarında ramazan'ın ilk günü faşistler, sonuna kadar açtıkları arabalarının teybinde fetih marşları çalarak dolaşıyorlar. benim yaşadığım şehrin en "özgürlükçü" sayılan semtinde, en yüksek oy dinci partilere çıkıyor nicedir.

o yüzden o semtte üretilen, çoğaltılan özgürlük fikirlerini yadırgıyorum. bin turlü baskıya rağmen kendi sol partilerine oy veren diyarbakırlılardan özgürlük ve değişim konusunda öğrenecek şeylerim olduğuna inanıyorum. onların çözümlerine tamamen aklım yatmıyor. onların sol partisinin görüşlerini benimsemiyorum, hayır. benimseseydim, gider o partiye üye olurdum. ama diyarbakır'dan öğrenecek şeylerim var.

diyarbakır'da feminizm üzerine defalarca konuştum. diyarbakırlı kadınlar ve erkekler, kendilerine çok kötülenmiş bu fikri. hürmet ve merakla dinlediler. istanbul'da, hele de karma ortamlarda can sıkıntısıyla alıştığımız, "bi dakka, ben size işin doğrusunu anlatayım, aldatılmış feminist hamfendi," sorularına neredeyse hiç rastlamadım orada. bunun bile tek başına kıymetli bir şey olduğunu düşünüyorum ve o yüzden, izninizle tekrar edeceğim, bölgeye, öğretmek için değil, belki paylaşmak, ama en çok da buralarda mümkün olduğuna hepten inanamadığımız bir şeyin rüzgârını kalbimde hissetmek ve öğrenmek için gidiyorum. bu ara, sanki bunu sizinle paylaşmam gerekir gibi geldi.

ayşe düzkan

anıyoruz

hazırlayan: Velda Türel

Hamiyet Yüceses
(1916 - 10 Temmuz 1996)

Türk Sanat Müziği'nin unutulmaz yorumcularından olan Hamiyet Yüceses, ilk kez on bir yaşındayken sahneye çıkar. On yedi yaşında "Türkiye Ses Kraliçesi" seçilir. Müzik konusunda kendisini daha fazla geliştirebilmek için Selahattin Pınar, Saadettin Kaynak, Şerif İçli ve Artaki Candan gibi ustalardan dersler alır. Yüceses, 1933 yılında dönemin en önemli müzik şirketlerinden biri olan Sahibinin Sesi ile anlaşır ve aynı yıl ilk plağı "Ninniler Söyleyip Avuttun Beni" piyasaya çıkar.. O yıllarda sanat müziğinin icra edildiği en önemli mekânlardan Küçük Çiftlik Parkı, Tepebaşı Tiyatrosu, Panaroma, Belvü Balıçesi ve Novotni Cazinosu gibi yerlerde şarkı söyler. Saadettin Kaynak, bu yetenekli şarkıcı için özel besteler yapar. Bununla da kalmaz, o yıllarda çıkan soyadı kanunu nedeniyle, ona "Yüceses" soyadını uygun bulur. Hamiyet Yüceses, 1933-1955 arasında bir yandan Sahibinin Sesi, bir yandan da Odeon plak şirketiyle çalışır. Tam da bu dönemde yayınladığı iki plak 60'lı ve 70'li yıllarda Türkiye'nin hemen her yerinde en çok dinlenen plaklar olur. Bunlardan biri "Bakmıyor Çeşmi Siyah Feryade", diğeri ise Hafız Burhan'ın unutulmaz eseri "Makber" adlı plaklardır. "Bakmıyor Çeşmi Siyah Feryade" adlı şarkıya ilave ettiği gazel ve Hafız Burhan'ın sesiyle özdeşleşen Makber şarkısını Hafız'ın ölümünden sonra kendine özgü yorumuyla icra etmesi ona dinleyicilerin gönlünde haklı bir yer kazandırmıştır.

Marie Sklodowska-Curie
(7 Kasım 1867 - 4 Temmuz 1934)

Radyoaktivite üzerine çalışmalarıyla iki kez Nobel ödülü kazanan, Polonya asıllı Fransız fizikçi. Varşovalı aydın bir anne-babanın beş kızından en küçüğü olan Marie, fizik ve matematik derslerini öğretmen olan babasından aldı. Lehçe'nin dışında birkaç yabancı dil biliyor, özel bir laboratuvarda deneyler yapıyor ve Rus işgali altındaki Polonya'da, gençlerin oluşturduğu yeraltı üniversitesindeki eylemlere katılıyordu. Ailesinin maddi gücü olmadığından liseden sonra hemen üniversite öğrenimine başlayamadı. 1885'ten itibaren altı yıl varlıklı ailelerin yanında mürebbiyelik yaptı. Böylece kız kardeşinin Paris'te tıp eğitimini sürdürmesini sağladı. 1891'de bir bursla Paris'teki Sorbonne Üniversitesi'ne girdi. Sorbonne'da, açlık sınırında bir yaşam sürdürürken, fizik ve sonra da matematik dallarında lisans eğitimi aldı. Üniversite çalışmalarını lisans sonrası da sürdürerek 1903'te Avrupa ülkelerinde doktora yapan ilk kadın akademisyen oldu. 1895'te Pierre Curie'yle evlendi. Kocasıyla birlikte yürüttüğü çalışmalar, adını doğduğu ülkeden alan polonyum ile radyum elementlerinin bulunmasıyla sonuçlandı. Bu buluş Marie ve Pierre Curie'ye, Henri Becquerel'le birlikte 1904 Nobel Fizik Ödülü'nü kazandırdı. Curieler, buluşlarıyla pek çok ortak ödül kazandılar. Pierre Curie 1906'da bir trafik kazası sonucu öldü; Marie acısına rağmen bilimsel çalışmalarını kesintisiz sürdürdü ve eşinin ölümüyle boşalan Sorbonne Üniversitesi'nin fizik kürsüsüne atandı. Kızları Irene ve Eve'in sorumluluğu da Marie'nin bilimsel çalışmalarını aksatmasına neden olmadı, tam tersine, saf radyumun ayrıştırılmasıyla sonuçlanan sonraki çalışmaları ona, 1911'de, bu sefer tek başına, Nobel Kimya Ödülü'nü getirdi. Marie Curie'nin ilkleri bunlarla sınırlı kalmadı. 1906'dan itibaren Sorbonne'da ders veren ilk kadın akademisyen olma ayrıcalığının yanı sıra, kızlarını da fizik ve kimya alanlarında çalışmaya özendirdi ve bunun sonucunda, kızı Irene 1935'te Nobel Kimya Ödülü'nü aldı. Marie Curie, I. Dünya Savaşı sırasında Irene'le birlikte Fransız Ordusu'nda radyoloji servislerinin kurulmasına yönelik çalışmalar yapmış, bir grup kadın doktorla cepheye gitmiş, kendi kullandığı ambulansla sahra hastanelerine taşınabilir röntgen aygıtı götürmüştü.

1914'de Paris'te, 1932'de Varşova'da Radyum Enstitüleri'nin kurulmasına önayak oldu ayrıca, radyumun tıp alanında kullanılması için yapılacak araştırmalara destek olmak amacıyla 1920'de Curie Vakfı'nı kurdu.

Pek çok ülkede verdiği konferanslarla nükleer fizik alanının gelişmesini sağlayan bu dünyaca ünlü bilimkadını, laboratuar ortamında maruz kaldığı yüksek dozda radyasyon sonucu yakalandığı lösemi (akyuvar kanseri) yüzünden 1934'te Fransa'da öldü.

Qui Jin
(1875 - 15 Temmuz 1907)

Çin'in modern bir devlet olması ve kadınların kurtuluşu için savaşan devrimci feminist şair. Hali vakti yerinde bir avukat olan babası kızının iyi bir eğitim alınasını sağladı. Ancak bu eğitim, hiyerarşik ve baskıcı geleneklerin toplumsal hayatı şekillendirdiği Çin'de Qiu Jin'in on sekiz yaşındayken yaşlı bir adamla evlendirilmesini engelleyemedi. Yirmi sekiz yaşında bu evliliğe daha fazla dayanamayarak iki çocuğunu ve kocasını terk etti. Japonya'ya öğrenimini sürdürmeye gitti. Qiu Jin, burada ülkesindeki Mançuryalı Qing Hanedanı'nı devirmek üzere örgütlenen devrimci öğrenci gruplarla tanıştı. Batı Felsefesi'den etkilenen bir grup aydının bu mücadelesi, Çin'in modernleşme sürecinin de başlangıcını oluşturacaktı. Bu akım aile yapısı içinde, kadını köleleştiren, onun bağımlılığını sürekli hale getiren geleneklere karşı çıktı. Ona göre, "devrim aile içinden başlamalıydı." Çin'in özgürleşmesi, ancak kadınların bağımsızlığı ile mümkündü. 1906'da ülkesine dönerek hem kadınların kurtuluşu için hem de Qing iktidarına karşı örgütlenmeye girişti. Çıkardığı kadın gazetesinde, kadınları, eğitimlerini sürdürmeye, meslek sahibi olmaya, devlete ve kocalarının baskılarına karşı çıkmaya çağırdı. Öncelikle, kadınların küçük yaştan itibaren, şekil vermek için ayaklarının sargılarla sımsıkı sarılarak dar ayakkabılar giydirilmesi geleneğinin yıkılmasından başlanmalıydı. Çünkü kadınları neredeyse sakat bırakan bu uygulama, hareket özgürlüğünü sınırlayan ve onları erkeklere bağımlı kılan düzenlemelerin ilk aşamasıydı. Kız çocukların öldürülmesi ve evlilik de kadınları köleleştiren sistemin farklı ayaklarını oluşturuyordu. Qiu Jin, kadınların ezilmişliklerinin farkına varmalarını sağlayarak, onları hem kendi özgürlükleri hem de Çin'in bağımsızlığı için birleşmeye çağırdı.

1907 yılında kuzeni Hsu His-lin ile Qing iktidarına karşı bir ayaklanma girişimi sırasında yakalandı. Kuzeni derhal öldürülürken, Qiu Jin işkenceyle yavaş yavaş öldürüldü.

büyük türk erkeklerinin kadınlar için düşündükleri

"Bazı güzel kadınlar gazı konmamış veya vidası sıkıştırılmış süslü lüks lambaları gibidir. Ne kadar kurcalarsan ışık vermez". Kadınlar için bu "eşsiz" benzetmeyi yapan erkek ünlü romancımız R. Halid Karay'dır. Kadınlardan yemek tarifi yapar gibi bahseden Karay'da daha neler var...

Refik Halid Karay *(d.1888-ö.1965)*. kadınlar üzerine yazdığı yazılarda daha çok benzetmeleri ile öne çıkar. Karay, kadınlarla ilgili yazılarını içine biraz da hiciv katarak renkli hale getirir. Kadınlardan söz ederken yemek tarifi yapar gibidir: "Çirkin kadın demeyiniz. Bilmediğin bir yemeğin harici manzarasıyla tadına hükmedebilir misin? Mesela midye dolması ömründe tatmamış olan tabaktaki duruşu sana lezzeti hakkında bir fikir verebilir mi? Çirkin kadın vardır ki kestane gibidir. Sevda ateşine biraz gösterince kabukları soyulur. İçinden hararetlenir, lezzet kesilir. Güzeli vardır ki görünüşe aldanırsınız. Aşk bıçağına uğrayınca karpuz gibi kabak, muhabbet dişine dokununca çürük fındık gibi kof, sevgi mihengine vurunca bakır gibi kalp çıkar." Kadınları sadece yemeklere değil, hayvanlara da benzetir: "Kedi; ağzı şapırdayanın, kadın; kesesi şakırdayanın yüzüne bakar ve dizine çıkar" ve "At oluncaya kadar sahibi mat olur derler; bazı koca da karısı kadın oluncaya kadar iki kat olur".

Ayrıca, "Kadın kendi başına ne gül koncasıdır, ne de diken; koklamasını bilirsen gül olur, tutmasını bilmezsen diken olur", "Her kadın kulağından işitmez, gönlüne işittirmeli, hepsi de ağzından beslenmez gönlünü doyurmalı" ya da "Kadını parası için alacak adam avucunu açarken gözünü kapamak lazım geldiğini bilmelidir. Evlenirken keseni açacağına gözünü aç!" diyerek erkeklere, kadınları nasıl tavlayacaklarına ilişkin öneri ve uyarılarda bulunur.

Kadın Nedir?

Refik Halid, kadının nasıl oluştuğunu tıbbi olarak tanımlamaya çalışır, onu gelişimini tamamlayamamış erkek olarak görür: "Son dünya harbinde şaşırtıcı değişikliklerden biri de kadının savaş işlerinde, hatta savaş yerlerinde üzerine aldığı roldür. Bu rol belki büsbütün erkeğinkine benzemiyorsa da şüphesiz yarı erkekçedir. Peki ama zaten kadın nedir? Erkekleşmemiş bir erkek taslağı, yarıda kalmış bir erkek değil midir? Zira ana rahmine düşen tohum eğer fırsat bulup ta sonuna kadar tekamül ederse çocuk oğlan, edemezse kız doğar. Her kız çocuğunun yumurtalıklarında az çok erkek uzviyeti, erkek selülleri saklıdır. Bu minimini hücrelerin, herhangi bir yaşta gelişerek kadınlığı yenmesi de mümkündür. Nitekim gazeteler ikide bir erkekleşen kadınlardan bahseder. Kısacası kadın muvaffak olamamış, hedefine ulaşamamış bir cins erkektir. Fakat tabiatın o muvaffakiyetsizliğidir ki bir dünya kurabilmiştir ve dünya da hiç bir muvaffakiyetsizlik bu kadar muvaffakiyetli olmamıştır.' Başka bir yazısında iddiasına devam eder ve sosyolojik olarak açıklar: "Kadında bize benzer bazı acayip haller, zaaflar görüyorsak sebebini kadınlıkla erkeklik arasındaki birbirini yenmek isteyen sinsi mücadelede aramak doğru olur. Fikrimce, kadın üzerindeki erkekliği gidermeye çalışan ve ömrü müddetince o kavgadan başını alamayan bir mahlûktur. Kadını kadın yapan, erkekten ayıran da tek kelime ile anlatamayacağım bir şey, yalnız kadına mahsus, kadına uygun, kadın tarafından yapılınca hoşa giden hususi 'hal'dir. Kendisinin o 'hal' olunca-taşkın, ürkütücü kusurlar dışında- çirkin kadın yoktur ve o 'hal' sürüp gittiği müddetçe, yaş ne olursa olsun kadın, kadındır; fakat yine o 'hal' gidince kadının kadınlık iddiası boştur... Bu hal 'sevim, al beni, güzellikten başka bir şeydir. Zira onlar erkekte de vardır; fakat kadındaki kadınlık hali yalnız kadına yaraşır; erkekte tüyler ürpertir. Sonra güzellik bir modadır; her memleketin ve her asrın kendine göre bir güzelliği olduğunu biliriz. Güzellik değişir; değişmeyen, kelimelerle anlatmasını başaramadığım keyfiyettir. Bu keyfiyeti -nerede, ne işte, ne yaşta ve ne kıyafette bulunursa bulunsun- kaybetmemek.... İşte kadının bütün kuvveti ve talihi o noktadır. Yugoslavya dağlarında düşmanla çarpışan kız, er elbisesi içinde yine kadındır, amelıyat yapan bir kadın hekim de... bir saylav bayan da, genç bir doçent ya da ak saçlı bir profesor hanım da! Fakat bir balo da, çıplak sırtın bel hizasına kadar seyrettiğimiz başka kadında bir erkeklik duyarsınız... Kadının gördüğü iş veya giydiği elbise bakımından erkekleşmesi bir şey demek değildir; hatta belki öyle oluşu cazibesini arttırır. Cinsiyetine mahsus hususî hali kaybetmekten korksun..." Kadının nasıl bir mahlûk olduğuyla ilgili açıklamalarına devam eden Karay, kadınları gözlerine gore türlerine ayırır: "Bizim hekim üç türlü kadın gözü sayıyor: görmek işine yarayan gözler, büyüleyen gözler, yenen gözler. Birincileri çorabın kaçan ipliğini yeniden örmeğe ve gazete tefrikasını okumaya elverişlidir. İkincileri seyretmek gerçekten zevktir; bunlar teshir vasıtasıdır... Üçüncüler, yani 'muzaffer gozler' çok güzelleri değil, bakışları acayip olanlarıdır. Dikkat ediniz; lisanda şu 'acayip' kelimesi olmasa kadın üzerine kudretli tarafını anlatacak bir söz bulmak imkanı kalmayacaktı."

İçine Şeytan Girmiş

Kadınların dış görünümüyle, nasıl bir cins olduğuyla ilgili sarf ettiği sözler, Karay'ın aşağıdaki sozlerinin yanında masum kalmaktadır: "Meğerse kadın vücutlarında (N) şuaı denilen ve erkekte aşk duygularını yaratmaya yarayan bir cins ışık sızarmış; fen bu ışığı fotoğraf canıma geçirerek incelemiştir. Fakat kimi kadının yaydığı ışık yelpaze biçiminde dağılır, kesifliğini kaybedermiş; bazısı ise bir toplar keskinleştirirmiş. Aramızda 'fam fatal' diye andığımız ve bazı felaketli aşk filmlerinde örneklerini gördüğümüz kadınlar, işte, kesif ışıklı mahlûklardır. Eski çağlarda 'içine şevtan girmiş' diye diri diri yakılan kadınlar da onlar olacak."

Kadınlar için "Bazı şirin güzel yüzlere Halep çıbanı letafet fabrikasının al(met-i f(rikası, güzellik enstitüsünün etiketi gibi görünür. Bazı sevimsiz çehreler üstünde ise tabiat tarafından sanki şu işaret konmuş: İptal edilmiştir... Ayağında nasır olduğunu sakın kadına söyleme. Muhakkak üstüne basar..." gibi kadınları bir hilkat garibesine, canavara benzeten daha çok 1938-1948 yılları arasındaki yazılarından yararlandığımız Refik Halid Bey'in acaba kendisi nasıl bir güzellik taşıyordu diye düşünmemek elde değil.

Feryal Saygılıgil

Kaynaklar:

1- Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi, cilt 18, İstanbul, 1994.

2- Pakalın, Mehmet Zeki: Tarih Boyunca Kadın-Erkek Dedikoduları, Ahmet Sait Basımevi, İstanbul 1949.

Küreselleşme karşıtları kimilerine zor anlar yaşatıyor

Peki ya patriyarka?

1999'da Seattle'da ortaya çıkan küreselleşme karşıtı hareket Prag, Melbourne ve Goteborg sokaklarını da bir hayli ısıttı. Çorbada feministlerin de tuzu bulunuyor fakat olayın örgütleniş tarzından, patriyarkaya karşı duruşuna kadar bir dizi "ama" var...

1980'lerle birlikte sağ muhafazakârlık egemen ideoloji olurken, 1990 başlarından itibaren başta Sovyetler Birliği olmak üzere eskiden sosyalist yönetimlerin işbaşında olduğu ülkelerde serbest piyasa ekonomisine geçiş süreci başlamış ve böylece, kapitalist düzen, "Sosyalizm öldü, yaşasın yeni dünya düzeni" sloganları alternatifsizliğini ilan etmişti. Yeni dünya düzeni, özellikle son on yılda sermayenin rahat hareket etmesine, buna karşılık, ülkelerin kaynaklarının en ucuz biçimde bu sermayenin hizmetinde kullandırılabilmesine olanak sağlayan kurallar butunu çerçevesinde yeniden organize edildi.*(*)* Medya ve kamuoyunda sürekli kapitalizmin alternatifsizliğinin pompalandığı, kitlesel muhalefet hareketlerinin esamesinin okunmadığı, kitleselliğin yerini yerel ve çok parçalı örgütlenmelere bıraktığı, bırakın sistemin yıkılmasından söz etmek, onu dönüştürmekten bile aciz, uzlaşmacı hareketlerin yaygınlık kazandığı bir dönemde, nasıl oluyordu da, uluslararası kuruluşların yüreğini ağzına getiren, yer yer yıkıcı bir toplumsal güç ortalığa dökülüveriyordu?

Hareketin rengi radikaller

Küreselleşmenin, çevre, genetik, demokratik haklar, iş koşulları ve insan hakları gibi hayatın her alanını kapsayan, bu alanlarda eşitsizliklerin, kötüye kullanımın artmasına yol açan düzenlemeler olduğu, üstelik az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yaşam standartlarını yükseltmekten çok, gelir dağılımını küçük bir azınlığın lehine bozduğu özellikle son beş yıldır pek çok kesimlerce anlaşılmış durumda. ILO'nun (Uluslararası İş Örgütu) dayattığı iş koşulları, işçilerin canını yakarken, WTO'nun serbest ticareti dünya üzerinde tek geçerli değişim programı yapma politikası tarımla uğraşan kesimleri zor durumda bırakıyor. Bir yanda, serbest ticaretin ekolojiyi tehdit eder hale gelmesi çevrecileri ayağa kaldırıyor, diğer yanda küreselleşmenin verdiği zararlar konusunda üniversitelerin duyarsız kalması öğrencileri sokağa döküyor. IMF'nin, bir örneği de Turkiye olmak üzere, az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerde uygulattığı istikrar programlarının her seferinde başarısızlığa uğraması ve topyekün bir fakirleşmeye neden olması ise (halen sıcağı sıcağına yaşadığımız kriz nedeniyle) herkesçe malum.

Bütün bunlar, Seattle'la simgeleşen kitlesel protestolara yol açan gelişmelerden sadece bazıları. Temelde iki yönelimin varlığından sözetmek mümkün: Harekete rengini kazandıran radikal unsurlar -ki, bunların çoğunluğunu öğrenciler oluşturuyor- dışında, lobi faaliyeti ile uğraşan sivil toplum kuruluşları (STK) da IMF ve Dünya Bankası toplantılarını engellemek ve etkilemek üzere alanlarda ve salonların çevresinde yer almakta. Küreselleşme karşıtlığı ortak zemininde buluşan bu platform, deniz kaplumbağalarına yaşam hakkı tanınmasını isteyenlerden, ulusötesi kuruluşların insanların yaşam hakkını tehdit ettiğini düşününlere, ticari değerlerin insani değerlere üstün gelmeye başlamasından rahatsızlık duyanlara kadar geniş bir yelpazede, yaygın bir muhalefeti kapsıyor. Bu platformda, hiçbir grup diğerinin taleplerinin önüne geçmezken, toplumsal hayatın her alanında sosyal adalet ve demokratik haklar hareketin temel eksenini oluşturuyor.

Seattle'da ortaya çıkan muhalefet hareketi henüz çok yeni. Güçlü bir dalgaya dönüşme potansiyeli taşımakla birlikte, bazı noktalarda kırılgan olma ihtimalini de taşıyor: Örneğin, hareketin çok parçalılığı ve devlete yakın kesimlerden anarşistlere kadar geniş toplumsal kesimleri içermesi şu an için onun en güçlü yanı. Ne var ki, sistemi dönüştürmeye çalışanlarla (yani, WTO'nun serbest ticaret kurallarının elini yüzünü düzeltmek isteyenlerle) sistemi yıkmaya çalışanlar (örneğin, WTO gibi uluslararası kuruşların tamamen ortadan kalkmasını talep edenler) arasındaki gerilimin nasıl çözümleneceği henüz belli değil. Özellikle Amerika'da işçi hareketiyle ittifak yapan ve kitlesellikten kopmaya eğilimli radikal gençlik hareketi ile uluslarası kuruluşların müzakerelerinden dışlandığı için radikallerle işbirliği yapmak zorunda kalan ılımlı STK'ların birlikteliği nereye kadar sürecek? Bunlar merak konusu.

Feminizm de yerini alıyor

Feminizmin küreselleşme karşısındaki konumu uzunca bir süredir tartışılan bir konu. Seattle olaylarının patlak vermesinin ardından ise feminist hareket bu protestolara iki şekilde katıldı: 1. Pekin Eylem Platformu Bildirgesini temel alan, Seattle olaylarını da bu çerçevede değerlendiren grupların devletler ve kurumlar üzerinde baskı oluşturarak mücadele etmesi. 2. Eylemciliği merkeze alan, daha çok ulusötesi şirketler aleyhine kampanya yürüten grupların sokak gösterileri.

Birinci grupta yer alan kadın örgütleri, 1995'te imzalanan Pekin Eylem Platformu (PFA) Bildirgesi'ni "küresel bir feminizm"in miladı olarak görüyor. Patriyarkanın adının geçmemesi, kürtaj hakkının tanınmaması gibi birtakım sorunlar barındırsa da bu belge, yoksulluğun kadınlaşması, kadına yönelik her türlü ayrımcılığın önlenmesi gibi ortak temaların devletler nezdinde kabul görmesi ve farklı feminizmleri yakınlaştırması nedeniyle önemli bir kazanım olarak kabul ediliyor. PFA çizgisinde mücadele eden kadın grupları, Seattle'da da bir bildirge yayınladılar: Talepleri, üye devletlerin WTO müzakerelerine eşit katılımı, ticaret sözleşmeleri belirlenirken cinsiyet politikalarının gözönünde bulundurulması, sağlık eğitim gibi kamusal hizmetlere kadınların ulaşabilmesinin sağlanması, kadın girişimcilere sermaye, eğitim ve teknoloji desteği verilmesi gibi daha çok varolan düzenlemeler üzerinden kadınlar lehine değişiklik yapılmasıydı.

Diğer yanda ise, bu kez sokaklarda, ulusötesi şirketlerin (örneğin, Nike, Coca Cola), IMF, Dünya Bankası ve WTO gibi kuruluşların ve onların ekonomi politikalarının toptan kaldırılmasını, gelişmekte olan ülkelerin dış borçlarının silinmesini talep eden kadın kuruluşları vardı. Dünya Bankası zirvesini protesto etmek üzere geçen yıl Prag'a giden feminist Naomi Klein, ulusötesi şirketlere karşı yürütülen kampanyanın küresel kapitalizmin tahlilne yönelik bir ilk adımı olduğu görüşünde. Feminizmin bu hareketteki konumunu ise Klein şöyle yorumluyor:

"80'li-90'lı yıllarda feministler kültür ve kimlik politikaları üzerinde yoğunlaştılar. Ancak, bugün, hem küreselleşmenin radikal bir eleştirisi hem de kimlik politikaları eş zamanlı olarak yürütüluyor".

Şimdiye kadar ciddi bir hareketlilik oluşturan Seattle -sonrası muhalefetin geleceği için bir şey söylemek için henüz erken. Ancak, kadın hareketi açısından bir iki şey söylemek mümkün: Küreselleşmeye karşı verilen mücadele, patriyarkaya karşı verilen mücadele ile aynı anlama gelmiyor. Küreselleşme ve patriyarka hem ortak ezme/sömürü biçimleri (kolonileştirme, ücret politikaları, vs.) hem de ayrı mekanizmalar yoluyla varlıklarını sürdürebilirler. Örneğin, kadınların ev içinde yaşadıkları şiddet, ulusötesi şirketlerin yok edilmesi ile ortadan kalkmaz.

İkinci nokta, Seattle muhalefetinin bir başarısının internet ve teknoloji yoluyla kadınların hareketlenmesini artırdığı iddiası. Internet ve teknolojinin dünyanın çok sınırlı bir kesiminde ulaşılabilir olması, üstelik, özellikle kadınların imkânlarının çok kısıtlı olması şimdilik bunun kadınlar için küresel bir örgütlenme modelinin bir aracı olabilme ihtimalini zayıflatıyor.

Seattle hareketliliğinin kadınlar açısından düşündürücü olan diğer bir noktası ise, hareketin asıl olarak bu toplantıların yapıldığı ülkelere yolculukları karşılayabilecek güce sahip olanlarca yürütüluyor olması. Vize ve uçak masrafları gibi sorunlarla boğuşan, küresel hiyerarşinin alt kesimlerinde yer alan ülke vatandaşlarının sınırötesi mücadele içine girmesi, üstelik, toplumun ikinci sınıf vatandaşı durumundaki kadınların bu maliyetleri karşılayıp protestolara katılabilmesi bir hayli zor. Görünen o ki, küreselleşmeye karşı mücadele şimdilik küreselleşmenin yarattığı fırsatlardan yararlanabilen kesimler tarafından yürütüluyor.

Yelda Yücel

(*) "Küreselleşme" adını alan bu sürecin ayrıntılarına burada girmeyeceğim. Dergimizin önceki sayılarında küreselleşmenin işleyişi ve kadınlar üzerindeki etkisi üzerine ilişkin tartışmalar yer aldı... (bkz. Pazartesi, sayı 70, Ocak 2001)

Kaynaklar:

1. Barsamian, David, "The Meaning of Seattle: An Interview with Noam Chomsky", Z Magazine.

2. Halimel, Robin, "Where Do We Go After Seattle", Z Magazine, 5 Şubat 2000.

3. Viner, Katrine, "'Luddites' We Should Not Ignore", The Guardian, 29 Eylül 2000.

4. "Küresel Ekonomik Krizden Küreselleşme Karşıtı Hareketlere!", Yarlık Dergisi, Mayıs 2001.

5. Viner, Katrine, Interview with Naomi Klein, The Guardian, 23 Eylül 2000.

6. Obiora, Amede, "Feminism, Globalization and Culture: After Beijing", Indiana Journal of Global Legal Studies tarafından düzenlenen sempozyumda sunulan makale, 1996.

7. Eisenstein, Zillah, "Retrieving Publicness from the Privatization of the Globe", Hatreds: Sexualized and Racialized Conflicts in the 21st Century, 1996

Ev işçileri örgütleniyor

Hollanda Kadınlar Sendikası

Ülkemizde yoksul kadınların büyük bir bölümü ev iş alıyorlar. Bu işlerin ücreti düşük tek tek evlerde yapıldığı için de örgütlenmesi zor. Ama örgütlenme konusunda çeşitli çabalar var. Arkadaşımız Ergul Ergün Hollanda deneyimini derledi. Gerisi gelecek...

Hollanda. Ev İşçilerine Yardım Kurumu, enformal sektordeki kadın işçileri örgütlemek amacıyla kurulmuş, irili ufaklı gruplardan bir tanesi. Ücretli veya ücretsiz, çalışan tüm kadınları orgütlemeyi amaçlayan Hollanda Kadınlar Sendikası *(FNV)* evde çalışma uzerine yaptığı bir araştırmanın ardından, " Ev İşçilerine Yardım Kurumu'nu " kuruyor. Kurum, ozellikle Hollanda'daki yabancı kökenli evişçilerini örgutlemeyi amaçlıyor. 1980 li yıllarda Hollanda'da oldukça aktif gorev yapmıştır. Hollanda'daki yabancı evişçilerinin çoğu, Turkiye ve Fas kökenli kadınlar.

Elimdeki çalışmalardan biri Hollanda'nın, Twente Bölgesi'nde yapılmış. 1985'te, Twente'de 3000 Faslı kadın evde karides temizliyor, 950 kadın da giyim sanayiinde evişçisi olarak çalışıyor. Bu kadınların yüzde 60'ı Turk. Bunun dışında kağıt işlerinde, kimyasal mamullerin paketlenmesinde, cam mamullerin temizliğinde, metal'de, deri'de ve elektrik endustrisinde çalışan, pek çok evişçisi var.

Grup önce çalışma bölgelerinde, evişçiliğinin, boyutu, çeşitleri, kimlerin ne kosulda evişçisi olarak çalıştığı ve sorunlarının neler olduğuna yönelik geniş çaplı bir araştırma yapmış. Fakat ben bu yazıda, Hollanda'da evişçiliğinin boyutlarından çok, kurumun örgütlenme pratiği üzerinde duracağım

Grubun belirlediği örgutlenmeyi engelleyici etmenler şunlar:

*Yasal korumanın yetersizliği, kontratın olmaması ve dolayısıyla en önemlisi işi kaybetme korkusu Durumun iyileşebileceğine dair umutların yokluğu İşten çıkarılmaya karşı garanti olmadığı için, isverenden talepte bulunmanın zorluğu, Kötü de olsa iş yapmanın, işten çıkarılmaktan daha iyi olduğu duşuncesi.

*Varolan haklar konusunda işçilerin bilgi sahibi olmaması

*Ev işçilerinin firmalar tarafından ikinci sınıf işçi olarak görülmesi. Böylece evişçilerinin, işletmeyi ayakta tutan işçiler değil de, sadece ek kazanç sağlayan, önemsiz işçiler olduğu duşuncesinin guçlendirilmesi.

*İşçilerin birbirinden haberinin olmaması

Kurum Desteği

Kurum aynı firmaya iş yapan evişçilerini biraraya getiriyor ve işletmeyle ilgili sorunları konuşmalarını sağlıyor. Bir şikâyet listesi oluşturuyorlar. Daha sonra, ana firmada aktif sendika varsa onunla işbirlığıne gitmeye çalışıyor. İlgili sendika yöneticisiyle evişçilerinin görüşmesini sağlıyor. Ardından, o firmaya çalışan, olabildiğince çok evişçisiyle bağlantı kurmaya başlıyor. Amaç, kosulların iyileştirilmesine yönelik işletmeyle görüşmeye ön hazırlık

Kurum hazırladığı broşürlerden birinde, bunun bir örneğini veriyor: Kuzey Hollanda'dan dokuz evişçisi kadın kuruma telefon ediyor. Kurum hakkındaki bir haberi gazetede okumuşlar. İş, çengelli iğneleri kutulara koymak, kartlara lastik sarmak, tela paketlemek vb. Ücret parça başı. Kadınlar ortalama haftada yirmi saat çalışıyorlar. Uç ay sonra işçiler paralarını aldığında çok şaşırıyorlar, saat başı ellerine iki florin (yaklaşık 500'TL) geçtiğini farkediyorlar. Asgari ücret yazıda belirtilmemiş. Ama anladığımı kadarıyla dort florinin üstünde. Kurum kadınlarla goruşmeye gidiyor. Şikâyetleri dinliyor. Kadınların hepsi birbirinden ayrı olarak firmayla bağlantı kurmaya çalışmış, firma da topu aracıya atmış. Aracı yapacağı birşey olmadığını soylemiş. Boyle bir kısır dongü. Kadınların ise ihtiyaçları buyük, işlerini kaybetmeyi kesinlikle istemiyorlar. Dahası, kendilerinin çıkarılması durumunda, işletme listesinde sırada bekleyen, 80 evişçisi olduğunu biliyorlar. Kurum FNV sendikasıyla baglantı kurup, firma hakkında bilgi almayı deniyor. Ama FNV'nin o firmada aktif olmadığı, firmanın içinde çalışan sadece bir işçinin sendikalı olduğu fark ediliyor. Yine de, sendika temsilcisi ve evişçilerinin de katıldığı bir toplantı düzenleniyor. Kadınlar işlerini kaybetmekten korktukları için firmaya bizzat gitmek istemiyor. Bunun üzerine firma yöneticisinden, sendika temsilcisi ve evişçilerine Yardım Kurumu'nun katılacağı bir toplantı isteniyor. Bu arada kurum, semt ve koyevleri aracılığıyla, o firmaya çalışan diğer evişçileriyle bağlantı kurmaya çalışıyor Ama başarılı olamıyor.

Firma yöneticisi şikâyetleri dinlemeyi kabul ediyor. Toplantı yapılıyor. Firma mudurü, goruşme sırasında şikâyetler bildirildiğinde, bunlardan haberi olmadığını söylüyor. Şikâyetleri dikkate alacağını, durumu iyileştirmeye çalışacağını belirtiyor. Ayrıca, sendika ve kurumla birlikte, evişçilerini firmaya davet ediyor. İşletme evişçilerinin adreslerini kurumla veriyor. Gun tespit edilip, tum işçilere davetiye gönderiliyor. Toplantıya 40 kadar evisçisi kadın geliyor. Bunların çogu, işlerini yaptıkları firmanin nasıl bir yer olduğunu ve burada kimlerin çalıştığını ilk defa goruyor. Firma gezilioyor, evişçilerinin şikâyetleri dinleniyor.

Toplantı sonrası kazanımlar ise şunlar:

1. Sipariş belgesi üzerine parça başına verilecek ücret yazılacak, bunun bir kopyası evişçilerme verilecek,

2. Her ay açık hesap gönderilecek,

3. İşi kendi getirip gotüren işçilere ulaşım masrafı ödenecek,

4. İşin örneği firma tarafından yanlış verilmişse, ışçi yine de ücretini alacak.

5. Firma mudurü asgari ücret verebilmesinin mumkun olmadığını söyluyor. Ama saat başı iki florinin çok az olduğunu kabul edip, ücreti dört florine çıkarıyor. Ayrıca, evişçileriyle firma arasında duzenli toplantılar yapma sözü veriyor.

Ev İşçilerine Yardım Kurumu 1985'te kurulmuş. Altı yıl kadar Hollanda Çalışma Bakanlığı tarafından finanse edilmiş. Fakat ne yazık ki altıncı yıl'ın sonunda Çalışma Bakanlığı desteği kesince grup dagılmış. Şu anda Hollanda'da bu isimde aktif bir grup yok.

Ergül Ergün

Derya Alabora:

Kimse rahatını bozmak istemiyor

Şu sıralar TRT-1'de yayınlanan Şaşıfelek Çıkmazı'nın karakterlerinden biri olarak izlediğimiz. Derya Alabora ile sinemadan, politikadan ve biraz da paparazzilere hitap etmeyen düşüncelerinden konuştuk. Alabora vurdumduymazlıktan çok şikayetçi...

Türk sinemasının kadın oyuncuları arasında kendini politik fikirleriyle de ifade etmekten çekinmeyen bir kadın Derya Alabora. Bütün sanatçıların kiminle ne zaman evlendiğini, hatta ilk buluşmalarını bile takip edebildiğimiz bir zamanda Derya Alabora'nın Uğur Yücel'le evli olduğunu hâlâ bilmeyenlerin olması da ilginç tabii. Çünkü onu hiçbir paparazzi programında görmüyor, dolayısıyla akşam ne yediğini, kocasıyla son tartışmasının sebebini öğrenemiyoruz.

Biraz diziden bahseder misin, bir ara karakterler değişti, sonra yeniden çekimlere eski kadroyla başlandı, seni ilk kez bir dizide gördük, bu diziyi tercih etmenin sebebi ne?
Ben çok dizi yapmaktan hoşlanmıyorum ama bu dizide, oynamaktan çok keyif aldığımı insanlar var. Yapılan işlerin çoğu genellikle çok düzeysiz oluyor. Oralarda kendimi bulamıyorum. Ama diğer yandan bu meslekte para kazanmanın yolu bu. Tiyatro yapıyorsun beş kişi geliyor İlgi göstermiyor insanlar. Sıra dışı bir şey çok ilgilerini çekmiyor. Çok piyasa işine alıştırıldılar. Bir süre önce dizinin tekrarı yayınlandığımda ilkinden daha çok ilgi çekmiş olmalı ki, yeniden çekim kararı alındı. Ancak ilk kadroyla eksiksiz olarak altı bölüm çektik. Daha çok çekmek isterdik ama malum yaz mevsimi, herkes tatil yapmak istiyor. Dolayısıyla ara verilecek galiba.

Canlandırdığın karakterler çok gerçek ,çok samimi görünüyorlar, gerek filmlerinde -Masumiyet, Dönersen Islık Çal vb.- gerek bu dizide. Oyunculuğa bakışını anlatır mısın?
Ben yapay oyunculuktan hoşlanmıyorum. Ses tonu değiştirmeler, karizma bozulmasın diye nerdeyse hareket etmemeler. Oysa hepimizin gerçek hayatta sesi bozulur da, cırlayabilir de. Fiziğimiz de öyle. İnsan her zaman sivilcesiz dolaşmaz ki. Hepimizin daha pespaye olduğu anlar vardır. Ama görüyoruz köylü kadınını oynarlar, kaşlar alınmış, pür makyaj, bu hiç inandırıcı olmuyor tabii. Benim bir karakteri oynayabilmem için hissetmem lazım. Gerçeğe yakın şeyler çıkarmak çok güzel. Ama bu sonucu elde etmek sadece oyuncunun çabasıyla da olacak iş değil. Çalışılan ekibin, senaryonun, en önemlisi yaptığın işe bakış açın da çok önemli istediğin sonucu elde edebilmen için. İyi oyuncu olmanın sadece eğitimle ilgili olduğunu düşünmüyorum. Hatta kötü eğitimin zararlı olduğuna inanıyorum. Mesela Şener Şen, en beğendiğim oyunculardandır, tamamen doğal bir yeteneğe sahip ve duyguyla oynuyor ve çok başarılı.

Başka kimleri beğeniyorsun?
Şener Şen dışında Uğur'u beğeniyorum oyuncu olarak. Aslında Uğur'u sadece oyunculuğunda değil, yönetmen olarak da çok başarılı ve yetenekli buluyorum. Uğur'un Türkiye'de olması en büyük dezavantajı bence. Belki başka bir ülkede kendini daha iyi ortaya koyabilirdi. Onun dışında Haluk Bilginer'i çok beğenirim. Bunların dışında da yok gibi. Kadınlardan Zuhal Olcay ve Zuhal Gencer beğendiklerim. Ama açıkçası kendim de dahil olmak üzere, seyrettiğim zaman tam anlamıyla beğendiğim bir kadın oyuncu yok diyebilirim. İyi bir ürün için yetenekli oyuncu dışında yönetmenin de oyuncunun dilinden anlaması gerekiyor. Her şey bir arada olmuyor çoğu zaman. Masumiyet'i çekerken Zeki ile çok rahat çalıştım. Çünkü ona çok güveniyordum. Genellikle oyuncu ile yönetmen arasında bir çekişme olur. Bu çekişme yerini güvene bıraktığında daha iyi sonuçlar alınabilir.

Sinemanın bir yönetmen sanatı olduğunu düşünüyorum. Oyuncu olarak ben bir malzemeyim. Önemli olan yönetmenin o karaktere nasıl baktığı. Çünkü onun kadrajı, onun dünyası... Yavuz Turgul'da, Zeki Demirkubuz ve Ferzan Özpetek'te oyunculuğun yükseldiği derhal gözleniyor. Filmi olarak Yılmaz Güney'in Yol filmi ve Muhsin Bey çok güzel filmlerdi bence...

Gündelik hayatın nasıl geçiyor, neler yaparsın?
Gündelik hayatımda tuhaf yerlere gidiyorum, öyle sosyetik yerlere gitmem, sevmem de. Gittiğim yerler çoğunlukla Beyoğlu nda arkadaş yerleri, meyhaneler falan. Uğur, etrafında magazinel bir şey gördüğü an çok etkileniyor, hastalanıyor adeta, belki ben biraz daha idare edebiliyorum bu tip ortamları. Şamdan türü sosyetenin gittiği yerlerden çok, Beyoğlu'nda bir batakhaneye gitmeyi hep tercih ediyoruz. Buralarda da kimse bizi rahatsız etmiyor.

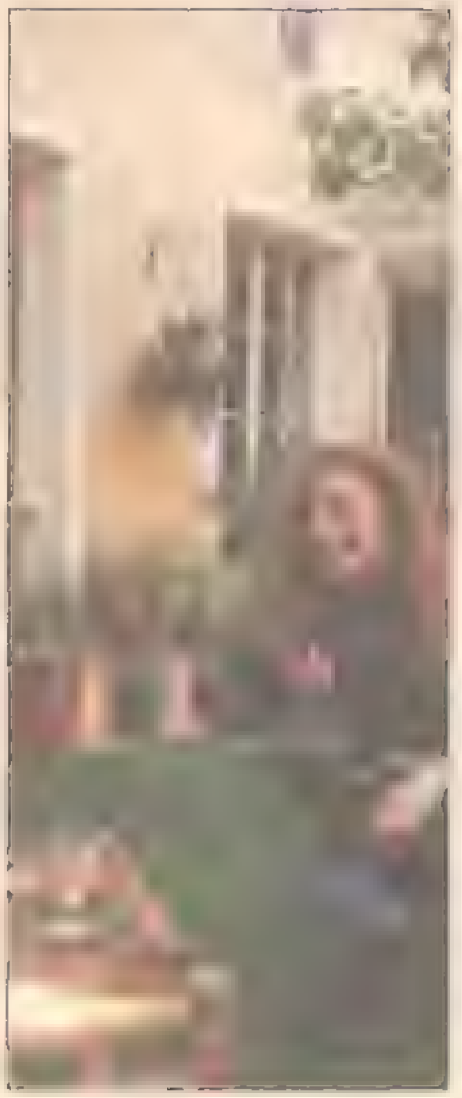

Uğur'la beraberliğimizin ilk zamanlarında , magazin basınının ilgi alanındaydık, röportaj yapabilmek için uğraşıp duruyorlardı. Sonuçta basına açıklanması gereken bir şey varsa röportajımızı yapardık. Ama artık son zamanlarda bu televoleler falan iyice tuhaf bir hal aldı, gece bir yerde otururken insan biri görecek televolelerde görüneceğim diye paniğe kapılıyor. Gerçi biz onların ilgisini çok çekmiyoruz onların istediği Uğur'u birileriyle yakalasınlar, ya da beni falan filan

Ev hayatımız işimizle bağlantılı çok düzenli olamıyor tabii. Bazen iki üç ay süren çekimler oluyor evde birbirimizle görüşemiyoruz. Bazen iki ay hiç iş olmuyor. Bu dönemlerde vaktimi evde ve daha çok da bahçede geçiriyorum. Çiçekleri çok seviyorum. Gidip seralardan çiçek alıp onları bahçeye ekiyorum. Özellikle baharda beni seralarda bulabilirsiniz.

Onun dışında kitap okuyorum, film izliyorum, çok düzen-

li ve azimli olmasa da yürüyüş yapıyorum. Spor yapıyorum ama asla düzenli olmuyor. Evle ilgilenmekten hoşlanmıyorum. On altı yaşında bir oğlum var. Artık büyüdü bizimle pek ilgilenmiyor ama yine de çok duşkunuz birbirimize. Tamamen benisiz yapamaz. Hâlâ bebek gibi beni yanında istiyor.

Paranın hayatınızdaki yeri neresi?
Uğur'la hayatımızda parayla ilgili hep bir çelişkimiz oldu. Uğur, hayatında bir dönem çok para kazanan bir insan oldu. Bunun yuz mislini de kazanabilirdi ama hep reddetti. Sonuçta arada bir kazandığı paralarla da bir ev kurabildik kendimize. Ama bu ev dışında, paranın sağladığı hiçbir şeyle uyum sağlayamıyoruz. Para hayatımızı değiştirmiyor, yine aynı yerlere gidiyoruz, tatilde yine Bodrum'a gidiyoruz, tekne üzerindeyiz bütün gün. Elbette paranın getirdiği bir rahatlık var ama hayatımız değişmiyor, bunu istemiyoruz. Para bizim için gelir geçer bir şey. Asla onu kazanmak için çaba sarf etmek istemedim, oğlumuz da bizim gibi çok şükür. Cimri insandan, parayı çok seven insandan hiç hoşlanmam, etrafında bile dolaşamazlar. Paramız olduğunda da bir şeyler olur falan borç alacak duruma geliriz, asla bankada paramız olmadı. Kısacası biz olduğunda harcıyoruz. Olmazsa da ne yapalım.

Politikayla hep ilgilisin, Batman'a da gittin, izlenimlerin neler?
Benim okul dönemlerimde hayatını daha politize bir durumdaydı. Bir şeyler için uğraştık, didindik. Sonra belli bir dönem uyuşamadığın, anlaşamadığın şeyler oluyor, ara veriyorsun.

Yaşla mı ilgili bilmiyorum ama bir süre sonra bir çaresizlik seni de etkiliyor. Kimsenin ilgilenmemesine rağmen bir şeyler yapmaya çalışıyorsun, boş boş oturmaya gönlün elvermiyor. Ama sonuca baktığında yaptıklarının hiç bir işe yaramayan çabalar olarak kaldığını görüyorsun. Bütün bu hissettiklerime rağmen Batman'a gitme fikrinin ortaya atılması, sonra da uygulanması benim için çok önemliydi. Neticede iki gün içinde ne yapılabilir? Ama bunun bir adım olduğunu düşünüyorum ve orada gerçeklerin içinde, o kadınlarla beraber olmak, konuşmak daha çok etkiliyor insanı, daha fazla bir şeyler yapma ihtiyacını hissediyor insan. Orada bir kadın, bir genç kız acısını anlattığında senin de canın acıyor. Orada savaş bitmiş görünüyor ama ekonomi berbat, fakirlik var, sorunlar kolay halledilecek gibi değil. Ama onların da bizden şimdilik bekledikleri ilgi ve yaşadıklarının bilinmesi bence. Kısa sürede yapabileceğimiz şey ancak bir şeylerin gündemde tutulması olabilir. Aramızda bulunan gazeteci arkadaşlar hep yazdılar oradaki yaşamı ve gördüklerimizi. Bir süre sonra yine gidilir sanırım. Oralardakilerin sorunlarının kamuoyuna duyurulması ve hepimizin elinden geleni yapması gerekir. Orada sinema yok mesela, bir sinema salonu olsa iyi olur. Tabii iş ve paranın olmadığı bir yerde sinema lüks gibi görünebilir ama gene de bir dünya açıyorsun. Bu tip şeyleri de önemsizleştirmemek gerekir. Kitap satan bir dükkân yok mesela. İntiharların daha çok göç eden ailelerde olduğu söyleniyor, annelerin çoğu Türkçe bilmiyor. İletişim kurmak da zor ama ne yapılabilirse yapılmalı. En önemlisi onlara yalnız olmadıklarını göstermeliyiz.

F Tipi cezaevlerine karşı çalışma yapan aydınlar ve sanatçılar girişiminde de vardın değil mi?
Bu konuyla ilgili gidebileceğimiz neresi varsa hepsine gittik. Adalet Bakanına, Cumhurbaşkanına gidilecek neresi varsa... Ama yok, bu konuyu tamamen kapatmış ve unutmuş durumdalar. O yüzden hiçbir şey yapamadık. Kaale alınılması gereken kişiler olarak gittik. Bir ülkenin sanatçıları, yazarları çizerleri ülkenin başında bulunan insanlar tarafından kaale alınmalı, dinlenmeli diye düşündük. Aslında dinlediler çok da iyi davrandılar ama o kadar işte. Garip bir ülkede yaşıyoruz. Bir tarafta Müslümanlık diğer tarafta laiklik uzlaşma yaratılamıyor. Beş bin kişi yola çıksanız arkanızda üç kişi kalıyor.

Çok değişik kültürler, aynı duygu altında birleşmiyor. Herkesin farklı bir arayışı, isteği var. Bu ülkede kimsenin gıkı çıkmıyor, hep aynı üç kişinin çıkınca da kaale alınmıyorlar tabii...Komik duruma da düşüyorsun, devamlı şikayet eden üç kişi olunca bu da canını sıkıyor. Kimse rahatını bozmak istemiyor.

Kadın sorunuyla ilgili ne düşünüyorsun?
Ben genelde feminist bir bakış açısını doğru bulmuyorum. Şuna inanıyorum bir şeyler değişecekse kadın da erkek de değişmek zorunda, sadece kadının değişmesi ya da değiştirme çabası eksik bir şey kalacak. Karşı tarafın da değişmesi lazım, genelde de bir şeylerin değişmesi gerektiğine inanıyorum. Tabii ki bu sistemde biz daha fazla ezildiğimiz için daha fazla çaba sarf etmemiz gerekiyor. Bir şeylere karşı çıkmak için kaçınılmaz olarak kadın hareketinin içinde yer alıyorsun. Benim duygularım daha sakin bu konuda, insanlık için bir şeyler değişecekse, kadınlar içinde değişecek dolayısıyla diyorum.

Kadınların ve erkeklerin bu değişimi nasıl yapacaklarını düşünüyorsun?
Tabii ki kadınların daha fazla çaba göstermesi gerekiyor. Mesela iki üç yıl önce Küba'ya gittim. Oradaki hayat çok farklıydı, insanların çoğu sistemlerinden memnun, güler yüzlü ve sakindiler. Sokaklarda dans ediyorlar, müzikle içiçe bir yaşam var. Bunu kadın, erkek birlikte başardıklarını düşünüyorum, belki çok farklı bir kültürden geldiklerindendir. Ben de kadın hareketi içindeyim pek tabii ama başarılacak şeyin birlikte yapılabileceğini düşünüyorum. Ayrıca kadınların erkek çocuklarına davranışlarının var olan düzene katkısı olduğunu biliyorum. Maalesef yenilenen yanlış ahlak yüzünden artan namus cinayetleri, artan yoksulluk erkeklerin kadınlar üzerinde daha baskıcı olmasını getiriyor.

Sanatınla ilgili nasıl bir hayalin var?
Tek hayalim iyi film ya da tiyatro yapabilmek, daha doğrusu iyi karakterler canlandırabilmek. Gerçi sinema için böyle bir ümidim kalmadı ama belki tiyatroda olur. Ticari bir iş yapmadığın zaman, orada burada ne oluyor diye merak eden bir seyirci kitlesi yok. Tiyatro tabii ki büyük paralar falan istemiyor ama önemli paralar harcıyorsun o tiyatroyu da yaparken. Hadi parayı boş ver diyelim ama izlemeye de üç kişi filan geliyor. Tiyatroyu seyretmek de emek isteyen bir şey, sinema gibi değil. Bir de şuna kızıyorum, insanlar yardım istediklerinde, dernekler falan işte onu yapın bunu yapın derken sen elinden geleni yapıyorsun. Ama sen bir şeyler yaptığında kimse merak edip de gelmiyor. Tiyatrocular gelmiyor, çevren gelmiyor. Ben daha evrensel bir dil aradım, daha evrensel bir konu aradım. Kendi başıma bir şeyler yapmaya çalıştım, İtalya'dan bir yönetmen getirttim bir ara, ama o da olmadı. Dünyanın parasını verdim, kendi aramızda kavgalar falan. Polonya tiyatrosu bana çok yakın geliyor. Beden dilinin kullanılması, masklarla oynanan oyunlar çok hoşuma gidiyor. Bu sene kendi sahneye koyduğum Dario Fo gibi şeyler yapacağım herhalde, yönetmenle çalışamıyorum çünkü.

Nur - Beyhan

Kadınlar Dalgaların Sırtında

Kürtaj Gemisi İstanbul'da

Mürettebatının tümü kadınlardan oluşan Aurora adında bir gemi,10 Haziran'da Hollanda'dan demir aldı. 50 m. boyunda, 450 ton ağırlığındaydı; rotası İrlanda'nın Dublin Limanı'ydı. Eski bir balıkçı teknesi olan Aurora, dış görünüşünden kendini ele vermese de, şimdiye kadar bildiğimiz gemilere benzemiyordu hiç.

Aurora güvertesine yerleştirilmiş olan bir konteyner, eksiksiz tıbbi donanımıyla bir kürtaj kliniğine dönüştürülmüştü. Kürtajın yasal olmadığı ülkelerde, istenmeyen gebelikleri sağlıklı koşullarda sonlandırma imkânı sağlamak amacıyla, istenirse bir kamyona yüklenerek, doktoru ve hemşiresiyle kadınların ayaklarına kadar gidebilecek mobil bir klinikti bu...

Dünyada her yıl 70 bin kadının sağlıksız koşullarda, ehliyetsiz ellerce yapılan kürtajlar yüzünden hayatını kaybettiği gerçeğinden yola çıkan Hollandalı jinekolog Rebecca Gomperts ilk adım olarak, devrimci feminist kadınlarla birlikte, kürtajın yasal olmadığı ülkelerdeki kadınları uyarmak ve ölüm oranının azalmasına bir nebze olsun katkıda bulunmak amacıyla Women on Waves (WOW) adında bir örgüt kurdu; zira araştırmalar kürtajın yasal olduğu ülkelerde ölüm oranının göze çarpar derecede düştüğünü gösteriyordu. Her yıl 53 milyon kürtajdan 20 milyonu sağlıksız koşullarda yapılıyor, kadınlar yasal olsun olmasın, çaresiz kalınca kürtaja başvuruyordu.

Fransa'nın Büyük Okyanus'taki nükleer silah denemelerini engellemek için mücadele eden Greenpeace'in Rainbow Warrior II ((adındaki teknesinin doktoruydu Rebecca. Okyanusun azgın dalgalarında nükleer silah denemelerinin önlenmesi için mücadele ettiği gibi, kürtaj karşıtlarıyla mücadele etmekte de kararlıydı. Bir yüzer klinik kurma fikri de Greenpeace deneyiminden doğmuştu. Ancak bu hayali gerçekleştirmek için para bulmak lazımdı. Bir yıl boyunca çalmadık kapı bırakmayan Rebecca sonunda gerekli fonu sağlamayı başardı. Gemideki kürtajlar ilke olarak parasız yapılacaktı, ama imkânı olanlar için 100 dolarlık bir bağış öngörülüyordu.

Hedef ülke olarak İrlanda seçildi. Her yıl bu ülkeden yaklaşık 6 300 kadın kürtaj için kalkıp İngiltere'ye gidiyor; özel kliniklerde gerçekleştirilen bu işlem 1000 sterline (yaklaşık 2 milyar TL) mal oluyordu. Katolik Kilisesi'nin aile hayatı üzerindeki baskısı çok ağırdı. Ancak 1990'larda yapılan referandum boşanma yasağının kalkmasını sağladığı gibi, o tarihten sonra gebeliği önleyici haplar ve aygıtlar da yaygınlaşmıştı. Ama kürtaj, olağanüstü durumlar dışında hâlâ yasaktı; anne için ölümcül bir tehlike yoksa, onay verilmiyordu.

Aurora'nın Dublin Limanı'na girmesi İrlanda'da kürtaj tartışmasını yeniden alevlendirdi. Bu işte bir geminin kullanılmak istenmesinin nedeni, kürtaj olmak isteyen kadınları yasaklı ülkenin 12 mil açığına çıkararak, uluslararası sularda yasağı delmekti. Böylece limana dönüldüğünde kimse yasadışı bir eylemde bulunmaktan dolayı takibata uğramayacaktı. Mobil klinikte günde 20 kürtaj yapılabilecekti. Ayrıca, doktor denetiminde, RU-486 olarak bilinen çocuk düşürme haplarından da isteyen kadınlara dağıtılacaktı. Seksen kadın şimdiden kürtaj olmak için WOW'ya başvurmuştu.

Geminin İrlanda'ya gelişi kürtaj karşıtlarını harekete geçirdi. Katolik Kilisesi'nin de yüreklendirmesiyle, kimi gruplar örf ve âdetlerine müdahale edilmesine razı olmayacaklarını, İrlanda'nın geleneklerine sadık kalacaklarını ve insan hayatının kutsallığını her şeyin üstünde tuttuklarını ifade ettiler. Geminin mürettebatı silahlı bir saldırıya karşı hazırlıklıydı; yirmi dört saat tetikte olup, kurşun geçirmez yelekleri vardı, ancak ciddi bir saldırıyla karşılaşmadılar. Güvenliklerini İrlanda Ordusu'nun kadın askerleri sağlıyordu. İrlanda Cumhuriyeti Başsavcısı'na göre ise, geminin limana girmesini engelleyici bir yasa yoktu; buna karşın kürtajlar uluslararası sularda yapılmalıydı.

Aurora'nın on gün sürecek İrlanda ziyareti Dublin'den sonra Cork Limanı'nda noktalanacaktı. Ne var ki bu arada beklenmedik bir sorunla karşılaşıldı: Hollanda makamları, WOW yetkililerine, yasaya göre Hollanda bandıralı bir gemide kürtaj yapılabilmesi için özel bir belgenin gerektiğini bildirdi! Rebecca Gomperts, "teknik bir ayrıntının abartılarak politik bir mesele haline getirildiğini," söyleyerek, bürokratik engeller aşılana kadar gemide kürtaj yapılmayacağını ve çocuk düşürme hapı RU-486 verilmeyeceğini açıkladı. Buna karşın kampanya devam edecek, program uyarınca gemide istenmeyen gebelikleri önleme ve cinsel eğitim konularında atölye çalışmaları yapılacak, filmler gösterilecek, gebelikten korunma hapları dağıtılacak. 23 Haziran Cumartesi günü de, "İkiyüzlülüğe son. İrlanda'da Kürtaj Hakkını Savun!" sloganıyla bir miting düzenlenecekti.

Aurora'yı İrlanda'ya davet ederek, Dublin ve Cork Limanları'nı ziyaret etmesini sağlayan WOW İrlanda grubundan kadınlar, bir basın açıklaması yaparak, ziyaretin duyulduğu andan itibaren, ümitsizlik içinde olan ve yasanın iptal edilmesini isteyen yüzlerce kadından telefon aldıklarını, hükümetin artık bu gerçeği kabul etmesi gerektiğini belirttiler. Kürtajların azalmasının yolu temelli bir cinsel eğitim, gebeliği önleyici hapların ve araçların parasız dağıtılması ve kürtajın yasallaşmasıydı.

Beril Eyüboğlu

(www.womenonwaves.org - Dalgaların Sırtındaki Kadınlar)
(1985'te Rainbow Warrior - Fransız komandolarınca batırılmıştı.)
(Bkz. Pazartesi, Aralık 2000, "Bıçak Altına Yatmadan").

Saadavi cephesinde son durum

Dr. Neval El Saadavi ile eşi Dr.Şerif Hetata'yı "boşandırma" davası 9 Temmuz'a ertelendi. 18 Haziran'da yapılan ilk duruşmada, davayı açan köktendinci (fundamentalist) avukat, 1996'da yürürlüğe konan, dini meselelerle ilgili davaların Yüksek Savcı kararı olmadan açılamayacağı yolundaki yasanın, Anayasa'ya aykırı olduğu gerekçesiyle, değiştirilmesini talep etti. Böyle bir değişiklik olursa, bu fanatik avukat gibi herhangi bir kimse, dinin gereklerini yerine getirmediğine inandığı bir başkası hakkında, dinsizlik suçlamasıyla dava açabilecek.

Ertelemenin, Yüksek Savcı'ya konuyla ilgili kapsamlı bir uyarıda bulunmak için zaman kazandırdığını düşünen Neval El Saadavi, uluslararası dayanışma komitelerinden ve çeşitli ülkelerin hukukçularından gelen destekle, Genel Savcı'nın lehte karar vereceğinden umutlu olduğunu belirtirken, "Ancak yüzde yüz emin olamayız", diyor.

Aşağıda, Neval El Saadavi'nin Mısır'da yayımlanan haftalık Al-Ahram gazetesinin 31 Mayıs-6 Haziran 2001 tarihli, 536. sayısında çıkan bir yazısını okuyacaksınız.

Ektiğinizi Biçin Bakalım

1985 Temmuzu'nda, BM Uluslararası Kadınlar Konferansı için Nairobi'deydim. Konuşmama başlamak üzereyken, yanıma yaklaşan bir kadın, "Lütfen konuşmanda Filistin meselesinden söz etme." dedi. "Siyasi bir konferans değil bu, bir kadınlar konferansı." Beni uyarmak gereğini duyan bu kadın, 1960'ların Amerikalı feminist öncülerinden Betty Friedan'dı.

Kadınların sorunlarının, siyasi sorunlardan yalıtılmasının mümkün olmadığına inandığım için, Friedan'ın uyarısını önemsemedim. Arap ülkelerinde yaşayan kadınların kurtuluşu, yönetim sistemlerine sıkı sıkıya bağlıdır: bu yönetimler büyük ölçüde ABD desteklidir; Filistin'le İsrail arasındaki mücadelenin ise siyasi durum üzerindeki etkisi çok önemlidir. Ayrıca, üzerinde yaşayacakları kendilerine ait toprakları olmayan Filistinli kadınların, bu haklarını dile getirmeden, onların kurtuluşundan nasıl söz edebiliriz? İsrail yönetiminin uyguladığı ırkçı ayrımcılığa karşı çıkmadan, Filistin ve İsrail'deki Arap kadınların haklarından söz edebilir miyiz?

Betty Friedan ve öteki Yahudi feministler, Filistin ve İsrail'de Arap kadınlara ve erkeklere uygulanan ayrımcılığı ısrarla dile getirmemden dolayı bana kızmışlardı. Oysa aynı feministler, konferansta Güney Afrika'daki ırk ayrımcılığını kınamakta tereddüt etmiyordu. Ama bu ırkçı çifte standardı benimsemeyen Yahudi kadınlar da vardı ve onlar hem Filistinli hem de Güney Afrikalı kadınların haklarını savundular.

1990 Haziranı'nda Toronto'daki uluslararası bir kadınlar konferansında, kadınların Müslümanlıktan önce de örtündüklerini belirttim. Önce Musevilik, sonra da Hıristiyanlık kadınları örtünmeye zorlamıştı. Bu sözlerim konferanstaki bazı Yahudi kadınları öfkelendirdi. İsrailli Kadınlar Grubu'ndan Alice Shalvi, "İtiraz ediyorum," dedi. "Musevi dininde örtünme yönünde bir anlayış söz konusu değildir." 3 Temmuz 1990 tarihli Toronto Star' da, Gwynne Dyer, Musevi ve Hıristiyan mirası olan kimi örf ve âdetleri sürdüren Müslümanlar'a karşı Batı'nın, şiddetli bir tepki göstererek, günah keçisi muamelesinde bulunduğunu yazdı.

Eski Ahit' te bir kadının başını açması günahtı. (...) Avrupa'da, XIX. Yüzyılda bazı Yahudi kadınlar, geleneksel başörtüsü yerine, saçlarını bir perukla örtmeyi uygun buldular . Yeni Ahit' te Aziz Pavlus, "Eğer bir kadın başını örtmezse, saçları dibinden kazınmalıdır." demişti. Katolik rahibeler, yüzyıllardan beri başlarını örtmektedir.

Bu tarihi gerçeklere rağmen, Batı toplumlarında örtünmeyi Müslümanlık'la bağlantılandıran ayrımcılık sürmekte: Batılı egemen çevrelerce, Arap karşıtı siyasetin odağında yer almaktadır. İslam'ı, kadınları ezen yegâne din olarak göstermekle, halkların gözünde, İsrail yandaşı politikalarını haklı çıkarma gayretindedirler.

İsrail köktendinci bir devlet olup *(*)* varlığı Kutsal Kitap' ta yer alan, İsrailliler'in Tanrı tarafından seçilmiş bir halk olduğu ve Filistin topraklarının onlara vaat edildiği varsayımına dayandırılır. Köktendincilik ne türden olursa olsun, Musevi, Hıristiyan ya da Müslüman, fark etmez. Kendi dininden olanları üstün görüp, başkalarına ayrımcılık yapmakta hak gören köktendinciliğin her çeşidi ırkçıdır.

ABD'nin desteklediği, Siyonist, köktendinci İsrail Devleti, Amerika'dan aldığı modern silahlarla silahsız sivil halka saldırmakta, evlerini yıkmakta, Filistin topraklarını işgal ederek, kadınlarla çocukları katletmektedir. Filistinliler taşlarla mukabele ettiğinde terörist denir onlara. Çaresizlik içinde birkaç bombanın ya da dinamitin atılması, medyanın İsrail'in örgütlü devlet terörünü gözlerden gizleyerek, Filistinliler'i gözü dönmüş saldırganlar olarak lanse etmesi için fırsat yaratır. Çifte standart sürmekte, güçlüler ve muktedirler Siyonist İsrail'in ırkçı bir devlet olduğu, ırkçılığın nerede olursa olsun ırkçılık ürettiği gerçeğini ört bas etmektedir.

(*) İsrail parlamenter sistemle yönetilen siyonist bir Cumhuriyet'tir. Yazarın kullandığı "Israel is a fundamentalist State" cümlesi metne sadık kalınamark Türkçeleştirilmiştir -ÇN.

Feminist ansiklopedi

E

Ebe: Doğum işini yaptırtan kadın. Osmanlı toplumunda ebeler Saray-ı Hümavûn ebesi, kibar ebesi, ahad-ı nas (halk) ebesi olarak üç sınıfa ayrılırlardı. İlk iki sınıfa ait yani saray erkanının ve zenginlerin doğumlarını yapan ebeler müreffeh bir hayat sürerlerdi. Ebeler "gümüş çakılı ebe", "eligüzel ebe" gibi namlarıyla veya isimleriyle tanınırlardı. Hamile hanımın isteğine göre hamilelik sürerken bunlardan biri tutulurdu. Ebe hamile kadını arada kontrol eder, doğum tarihini tahmin eder, sancı başlayınca da çağrılırdı. Doğuma ebe ile birlikte iki kadın daha girerdi. Ağrısı on dakikada bir gelmeye başlayınca hamile kadın ebe iskemlesine, ortası delik bir minderin üstüne oturtulurdu. Altına da bir leğen sürülürdü. Ebe hamile kadının önüne oturur bebeği doğurtur, kucağındaki tülbente sarardı.

Ebesiz doğurmak: Bir kadının doğumu, değil doktor, ebe yardımı bile olmadan kendi kendine yapması.

Edep: İyi davranış ve utanma. Toplum töresine uygun davranma. İslamiyette dinin üçte ikisi olduğuna inanılan eğitime edep denir. Dinsel töre açısından bu deyim, utanmak, haddini bilmek ve aşmamak anlamını taşır. Varolan erkek egemen kurallara karşı çıkmak isteyen kadınlar edepsizlikle suçlanır.

Efendi: Osmanlı imparatorluğunda okuma yazması olan yani ilmiyye sınıfına mensup erkeklere verilen ünvan. Padişah eşlerine "kadın efendi" vekil veya saray ricalinden olan erkeklerin eşlerine de "hanım efendi" denirdi. Efendi ünvanı 1934'de resmen kaldırılmıştır./ Bu kelimenin günümüzdeki anlamlarından biri kocadır.

Efi: Argo. Kadınsı kılıklı erkek. Efe de denir. Aşırı erkeksi özellikler yüklenen efelikle, erkek erkeğe birlikte olmak isteği içeren efeminelik arasındaki sınır çok incedir.

El emeği: Elde yapılan iş.

El emeği göz nuru: İncelik isteyen, elle yapımı uzun zaman alan güzel işlerin değerini belirtmek için kullanılır.

→

Hazırlayan: Handan Koç

Feminist ansiklopedi

Elden bozdurmak: *Argo. (Erkek için)* Elle masturbasyon yapmak; oruzbir çekmek.

Eli bayraklı: TDK sözlüğünde karşılığı şöyle geçer. Şirret, edepsiz, kavgacı. Bu sıfat. sanki cinsiyetsizdir. Oysa bu kelime erkekler için pek kullanılmaz. Kullanıldığı zaman da olumlu anlam yüklenir. Kadınlar içinse alay etmek. küçümsemek maksatlı kullanılır. Hakkını arayan dolayasıyla kavga eden , toplumun erkek egemen töresine karşı çıkan. dolayısıyla edepsizlikle suçlanan, itaatkâr ve hanun hanımcık olmayan kadınlara denir. Yine aynı anlamda kullanılan bir diğer sıfat da "eli maşalı" dır.

Elinde kalmak: *Argo. (Erkek için)* Cinsel bakımdan çok uyarıldığı halde, doyuma ulaşamamak; cinsel ilişkiye girememek ya da ya da cinsel ilişkiyi istediği gibi bitirememek.

El kapısı: Aile ocağının dışında muhtaç olunan, geçim sağlayan. başkalarına ait olan yer. Bir çok genç kadın için toplumun ve ailesinin isteklerine göre yaptığı evlilikle gittiği diğer ev," el kapısı" dır. Çünkü geçimi o eve bağlıdır.

El kiri: Kolayca atılır, vazgeçilir ve geride iz bırakmaz şeyler için kullanılır. Erkek egemen değerlere göre fuhuş yada çapkınlık erkeğin elinin kiridir.

Elma: Tek tanrılı dinlerin kutsal kitaplarında. ilk insan olan Adem'e, Havva'nın yedirmesiyle insanlığın cenneten kovulmasına neden olan yasak meyva. Destan ve halk hikâyelerinde elma motifi. neslin devamını sağlayan mucizeli ve bağlılığı ifade eden simgesel özelliğivle sık sık yer alır.

Ellisekiz: Edilgen eşcinsel erkek.

Emek: Bir işin yapılması için harcanan beden ve kafa gücü.

Emekçi: Emek karşılığı geçimini sağlayan kişi. Herhangi bir üretim aracına sahip olmayan geçimini piyasada sattığı emeği karşılığı sağlayan işçi.

Emeklilik: Belli bir süre çalıştıktan sonra kanunlar gereği işi ile ilgisi kesilerek kendisine aylık bağlanmış olan kimse. Tarımda ve ev içinde çalışanlar için emeklilik söz konusu değildir.

Emzirme: Annenin çocuğuna kendi bedeninden süt vermesi. Kuranda emzirmeyle ilgili ayetler vardır. Bir ayette "Anneler çocuklarını iki yıl emzirsinler denir". Bir diğer ayetse süt anne ve kardeşlerle evlenmeyi yasaklar. Osmanlı toplumunda seçkin ailelere mensup kadınlar bebeklerini emzirmesi için süt nine veya taye tutarlardı. Taye çocuklu veya çocuğu henüz vefat etmiş esir kadınlara (cariye) denirdi. Bunlar konağa kalfa olarak alınırdı. Sütninelikse çocuğu olan fakir veya kimsesiz kalmış kadınların yaptığı bir işti. Bunlar zengin evlerine süt vermeye gelir konağa kalıcı olarak alınmazlardı. Çünkü cariye değildiler. İşi bırakıp gidebilirlerdi.

Modernleşmenin eşiğinde

Osmanlı Kadınları

Osmanlı'da kadınların tarihi henüz yazılamadı. Böyle bir tarihi yazmak için de kadınların gündelik yaşamlarına ilişkin ayrıntıları, alışkanlıklarını, kamusal yaşamda ne kadar yer aldıklarını (ya da almadıklarını) öğrenmeye ihtiyacımız var.

Kadınlar, şimdiye kadar erkeklerin gözünden. onların bakış açısıyla ele alındı ve resmi tarih de siyasi ve askeri açıdan önemli konularla ilgilendiğinden, bunun dışında kalan, örneğin, özel alana ilişkin ayrıntılara önem verilmedi, kadınların bilgi birikimleri bize aktarılmadı. Yaşamlarına ilişkin ayrıntılara da şimdiye kadar ancak batılı gözlemciler ile saraylı bazı kadınların anılarında ya da tarih kitaplarında dipnot şeklinde bulabilmek mümkündü. Ancak şimdilerde yavaş da olsa kadınların tarihinin resmi tarih içinde onları görünmez kılarak değil, -başka bir deyişle onları tarihe eklemeden (*) -kadınlar açısından ele alınmaya başlandığını görüyoruz. Leslie P. Peirce'ın *Harem-i Hümayun; Osmanlı Imparatorluğu'nda Hükümranlık ve Kadınlar* isimli çalışması 16. ve 17. yüzyıllarda Osmanlı İmparatorluğu'nda hanedandaki kadınların.politik gücünün kaynaklarını ve bu yüzyıllarda ağırlık kazanmasının nedenlerini ortaya koyması açısından önemli bir çalışmadır.

Modernleşmenin Eşiğinde Osmanlı Kadınları isimli çalışma ise kadınların kendi tarihlerini anlamaları için bir kaynak kitap olma özelliğini taşıyor. Kitap, 17. yüzyıl ile 19. yüzyıl başları arası, Osmanlı'da modernleşme akımlarının başlamadan önceki devreyi kapsıyor. On dört Ortadoğu tarihçisi temelde Osmanlı kadı sicillerine dayanarak kadınların deneyimlerini ele alıyor. inceliyor.

Kitaptaki bütün makaleler kadınların kamusal alandaki konumlarının saptanması açısından ufuk açıcı bir içeriğe sahip ve Osmanlı kadınlarına ilişkin mülkiyet ve iktidar ilişkilerini yeniden sorgulamamıza yol açıyor.

Kitapta Suraiya Faroqhi, "*18.yüzyıl Anadolu Kırsalında Suç, Kadınlar ve Servet*" isimli makalesinde, 18. yüzyıl ortalarında İç Anadolu köyünde bir suç örneğinden yola çıkarak, aile yapısı ve kırsal kesim ailelerinde kadının rolü üzerinde duruyor. Bu makalede, taşralı kadınların belli durumlarda kendi adlarına İstanbul'a şikayette bulunmalarına, ailelerini "resmen"temsil etmelerine izin verildiğini görüyoruz. "*Kadınlar ve Vakıflar: 18. yüzyıl Mısır'ında Mülkiyet, İktidar ve Toplumsal Cinsiyetin Nüfuz Alanı*" adını taşıyan, Mary Ann Fay'in çalışması, 17. yüzyıl sonlarında Mısır'da şimdiye kadar hep erkek sistemi olarak incelenen Memlûk sistemi içinde etkin kadınların da varolduğunu hem de sistemin yeniden üretimi, sürekliliği ve hane halkı açısından ne kadar önemli olduklarını gösteriyor.

Diğer bir makale ise Mervat F. Hatem'in "*19. yüzyıl Mısır'ında Sağlık Mesleği ve Kadın Bedeninin Denetlenmesi*". Hatem çalışmasında, 1832 yılında. Mısır'da kurulan ebe okulunun, nasıl toplumsal cinsiyete dayalı söylemler geliştirdiğini, kurtarıcı olmaktan uzak uygulamalar getirdiğini, gözler önüne seriyor.

Modern uygulamaların, kadınların kendi bedenleri üzerindeki karar verme haklarını ellerinden alarak, bu hakkı ebe okulundan mezun olan diğer kadınlar aracılığıyla ne şekilde denetlediklerini ve aynı uygulamanın erkekler söz konusu olduğunda geçerli olmadığını, erkek bedeninin özerkliğini nasıl savunduğunu (hadımlıkla ilgili olarak) belgelerle ortaya koyuyor. Yazara göre, kadınların cinsel arzuları üstündeki ataerkil denetimin kabulü, modern kadınlık tanımının parçasıydı.

"*18.yüzyıl Galata Kadı Sicillerinde Osmanlı Kadınlarının Toplumsal Sınırları*", "*Müzisyenler ve Dans Eden Kızlar: Osmanlı Minyatürlerinde Kadın İmgeleri*", "*Ekberiyet, Cinsellik ve Toplum Düzeni: Toplumsal Cinsiyetle İlgili Osmanlı Söz Dağarcığı*", "*Kadınlar, Evlilik ve Mülkiyet: Yenişehirli Abdullah'ın Behcetü'l-Fetavası'nda Mehr*", "*Terlikler Kapıda mı, Kapalı Kapılar Ardında mı: Ev İçinde ve Kamusal Mekanda Musullu Kadınlar*", "*Yeniden Kadınlar ve Vakıf Üstüne: Halep, 1770-1840*", "*Erkeğin Ağzıyla Söylenen Gazel: Osmanlı Kadın Şairler ve Ataerkilliğin Gücü*", "*Osmanlı Mısır'ı ve Modern Mısır'da Tecavüz ve Hukuk*", "*Eksiksiz Sevgi: Osmanlı Suriye'si ve Filistin'inde İslam Hukukuna Göre Annelik*", "*Osmanlı Kadınları ve 18. yüzyılda Adalet Arama Geleneği*" ve "*Geçinemiyoruz: 18. yüzyılda Kadınlar ve Hul*" kitapta yer alan diğer makalelerin başlıkları.

Yapılan bu çalışmalar şimdiye kadar tamamen bilgisiz olduğumuz. karanlıkta kalmış bir tarihe ışık tutmaktadır. Gündelik yaşama ilişkin bugüne ulaşan kayıtların sınırlılığı yapılan çalışmaların önemini bir kat daha arttırmaktadır. Her tarihçinin aşağı yukarı aynı zaman dilimi içerisinde imparatorluğun farklı yerlerinde, kadınların özne olarak yer aldıkları olguları ele almaları, kadınların ataerkillik örüntüleri içinde nasıl varolduklarını anlamamızı sağlarken hem de kendi seslerini duymamıza yardımcı oluyor ve aynı zamanda bir senteze ulaşma kabiliyetimizi arttırıyor.

Feryal Saygılıgil

Modernleşmenin Eşiğinde Osmanlı Kadınlar, Editör: Madeline C.Zilfi, Çeviri: Necmiye Alpay, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2000. 311 s.

(*) Mary Ann Fay'in kitapta yer alan çalışması, s.28, Elizabeth Fox-Genovese'den aktarır: "kadınları tarihe eklemekle kadınların tarihini eklemek aynı şey değildir"

Sanalla gerçek arasında

Ne alem bir ülkede yaşıyoruz. Teknolojiyi bizim kadar garip yaşayan bir başka ülke var mı acaba merak ediyorum.

Ben küçük bir kızken, telefon çok az evde vardı. Çok az zengin evde süslü, cicili bicili telefonlar. Eski Türk filmlerinde rastlamışsınızdır. Pahalı bir şey değildi ona sahip olmak ama nasıl alındığı bilinmiyordu pek... PTT'de isim yazdırılır cüzi bir paraya, sonra sıraya girilirdi. Tabii sıra on yılda falan gelirdi. Bu, beklemeye dayanıksız şehirlileri olaydan soğutur ama şehire yeni göçedenleri fena halde tahrik ederdi. Beşikten mezara tüm aile fertleriyle sıraya girer, sabırla bekleyişlerinin sonunda, birden altı yedi telefona sahip olurlardı.

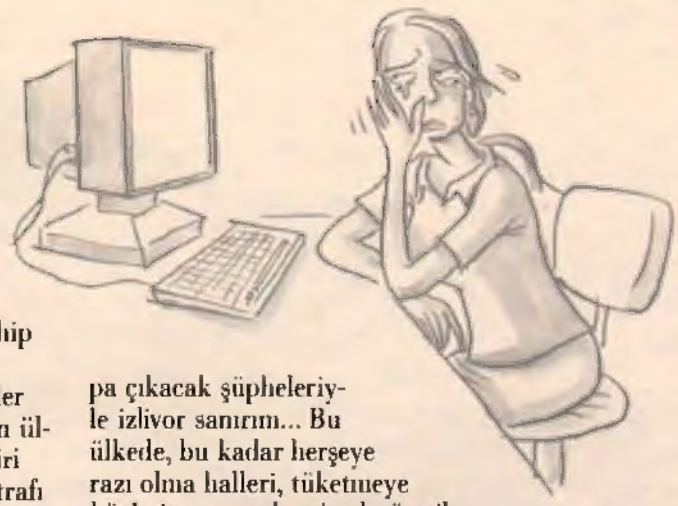

Bir dönem, valiz büyüklüğünde radyo teypler geldi. Almanya'ya işçi giden Türkler tarafından ülkemizi şenlendirmeye... Sokaklarda elinde bu iri aletlerle, bas bas bağırtarak müzik dinleyen, etrafı da zorla dinlemeye mecbur bırakan, insanlar görürdünüz. Şimdiki cep telefonları gibi... Dolmuşta, vapurda, sokakta her yer santral havasında... Bir yığın değişik müzikle çalan telefonlar, hiç tanımadığınız, hatta hiç tanımak istemeyeceğiniz insanların özel hayatlarının içindesiniz bir anda. Televizyonun gelişini hepimiz hatırlıyoruzdur, hatırlamayanlar da Vizontele'de gördüklerine, şehirli versiyonunu eklerler olur biter. Şimdilerde birilerini gözetlemek istemiyorsak, düğmesine basmaya bile zahmet etmeye gerek yok. Haberlerde, haber aramak için çırpınmak lazım. On güne yakın her saat başı, izlediğimiz cezaevi operasyonu, sonuçları, hâlâ devam eden ölüm oruçları, kaybedilen gencecik insanlar, BBG (Biri Bizi Gözetliyor) kadar ilgi uyandırmıyor mu, ilgiden uzak mı tutuluyor?

Krizi bitmeyen ülkenin son krizinin sonuçları, işsiz kalan onca kadın, erkek ve kalacak daha nicelerinin Hülya Avşar'ın teniste kime yenildiği kadar haber değeri yok. Herşeye rağmen haberleri izlemeye devam eden azınlık artık satır aralarını okuyarak, ya da acaba bunun altından nasıl bir sopa çıkacak şüpheleriyle izlivor sanırım... Bu ülkede, bu kadar herşeye razı olma halleri, tüketmeye böylesine şımarıkça istek, üretilenlere uzaklık, düşünmekten kaçmaya inanılmaz yatkınlık.

Teknolojinin en son cilvesi de internet bu tuhaf ülkeye...Ona da saldırdık, her yeni şeye anlamadan bilmeden, çözemeden sırrını saldırdığımız gibi. Ama bu defa, beni daha da hayrete düşürdü bu garip iletişim aleti. SANAL BİR DÜNYA evet... Neye açsa, neyi eksikse bu ülke kadının ve erkeğinin ortaya patlayarak çıktı, kusarak çıktı, ama çıktı hiç olmazsa. Hiçbir zaman ulaşamadığı, konuşamadığı kadına ulaştı erkek ve kadın da... Türkiyenin, hatta dünyanın her yerinden yollar yakınlaştı. Tanmadığı kültürle ister istemez ortak bir zeminde buluştu insanlar. Hayatın, son derece sanallaştığı bu ülkede internet yani sanal alem en büyük gerçek, görmek istemesek de. Silikonlu sanal güzellerin, ucuz şöhretlerin, gizlenen gerçeklerin, saçma iktidar oyunlarının, kadın erkek ilişkisindeki basitliğin hergün gözümüze sokulduğu bu ülkede, sanal bana daha gerçek geliyor. Giderek yalnızlaşan, yabancılaşan, haksızlıklara karşı çaresiz, maddi ve manevi yoksunluk içindeki ülke kadını ve erkeğine sesini duyuracağı bir imkân açtı. En yoğun açılını cinsellik gibi görülse de, dertlerini paylaşabileceği dostluklar, romantik aşka duyulan ihtiyaç dipten dibe ortaya çıkıyor. Internetin kullanım alanları sohbetle de sınırlı değil elbet. Yerli ve yabancı medyaya uzanma imkânı, ilgi alanlarındaki spesifik bilgilere kavuşma ihtimali, şiir sayfaları, dünya kültürüne uzanabilmek, bütün bunlar küçücük bir ekranın bize ulaştırdıkları. Ama ağırlıklı konumuz sohbetse de, buradan birbirine fikirlerini taşıyabilme gerçek hayattan çok daha kolay görünüyor bana. Sanalı gerçeğe taşımak, hayata katmak bir hayal gibi de gelmiyor bana. Özellikle biz kadınlar için birbirimizle paylaşımlarımızın artması, erkeklerinse biraz olsun kafalarının karışmasını sağlamayı önemli buluyorum ben...tabii ki her şey bu kadar toz pembe değil. Uykusuzluklar, hayal kırıklıkları hayatı umursamadan, ekran önünde kalmalar.

Bu da işin kara penceresi, ama dünyada hele bu kapkaranlık ülkede beyaz ekran olumlu şeyler yaratabilir ne için kullanacağımızı iyi düşünürsek... Gene birileri, bizden önce düşünüp RTÜK ü internete sokmak için uğraşırlarken...

Nur Gönül

pano

- Pazartesi Dergisi'nde düzenleyeceğimiz İngilizce derslerinin duyurusunu geçtiğimiz ay yapmıştık. Başvuran arkadaşlarla dersleri nasıl, hangi günler, kaç saat ve ne kadar ücretle yapacağımız konusunda görüşmek üzere herkesi 14 Temmuz 2001 tarihinde saat 14.00'de Pazartesi Lokaline bekliyoruz.

- Antalya şehir merkezinde dayalı döşeli bir dairede kalan, turizm sektöründe çalışan bir kadınım. Kiramı ve evimi paylaşacak arkadaş arıyorum. İlgilenenler 0542.427 45 94 numaralı telefondan bana ulaşabilir.

PAZARTESİ

Kadınlara Mahsus Gazete
(Aylık kadın dergisi)
Kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz.

Sahibi: Kadın Kültür ve İletişim Vakfı

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Ayşe Düzkan

Ücretli - Tam zamanlı çalışanlar
Ayşe Düzkan, Beyhan Demir, Nevin Cerav

Grafik Uygulama - Hazırlık
Ömer Suvari

Görsel Tasarım
Deniz Göktürk

Bu sayıya katkıda bulunanlar
Aslı, Başak, Beril Eyüboğlu, Canan, Deniz, Ergül, Evrim Alataş, Feryal Saygılıgil, Gökçen, Handan Koç, Necla Akgökçe, Nur, Sevhan Bolkal, Sırma, Yaprak Zihnioğlu, Yelda Yücel

Almanya Temsilcisi:
Hülya Eralp

Çizer:
Gülay Batur

Adres: Abdullah Sokak, No:9, Beyoğlu, İstanbul.
Tel / faks: (0212) 292 07 39, 249 59 59, 292 07 47, 244 23 94
e-posta: pazartesidergi@superonline.com
Renk ayırımı: Arda Grafik
Baskı: Mart Matbaacılık Sanatları Tic. ve San. Ltd. Şti.
Dağıtım: Bir-Yay

PAZARTESİ
Kadınlara mahsus gazete

***Pazartesi*'yi güçlendirmek için daha fazla kadına ulaşmaya ihtiyacımız var. *Pazartesi*'yi en az bir kadına daha satın ya da hediye edin. Daha iyisi abone olun, abone bulun. 10 abone bulana bir kitap veriyoruz.**

Abone olmak istiyorum.

İsim, Soyadı	:	
Adres	:	
Semt	:	İlçe:
Şehir	:	Posta Kodu:
Telefon (Ev)	:	(İş):
Abone süresi	: 1 yıl ( )	6 ay ( )
Başlangıç tarihi	:	

- **Türkiye içi:** Yıllık 10.000.000 TL., altı aylık 5.500.000 TL. Öğrencilere ve sendikalılara % 10 indirimli
Aboneler için posta çek numarası: 662 965
Bağışlarınız için Türkiye İş Bankası Küçükpazarmakkapı Şb. Hesap No. 1042 / 578076. Beyhan Demir
- **Türkiye dışı:** Yıllık 75 DM, altı aylık 40 DM.
Döviz hesabı: Handan Koç, Ayşe Düzkan
T. İş Bankası Taksim Şubesi, İstanbul
Hesap No: 1052 / 301000 326575

Abdullah Sok. No:9 80060 Beyoğlu - İst.
Fax: (0212) 292 07 39
e-posta:pazartesidergi@superonline.com

Abone ücretini yatırdığınıza dair belgeyi ve abone formunuzu (öğrenciyseniz öğrenci belgenizle birlikte) bize gönderin. Biz de size her ay Pazartesi'nizi postalayalım.

Dergimize Almanya'da bulunan Heinrich Böll Vakfı destek vermektedir.

Sivas'ta diri diri yakılan 37 kişiden biri

Mühibe Akarsu

35 yaşındaydı

Hatırlıyoruz...

9 771300 853634